

nasılsınız

"Baylar, ne geçmişin tarihini inkâr edebilir ne de geleceği yaratabiliriz. Zamanın akışını hızlandırabilecekleri sanısıyla bazılarını saatlerini ileri almaya yönelten yanılgıya karşı sizleri uyarmak istedim. Beni desteklemiş olan olaylar üzerindeki etkim genellikle abartılmıştır; ama benden tarihi yapmamı istemek kimsenin aklından geçmemiştir. Böyle bir şeyi, birlikte tüm dünyaya karşı koyacak kadar güçlü olmamıza karşın, sizin yardımınızla bile yapmam mümkün değildir. Biz tarihi yapamayız; tarihin oluşmasını beklemek zorundayız. Meyveleri lamba ışığı altına koyarak daha çabuk olgunlaştırmak elimizde değildir; onları daha hamken toplarsak, gelişmelerini engellemekten ve bozmaktan başka bir şey yapmış olmayız."

BİSMARK

somut

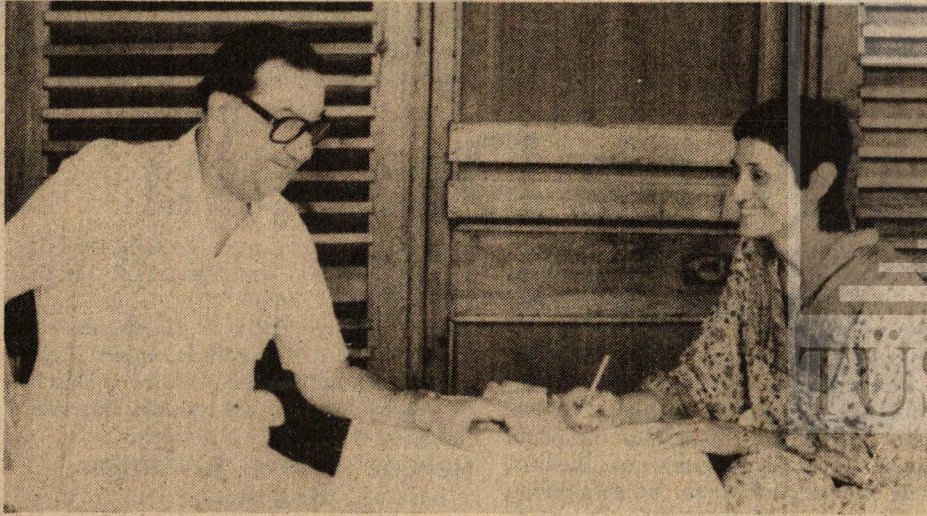
2 EYLÜL 1983

70 LİRA

Yıl: 3 Sayı: 57/31

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Doğramacı: "Sorumluluk bütünüyle üniversitelere aittir"

İhsan Doğramacı, arkadaşımız Ülkü Demirtepe'nin sorularını yanıtladı.

"Eleştirilerin bir bölümü de haklıdır. Aslında bizim denet organımız basındır. Basında çıkan eleştirileri değerlendirmek ve bundan yararlanmak istiyorum. Eleştirme yapanların cesaretlerini kırmak istemiyorum."

ÜLKÜ DEMİRTEPE

YÖK Başkanı Prof.Dr. İhsan Doğramacı, sorularımızı yanıtlarken 1402 sayılı yasaya göre işlerine son verilen öğretim üyesi sayısının altmışı geçmediğini belirtti. İşe son verme kararlarının YÖK'le ilgisi olmadığını söyleyen Doğramacı, atanmalar konusunda üniversitelerin YÖK'ten direktif almadıklarını ifade etti ve "sorumluluk bütünüyle üniversitelere aittir" dedi. Sorularımız ve aldığımız yanıtlar şöyle idi.

derildiklerini biliyoruz. Bu rotasyon değil miydi?

Doğramacı— Öğretim üyelerinin gönderildikleri doğrudur. Ancak bu uygulamanın biraz önce size tanıdığını yaptığım rotasyonla ilgisi yoktur. Yüksek Öğretim Kurulu görevine başladığı sırada, Anadolu'daki birçok üniversitede öğretim üyesi eksikliği had safhadaydı. Bazı üniversitelerin kuruluşu on yılı aşmış halde bir tek profesörü vardı, o da rektördü. Bazı üniversitelerimize ise öğretim

üyleri ders vermek için bir günlüğüne uçakla gidiyorlardı. O zamanlar bunlara 'uçan profesörler' adı takılmıştı. Bu durumun başlıca nedeni büyük kentlerdeki üniversitelerde olan kadro şişkinliğiydi. Bu üniversitelerdeki doçentler genellikle kendi bulundukları kurumdaki profesör kadrolarına atanmaktaydılar. Öyle ki Ankara, İzmir, İstanbul Üniversitelerinde profesör sayısı doçent sayısını aşmaktaydı. 2547 sayılı yasayla yüksek öğretime gerçek bir reform getirildi. Bu yasaya göre bir doçent kendi bulunduğu öğretim kurumundaki profesör kadrosuna başvuramayacak.

İkinci bir konu da doktora yapan öğrenciler ile ilgilidir. Bunlar da doktoralarını tamamladıkları üniversitede değil, başka bir üniversitede yardımcı doçent adayı olabilir-

(Devamı 9. Sayfada)

YAZKO Edebiyat'ın Eylül sayısı yepyeni bir içerikle çıktı

İçerik açısından güncelliğe yönelen YAZKO Edebiyat'ın bu sayısında "Edebiyatta Betimleme" konusuna ağırlık verildi. "Bir Sorun Bir Soru" bölümünde de Türk Dil Kurumu'nun özerkliğinin kaldırılması konusunda yazarların görüşlerine yer verildi.

Üç yılı aşkın bir süredir yayımını sürdürmekte olan Yazko Edebiyat'ın Eylül 1983 tarihli 35. sayısı içerikte ve biçimde yapılan yeniliklerle çıktı.

Daha önce yalnızca şiir, öykü, eleştiri, inceleme, araştırma yazılarını sergileyen bir ürün dergisi olarak yayımlanan Yazko Edebiyat, Eylül sayısıyla okurlarının karşısına ayın edebiyat olaylarına da yer veren bir biçimde yayınlandı.

Böylece içerik açısından güncelliğe yönelen Yazko Edebiyat'ın Eylül sayısında ayın edebiyat olayına değgin olarak **Tartışma, Haber, Yorum** bölümünde Demirtaş Ceyhun'un "Folklor sanatı düşman mı" yazısı yer alıyor ve tartışmaya açılıyor. Bundan böyle de değişik tartışma yazılarına yer verileceği derginin önyazısından anlaşılıyor.

Her ay değişik konuları kapsayacağı bildirilen **Bir Sorun Bir Soru** bölümündeyse Türk Dil Kurumu'nun özerkliğinin kaldırılması konusunda belli başlı yazarların görüşlerine yer veriliyor.

Dergi, bu sayısında "Edebiyatta Betimleme" konusuna ağırlık vermiş bulunuyor. Bu bölümde, özellikle, Türk roman ve öyküsünde betimleme konusu ele alınarak bu konuda incele-

Demirtepe— Sayın Doğramacı, Yüksek Öğretim Yasası'ndaki son değişikliğe göre rotasyon kalktı mı?

Doğramacı— Önce rotasyonun tanımını yapalım. Bir kurumda rotasyon, belirli bir düzen içinde herkesin sırayla belli yerlere gitmesi ve orada bir süre hizmet görmesi anlamına gelir. Örneğin, Dışişleri Bakanlığı mensupları, bir süre merkezde görev yaptıktan sonra dış ülkelere gönderilirler. Bu görevlerinde belirli bir süre kaldıktan sonra yine merkeze dönerler. Dış ülkelere atamalar genellikle değişik bölgelere yapılır.

Demirtepe— Geçen yıl birçok öğretim üyesinin Anadolu'daki çeşitli üniversitelere gön-

UNESCO

"1980'lerde Gençlik"

yazko
edebiyat

Yusuf Akışık, Oktay Aksoy, Feriha Aktan, Feriha Arıboz, Zeynep Arı, Serçe Baran, Recep Bıçkıcı, Altın Bıçkıcı, Arslan Çakır, Demirel, Cahit Arı, Ömer, Metin Öksüz, Refik Durbaş, Elif, Metin Erol, Hüseyin Farhat, Özkan Güney, Necati Güngör, Sedir İler, Altın İler, Öksüz, İnce, Hüsnü Bıçkıcı, Kallıoğlu, Hakan Karaca, Seyit Nuri, Necdet Ökmen, Özgür Özbilgin, Ahmet Özer, Kemal Özer, Sıgır, Öksüz, Arslan Özbilgin, Ali, Pınar, Öksüz, Sıgır, Sıgır, Arslan, Sıgır, Gürhan Tümer, Sıgır, Vardar, Hüsnü, Bekir Yıldız, Hüseyin Yurttaş, Ali, Yüzü, Çol, Yüzü, Nihat Zınoğlu

EDEBİYATTA BETİMLEME

Eylül 1983 35 270 10

Yusuf Ahiskalı, Oktay Akbal, Feriha Aktan, Feridun Andaç, Zeynep Avcı, Selçuk Baran, Recep Bilginer, Atilla Birkiye, Ahmet Cemal, Demirtaş Ceyhan, Arif Damar, Metin Demirtaş, Refik Durbaş, Elif, Metin Eloğlu, Hüseyin Ferhat, Oben Güney, Necati Güngör, Selim İleri, Atilla İlhan, Özdemir İnce, Hasan Bülent Kahraman, Hidayet Karakuş, Seyyit Nezir, Necdet Ökmen, Özcan Özbilge, Ahmet Özer, Kemal Özer, Sevgi Özkan, Adnan Özyalçın, Ali Püsküllüoğlu, Sennur Sezer, Kemal Süker, Gürhan Tümer, Suat Vardal, Hilmi Yavuz, Bekir Yıldız, Hüseyin Yurttaş, Ali Yüce, Can Yücel, Nihat Ziyalan.

me, konuşma ve iki yazarımızın aynı sokağı ayrı ayrı betimlemelerinden örnekler sunuluyor. Ayrıca şiir, öykü, anı, deneme, inceleme, değini, çözümleme ve eleştiri yazılarıyla birçok seçkin yazarımızın en son ürünlerinin bir arada sergilendiği Yazko Edebiyat, bu sayısıyla, biçim ve içerik açısından yeni bir kişilik kazanmış oluyor.

YAZKO ÇEVİRİ YÖNETİMİNDE DEĞİŞİKLİK

İkinci yayın yılını geride bırakan **Yazko Çeviri** dergisinin yönetim kadrosunda değişiklik yapıldı.

Dergi yönetmeni Ahmet Cemal'den alınan bilgiye göre, yönetmen yardımcılıklarına Özcan Özbilge ve Ufuk Akdağ getirildi. Özcan Özbilge dış ilişkiler ve genel yayın izlencesinin yürütülmesinden, Ufuk Akdağ ise ekip çalışmalarının gerçekleştirilmesinden sorumlu olacaklar.

Dil yazıları Mehmet Rifat'ın, çeviri kuramı ve çeviribilim bölümü Yurdanur Salman, Ahmet Cemal ve Özcan Özbilge'nin, estetik yazıları da Aziz Çalışlar'ın yönetimlerinde yayımlarını sürdürecektir.

Yapılan son değişikliklerle, eski **yazı kurulu** sisteminden ayrılındı ve bütün birimler, doğrudan dergi yönetmenine bağlandı.

Mine Sunar'ın Barış Heykeli Londra vilayet binasının yanına dikildi

Covent Garden'daki sergide altı ay kalan barış heykeli, vilayet yetkililerinden Lord Birke'nin ilgisi üzerine Jübile Garden'daki şimdiki yerini aldı.

1 Eylül Dünya Barış günüdür. Barışı simgeleyen bir heykel ise bugün Londra vilayet binasının yanına dikildi. Mine Sunar'ın heykeli, barışı simgeleyen Türk kıızı Elvan, Jübile Garden'da tüm inceliğiyle boy gösteriyor. Elvan güvercini yumuşacık kavrayışı ile, barışı anımsatan bu kuşu türkütmeden avucunda tutuşu ile

belleklerde kalacak.

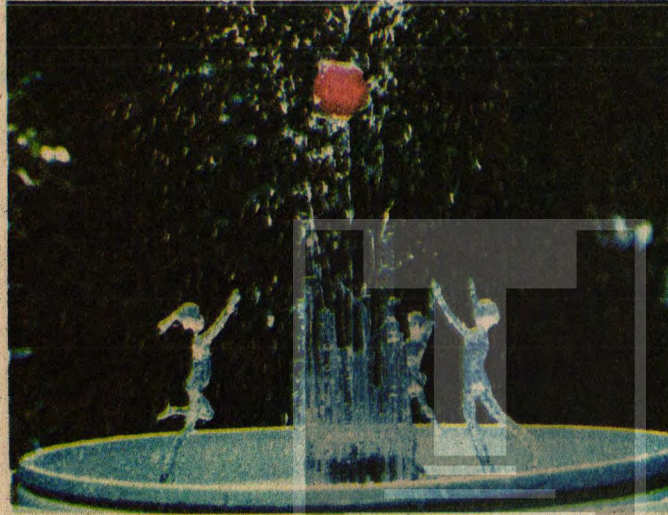
Mine Sunar'ın barış heykeli Covent Garden'daki sergide altı ay kaldı. Daha sonra vilayet yetkililerinden Lord Birke'nin dikkatini çeken barış heykeli Jübile Garden'daki şimdiki yerini aldı. Heykelin tüm Birleşmiş Milletler binalarının önüne röprodüksiyonlarının dikilmesi düşünüyor. Bu gerçekleşirse Mine Sunar'ın Elvan'ı, Jübile Garden'ın dar perspektifinden çıkıp, dünyayı izleme olanağını bulacak.

1964'DEN BU
YANA
LONDRA'DA
ÇALIŞIYOR

Mine Sunar, bilindiği gibi dev boyutta eserler veren profesyonel bir heykeltıraştır. 1964'ten bu yana Londra'da çalışan Sunar, portreleri ve mimari heykelleri ile tanınır. Eserlerinde duyarlı yaklaşımını, titiz biçim kaygısı ile birleştirir. İngiliz eleştirmenlerince Mine Sunar'ın nitelenmesi ise şöyle:

"Büyük boyutlu yapıtlarında zengin bir hayal gücü ortaya koyar. Ancak desenlerinde uyguladığı disiplinle dev boyutlu görünümler elde eder."

Yorgun bir balerin, çalışma arasında nasıl dinlenir? Soluklanmaktır balerinin o anki işi. Birazdan kalkacak ve müziğin ritmine kaptıracaktır kendini. Mine Sunar, soluk almak için bir köşeye çöken balerin heykelini böyle yonttu.

Fiskiyeli bir havuzdan fışkıran suları seyreden insanlar içlerinde huzurun bir parçasının geçtiğini duyarlar ve bu duygu onları, suları izledikleri süre içinde rahatlığa kavuşturur...

Barışı simgeleyen Türk kıızı Elvan, Jübile Garden'de tüm inceliğiyle boy gösterirken, dev boyutta eserleri ile tanınan heykeltıraşımız Mine Sunar eleştirmenlerin övgülerini topluyor.

Türk kıızı Elvan, Jübile Garden'da.

konulu bir fotoğraf sergisi düzenliyor

BM Genel Kurulu kararı ile "Gençlik Yılı" olarak ilan edilen 1985'te UNESCO tarafından "1980'lerde Gençlik" konulu bir fotoğraf sergisi düzenleneceği bildirildi.

Sergiye gençliğin toplumsal, kültürel ve spor çevresi içinde değerlendirilecek, siyah-beyaz (en az 18X24), sınırsız sayıda fotoğraf yollanabilecek.

Sergiye katılmak isteyenlerin yapıtlarını İFSAK'a göndermeleri gerektiği kaydedildi.

"Nuhun Gemisi" - Dünya Naif Ressamlar kataloğundan

15. Lubliana Grafik Bienali sürüyor

Beş sanatçımızın yapıtları da sergide yer alıyor. Bienal 30 Eylül'de sona erecek

Yugoslavya'nın Lubliana kentinde 17 Haziran 1983 günü açılan 15. Lubliana Grafik Bienal'i sürüyor. 30 Eylül Cuma günü sona erecek olan bienalde 5 Türk sanatçısı da yapıtlarıyla yer alıyor.

Bienalde Ergin İnan'ın 1982-1983 yapımı üç gravürü sergileniyor. Gravürler "1983 için", "Arkadaşlar için" ve "Yazma Sanatı" adlarını taşıyor. Kadri Özyayten'de üç gravürle bienalde yer alıyor. Diğer sanatçıların adları ve yapıtları ise şunlar:

M.Yalçın Özer renkli ağaç baskı, "Doğanın soluklanması".

Süleyman Saim Tekcan, "Yeşilin isteği" Selçuk Stillemeşi"

A. İsmail Türemen, "Kompozisyon".

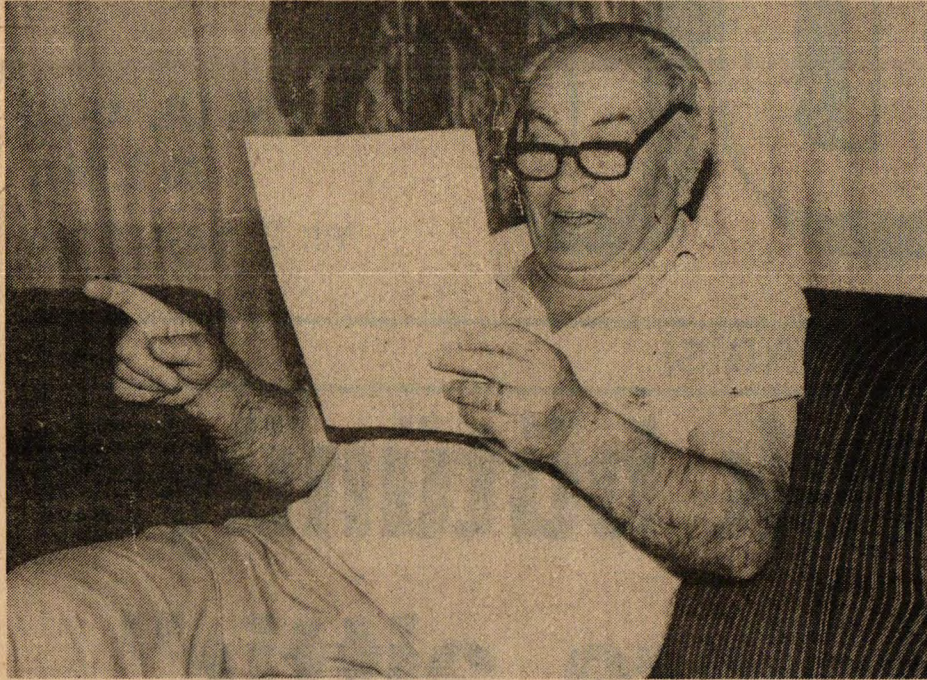
GURBETTEN

Ölmeden az önce Ecel'e demiş ki Nâzım:
İy'ki geldin, ahbap, ben öfkeme döneceğim...

CAN YÜCEL

Süleyman Saim Tekcan

"Batı bugün Türkiye'yi sanatçılarıyla tanıyor"

"Kişiler birbirlerinin düşüncelerine saygılı olmalı"

"Kadınlardan orospuları, milletlerden de çingeneleri severim. Çünkü orospular namusluluk taslamaz, çingeneler de milliyetçilik!"

Patrona Destanının girişi

Ahvalini beyan etmiyor ki sadece Evet ufka çeliktan bir ağ geriyor. Kirişte kulaklar bil gündüz gece Patrona bir ihtilali haber veriyor.

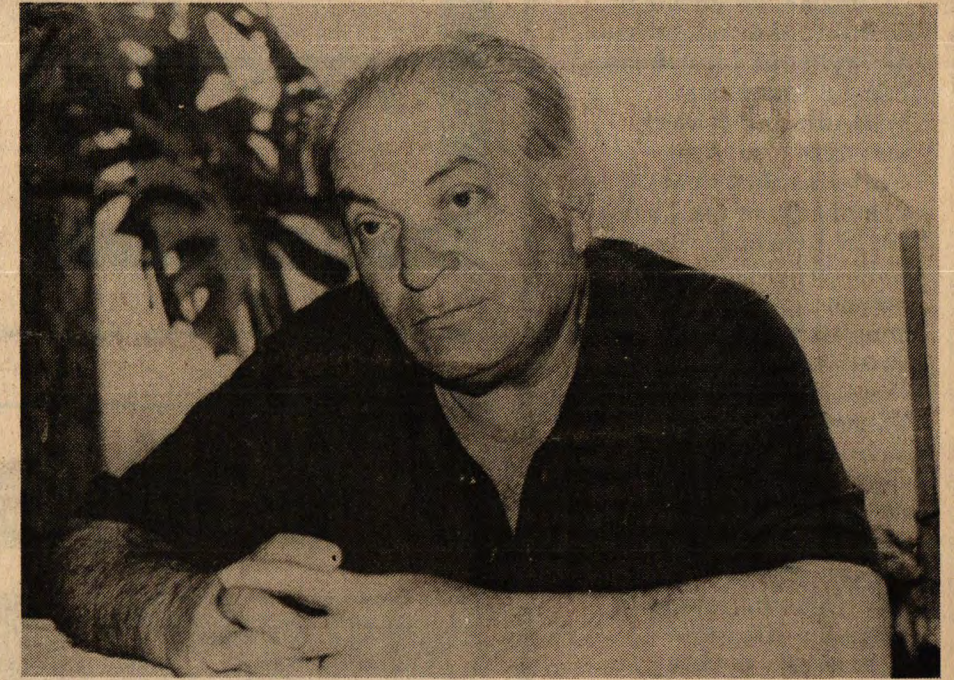
O bir an durdu. Ağır ağır iki yanına çevirdi. Başını, çeliktan iki bilya gibi gözleri. Kivilemler saçarak, şimdi par par yanıyordu Kanlı hırcın denizlerden

Mahkûm

Umutsuzsan acıyı yenmenin çaresi yok
Bak hep kan görünür tuhaftır aklarda.
Zamanlar tembel, yatacak yıllarsa çok
İnsan kahroluyor demir parmaklıklarda.

Zafer

Onlar cephanenin tükendiği yerde
Kaçmaz hemen umudu savaşa koşar.
Ufukta zafer belirdiği günlerde
Toplumlar sanatçılarıyla coşar.

"Kimseyi, birbirini sevmeye zorlayamayız"

Kerim Korcan "Patrona Destanı"nı bitirdi

ŞAHAP BALCIOĞLU

Seni sevmemek mümkün mü Edmon Dantes? Mersedesle sevişmeni, tertemiz aşkı kıskanan alçaklar o pırıl pırıl genci uğursuz adada, If şatosunun nemli, fareli taş hücrelerinde yıllar yılı nasıl acımasızca çürüttüler? Papaz Farya'nın ödenmez dostluğu, seninse yılmaz inancın, bükülmez iraden olmasaydı, oradan "Kelebek" misali nasıl kaçıp kurtulur, düşmanlarının karşısına bir efsane kahramanı gibi, Monte Kristo Kontu olarak nasıl dikilir, bütün heybetinle onları nasıl ezerdin? Selâm sana Monte Kristo!

Merhaba Kerim Korcan.

★ ★ ★

Kartal Maltepe'sindeki apartmanın en üst katına çıkarken, alttaki çift dairelerin kapısında bırakılan pabuçları sayıyorum. Buralarda kalabalık aileler oturuyor. Daire kapısında pabuç bıraktıklarına bakılırsa, bunlar, büyükkent yaşamına yeni alışıyorlar. Toptaşı Cezaevinde birlikte yatığım Terlikçi İhsan'ı anımsadım. Allah selamet versin, geçimi bundandı. Sabahları gazetelerdeki ölüm ve mevlit ilânlarını izler, dikkatle not alırdı. Aynı gün, o acılı evde mevlitten sonra, bir de yok olan pabuçların ardından kopan acı çığlıklar yükselirdi. Hey gidi İhsan, sana buralarda çok ekmek var...

Ama hırsız üst kata çıksa, o evden ne çalacak? Kerim'in kitaplarını mı, şıptık terliklerini mi, yoksa oturma odasının köşesindeki çiçekleri mi?

Zaten, çekirdekten yetişme hırsız bu işin raconunu iyi bilir: Hapishaneci adamı soyamak tek sözleyle ayıttır. Eh Kerim de

la gitmediler. Doğru-yanlış, iyi-kötü bir eyleme giriştiler, on iki yıl yattılar, iki yıl da askerlik yaptılar, sonra kaleme sarılıp yeni bir savaşa yöneldiler.

FIRTINALI BİR YAŞAM

Adapazarlı Kerim Korcan bugün altmış-beş yaşında. Doğduğundan beri çile çekmiş bu adam. İlkokulun dördüncü sınıfındayken okulu bırakıp ekmek kavgasına atılmak zorunda kalmış. Berber kalfası olmuş, saatçiye cıvıllık etmiş, dokuma işçiliği yapmış. Bu işler 932-38 arasına rastlıyor. Adam genç, ismi üstünde delikanlı yani kanıdeli. Delikanlı atılımcı olur. O da öyle olmuş. Olmasına olmuş da, zaar biraz fazla atılmış, soluğu ağırceza da bulmuş. Daha yirmüçünü bitirmediği için on yıl yemiş. Bir yılını Sultanahmet'te yatmış, sonra ver elini Sinop.

Sen Sultanahmet'i bilir misin devrimci Zihni? Ya Sinop'u? Bilmez misin? İyi, gene bilme. Ama şu kadarını belle ki, buraları bok yerlerdir, hem de bombok. Türkiye'nin yirminci yüzyılda uygar ülkeler arasında bulunduğu kadar kolay yutulur dolma değildir. Yatan bilir. İstanbul'un göbeğindeki Toptaşı Cezaevi Birinci Dünya Savaşını izleyen işgalde Fransızlar tarafından ahır yapılmak istenmiş, ama o günkü Fransız baytarları, aşırı nem nedeniyle orada atlar için yaşama olanağı görmediklerini belirten raporu vermişler, atlar böylece kurtulmuş, Toptaşı da onun ardından hapishaneye döndürülmüştü. Şimdi orada beşyüzelli Türk çocuğu yatıyor. Ne haber Nizami bey?

Ama lâfi değiştirmeyelim. Ve gene so-ralım: Sen sinop hapishanesini bilir misin

zulam oldu. Yazdıklarımı orada sakladım. 1948'de hapislik sürem bitti. Çıkarken, zulamı bulan Müdür Şevket Erdoğan, müsveddelerime elkoydu. Direndim. Olay Sinop Savcısı Nejat Egemen'e kadar uzandı. Ve hayatımda ilk kez bu denli vicdan sahibi bir savcı gördüm. Müdüre: "Size ne oluyor Şevket Bey", dedi. "Bu bir edebi ürün. El koymaya hakkımız yok. Bastırır, biz de okuruz. Suç varsa, bu defa ondan yargılanır. Ama ürünü yoketmek, insanlıkdışı, akıldışı bir davranıştır." Demek ki Türkiye'de böyle savcılar da var. İçerdeyken şiirler de yazmıştım. Böylece hepsi kurtuldu.

Kerim Korcan hapisten çıkınca hemen askere aldılar. 948-50 arasında Devrek'teki Topçu Alayındaydı. 1950'de İstanbul'a geldi. İşsizdi. Çalışmak zorundaydı. Daha yazarlığı düşünecek saat gelmemişti. Kadıköy'ünde, Yeldeğirmeni'nde ceviz işleriyle uğraşan bir atölye açtı. Kısa sürede de kapattı. O iş yürürken yavaşça Bâbü'lî'ye el attı. Milliyet'in Ali Naci Karacan röportaj yarışmasına girdi. 710 aday arasında Dursun Akçam'ın peşinden ikinci oldu.

Bu sefer 1958 fırtınasına tutuldu. Hikmet Kivılcımlı'nın "Vatan Partisi" hem kapatıldı, hem de kayıtlı 28 üye tutuklandı. Mahkeme sürerken, bunlar da Sultanahmet Hilton'da iki yıl yattılar. Peşinden 27 Mayıs 1960 Devrimi geldi. Sonuç: "Bihakkın tahliye".

Bundan sonra Kerim Korcan'ın artık

yazarlık yaşamı başlıyor. Sırasıyla 1967'de "Linç", 69'da "Tatar Ramazan", 70'de "İdamlıklar", 74'de "Ter Adamları", 78'de "Dimitrof Geçiyor" yayınlandı. Yakında "Ey Gaziler" adında bir şiir kitabı çıkacak. Onun peşinden "Patrona Destanı" vitrinlerde boy gösterecek. Bazı bölümlerini dinledim. Çok ilginç.

NEREDE SOSYAL GÜVENCE?

Lâfa peşrevle girdim:

—Kerim Korcan,altmış beş yaşındasın, artık dede olmuşsun, torunun kucagında. Bu görüntü güzel de, şunu biraz eşeleylim. Evde kaç kişisiniz?

—Beş nüfusuz: Karım, ben, iki kızım, bir de oğlum.

—Bu ev kimin geliriyle geçiyor?

—Benim.

—Belirli bir aylığın var mı?

—Yok.

—Handan, hamamdan yan gelir, sigortadan falan üç kuruş?

—Yok.

Öyleyse siz hangi sosyal garantilerle yaşıyorsunuz?

—Garanti marantı yok. Yaşayabildiğimiz kadar yaşıyoruz.

—Neyle?

—Kitaplarımın geliriyle.

—Bu gelir her aya ne kadar düşüyor?

—O belirsizdir. Her ay değişir.

—Peki arkadaş, senin emeklilik aylığın yok mu?

Cahilliğime acır gibi baktı yüzüme:

le getirdiler. Böylece gene güncel oldular. Gelecek politik iktidarlar başarılı olmak istiyorlarsa, sanatçılarla dirsek temasını kesinlikle korumak zorundadırlar. Sanatçıyı dışlayarak halkı kavramak olanaksız. Ağzımızı her açışımızda "batı" diyoruz. Batı bugün Türkiye'yi sanatçılarıyla tanıyor, politikacılarıyla değil. Bir Nâzım Hikmet'i, bir Aziz Nesin'i tanıyor adamlar, politikacı Niyazi'yi değil.

—Sözünü ettiğin o dirsek temasının varlığını belirleyen hiçbir örnek görmedik. Durumu buna göre değerlendirir misin?

—Koyunun olmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler. Eğer gerçek sanatçılar televizyonda, radyoda, benzeri yayın organlarında seslerini gereği gibi duyuramıyorlarsa, ondan çıkan anlam açıktır: Bu boşluğu sözümona sanatçılar dolduruyor. Bu, işin sanatçılara dönük yanı. Olayın politikaya bakan yanısıra daha da acıklı. Aslında görünen köy kılavuz istemez: Bu tür politikacının iflâs borusu çalınmakta. Çünkü artık lâfla peynir gemisinin yürümeyeceği çok iyi anlaşıldı.

Durdu, şöyle bir düşünür gibi oldu. Sonra ekledi:

—Halkı insan yerine koymayan demokrasi yürümez. Milyonlarca oy alsalar bile yürümeyeceğini 12 Eylül'den önceki dönem belirledi. Halk bugüne kadar türlü oyunlarla Parlatmentonun dışında tutuldu, sadece oy ambarı olarak kullanıldı. Bir ülkenin insanı kendi Parlatmentosuna gerçek anlamda egemen değilse, o kitle kendi mahalle bakkalına da söz geçiremez.

—Düzenlenen yeni yasalara ne dersin?

—İş başındakilerin Anayasa, Partiler, Seçim ve Dernekler Yasası yapmaları iyi

Koparılmaz baklaları bakın bakın siz işe!
Anam be teker teker
Döküldü ağızdan ısırgan sözcükler.
Ya devlet başa ya kuzgun leşe!
Belki de mazlumların iç ürperten sesiydi.
Bu sözler tok yirtici
Bu deyiş kesinlikle ele avuca sığmaz.
Bu cümle alabildiğine asiydi.
Bu sözlerin bölümlerinde manalar yüklü.
Bunlar kolay unutulmaz sayı
Bu cümle örse inen çekice benzer bakın.
Bu sözler hey tın tın döğmüştü havayı!
Bu cümle yankılar getirmişti karşı dağlardan.
Bu çağrıyla
Kurtulacaktı mazlumlar demir ağılardan
Bilmeli ki
Artık ak saçlı analar üzülmüyor.
Bu sözcükler
Beyaz güvercinler misali süzülüyor.
Şimdi, yüce dağların sabahı erken.
Bu sözcükler
Kara kartallar gibi hızla iniyor maviliklerden
Yani ürperdi o an
Dağlarda çam.
Sevindi, sevindi ormanlarda meşe!
Böyle söylüyordu elleri kocaman adam.
Ya devlet başa ya kuzgun leşe!

değme hirsıza, hatta katile saygı duydu-
cak kadar yattı içerde: Biri on, öbürü iki
yıl, toplam oniki yıl. Mutfaktan kahve ge-
tiren şu alnı öptülesi kadının saçları o ya-
ta boşuna ağarmadı. Kerim'in oturmak-
tan kilo alması doğal da, o yüzü sevgi do-
lu adamın kafası neden havaalanına dön-
dü, kalan üç tel saç neden pamuğu anim-
satıyor? Kolay mı Kerim Korcan olmak?
Kolay mı gık demeden, yakınmadan, oros-
pu çocukluğuna sapmadan bir yıl Sulta-
nahmet'te, dokuz yıl Sinop'ta, peşinden
iki yıl daha Sultanahmet'te yatmak. Kimse
kusura bakmasın, kimse de üstüne alınma-
sın ama, bedava kahramanlıkları ben çok
gördüm. Öylelerine karnım iyice tok. Hele
1965-80 arasında ipini sallasan anarşiste ya
da devrimci geçinene rastlaması garanti
olan bir Türkiye'de ve de yaşın altmışa da-
yandığı bir akıl çağında palavra lafa, boş
gürültüye kulakların iyice kapalı. Ama
Kerim Korcan gibiler savaşa davul zurnay-

Zinnari kalıç: Dimezsiz, Kısa konuşayın.
Edmon Dantes'in kapatıldığı If kalesi
onun yanında lokum kalır. Kerim orada
yattı dokuz yıl.

Sinop'ta neler, neler gördü ama iki anı
belleğine çakıldı. Bunlardan biri, okuma
yazması olmayan Afyonlu bir köylünün
ettiği lafı. "Emmioğlu, der bir gün köylü
ona, kanun denen bu düzen öyle bir örüm-
cek ağıdır ki, öküz onu süser geçer, ama
sinek takılır!" Dostumuz bu söze mim
kor. Avluda volta attığı günlerden birin-
de de idamlıkların türküsünü dinler: "Ce-
za sefamız,/Sehpa salıncağımız!" Vay
anasını, der Kerim, adamlara bak be,
mangal gibi yürekleri var!

Kerimi zindana atanlar, güçlü bir yazı
ustasını örste dövdüklerinin elbette ki far-
kında değillerdi.

—Sinop'ta gizliden gizliye "Tatar Ra-
mazan"ı kaleme aldım, dedi. Marangoz-
hanede çalışırken, yandan kalın gözükten,
içiyse boş olan bir masa yaptım. O benim

Dede Korcan

Paris'in başıboş kedileri nasıl sürgün edilmişti?

HASAN İZZETTİN DİNAMO

Bütün sokak kedileri,
palazlanmış yavrular gitmişti.
Artık sokaklarda hiçbir
sahipsiz kediye
rastlanmıyordu. Bütün
sokaklara düşmüş kedi
yavruları da toplanıp
hayvanları koruma
cemiyetinin iğneleri altında
sonsuz bir uykuya
daldırılmıştı.

O sıralarda Paris'ten yeni gelmiş bir arkadaştan dinlemiştim:
1930'larda, Paris'te bir kedi sürgünü olmuştu. Kedileri de kö-
pekler gibi ıstıkninle ağılayıp yoketmek girişimi, halkça hoş kar-
şılanmamış, kedilerin daha insancıl bir biçimde Paris'ten uzak-
laştırılması istenmişti. Uygur Paris halkı, Paris Belediye Başkan-
lığı'nın verdiği kararı çok canavarca bulmamıştı: Sahipsiz bütün
Paris kedileri toplanacak, sürgün edilecekti. Sürgün yeri de bu-
lunmuştu: Seine ovası. Çöl gibi bir yer.

Bundan daha iyi bir yer de bulunamazdı. Paris'teki başıboş kö-
peklerin hakkından gelen yöneticilerin gözü, şimdi pisipisilerin
üzerine çevrilmişti. Bunda da başarı sağladılar. Başıboş kediler
toplama kampanyası yine de çok güç koşullar altında yapıldı.

Yeryüzünün en kültürlü bir merkezi olan Paris, birkaç gün içinde
birkaç yüz bin kediden temizlendi. Yiğınlarla, telli kafeslere, ka-
palı kamyonlara doldurulan hayvanlar, götürülüp ovaya dökülü-
yor, sonra yine daha başkalarını almak üzere geri dönüyordu.
Bu korkunç kampanya sonunda artık, Paris'in kaldırımlarında
hiçbir başıboş kedi görülüyordu.

Bunlar, mademki zehirlenmedi, hepsi, günün birinde yine Pa-
ris'e çıkar gelir diyen kedi düşmanları vardı. Bunların korkuları
hiç de yerinde değildi. Paris'in bu zavallı hemşerileri, ne yazık
ki onca uzak ve sapa yerden yollarını çıkarıp Paris'e dönmek ola-
nağına kavuşamamış, hepsi gurbette can vermişti.

Sürgün kedilerin ölümüne üzüldü duran hayvanseverler, bu-
günlerde Paris'i kaplamış olan milyonlarca sıçanı görerek de büs-
bütün üzülmeye başlamışlardı. Nerden çıkmıştı bunca sıçan? Baş
edilecek gibi değildi. Aktievveler, bu yıl fare yıldır dediler. Hani
birçok bitkinin, yemişin, hayvanın yılı olduğu gibi. Bu tartışma-
lar, evlerden gazetelere, gazetelerden evlere taşır dururken ger-
çek akıllı kişiler de bu sıçan salgınına şöylece keşfetmiş oldular:

Bütün sokak kedileri, palazlanmış yavrular gitmişti. Artık so-
kaklarda hiçbir sahipsiz kediye rastlanmıyordu. Bütün sokaklara
düşmüş kedi yavruları da toplanıp hayvanları koruma cemiyeti-
nin iğneleri altında sonsuz bir uykuya daldırılmıştı. Bunların sür-
güne gönderilmesi günahı. Paris, bayağı büyük bir soluk almış
gibi. Sokaklarda ne bir köpek, ne de bir sahipsiz kedi gözleni-
yordu. Yalnız, boyunlarkurdeleli kimi kedilerin bahçelerde tem-
bel saatler geçirdiği ya da civa gibi sıvrılarak gittiği görülüyordu.
Söylendiğine göre bunlar sahipli kedilerdi. Ancak, yine kulaktan
kulağa fısıldandığına göre de bunların bir bölümü desahipsizso-
kak kedileriydi. Halk, boyunlarına birer tasma takarak bunları sür-
günden, daha doğrusu, ölümden kurtarmıştı. Yalnız bunlar, yok
edilenlerin yanında devede kulaktı.

Havyanları sevenler, ah vah içindeydiler! Evet, Paris'in yüz bin
kedis, devreden çıkarılınca bir şeyler olabilir. Fareler, çok teh-
likeli hayvanlardı. Evet, çok eski bir kent olan Paris, farelerin de
en eski yurtlarından biriydi.

Nitekim, yüz bin Parisli kedi, sürgüne gönderilince sıçan ulu-
su, birden büyük bir ferahlık ve özgürlük duydu. Hızla çoğalma-
ğa başladılar. Kısaca hesap edilmiş üç yılda bir çift fareden dok-
san altı milyon fare oluştuğu anlaşılmıştır.

Parisli sıçanlar, bir iki yıl içinde öyle çoğalmıştı ki, sürgünden
artakalan birkaç nazlı ve tok ev kedisyle birkaç kaçak kedi, el-
bette bunların üstesinden gelemezdi. Sıçanların zararları gittik-
çe çoğalıyordu: Bebeklerin burunlarını, parmaklarını ısıyor, ge-
celeri, derin uykulardaki kişilerin ayak ve el parmaklarını kemire-
rek onları yataklarından fırlatıyorlardı. Açıkta unutulmuş bütün yi-
yecekler, sabahleyin, kemirilip yok edilmiş bulunuyordu. Sıçan-
ları yok etmek üzere türlü sıçan ağıları çıkmıştı. Bunları büyük
bir merakla kullanan ev kadınları ara sıra küçük çocuklarının ze-
hirlendiğini görüyorlardı. Bu arada beş on da sıçan ölmüyor de-
ğildi. Ancak, bu afetin arkası zehirle mehirle geleceğe benzemi-
yordu. Bunun üzerine Paris halkı günün birinde "Ne yaptınız Pa-
ris'in kedilerini? Onları getirin yine. Bu beladan bizi ancak onlar
kurtarır" diye patladı.

Paris Belediye Başkanı, bunun üzerine, sürgüne giden kedile-
rin baştan başa ölmüş ve yitmiş olduğunu düşündü. Onları bir
daha geri getirmek olanağı yoktu. Başka kentlerden kedi ithal et-
menin çaresine bakmalıydı. Ancak, Paris'in bu yüzdensıçan sal-
dırısına uğramış olduğunu işiten öbür vilayetler de kedilerini Pa-
ris'e göndermeğe nazlanıyorlardı. Bundan dolayı, oraların da son-
radan sıçan saldırısına uğramaması için her kentten sayılı mik-
tarda kedi almak gerekiyordu. Sokak kedisi diye aşağı görülen
hayvancağız pahaya binmişti. Paris Belediye Başkanlığı, birkaç
kentten bin rica ile birkaç bin kedi ancak toplayıp Paris'e getirdi.
Fransa'nın yakın kentlerinden, getirilip Paris sokaklarına dökü-
len ilk kedi toplulukları, akşamları, azgın bir sıçan kuşağıyla kar-
şılaştılar. Büyük bir savaşım vermek zorunda kaldılar. Öteki kedi
yiğınları gelmeğe başlayınca sıçanlar, bu kedi ulusunun ne mal
olduğunu anlamakta gecikmedi. Pek çoğu yaşamını yitirerek ge-
ri, dedelerinin yuvalarına çekilmek zorunda kaldı.

Akşamları, halkın ayakları altında dolaşmağa başlayan sıçan-
lar, yavaş yavaş terbiyelerini takinmağa başlamıştı. Sıçanı bol bü-
yük kentler, Paris'in durumuna düşmemek için başıboş kedileri-
ne sahip çıkıyor, bunların toplanmasına engel oluyordu. Halk, ke-
dilerini elden kaçırmamak için güzel besinlerle beslemeğe çalış-
ıyordu. Başka kentlerden kedi ithal etmek zorunda kalan Paris
halkı da evinin yöresinde gördüğü bu kedileri dostça çağırıyor,
alıştırmağa çalışıyordu.

—Önce hiç memurluk yapmadım, bu
bir. İşçilik ettiğim yıllarda da sigorta fa-
lan yoktu, bu iki. Zaten o sürenin de en
güzel günleri hapiste geçti, bu üç. Hapis-
lik yılları hizmetten sayılmıyor, bu dört.
Daha sonra da paramız çıkmadı, bor-
lanamadık, bu beş. Bağkurcu da olama-
dık, bu altı. Sonuç ortada, yedi, hem de
iyice yedi.

—Tamam, anladım. Bu ev sizin mi?

—Hayır, kira.

—Ayda kaç para?

—Sekiz bin kaat.

Güldü:

—Sen ne söylüyorsun dostum? Ben Si-
nop'ta dokuz yıl günde yalnız bir somun
ekmekle yaşadım. Çıkınca devlet o ekme-
ğin parasını benden istedi.

—Bak, bu iyi işte. Oh olsun!

—Sosyal durum açıklık kazanınca, kar-
nımız doysun diye büyük laflara girdik.

SANATÇIYA SAYGI GEREK

—Kerimciğim, günün koşulları içinde
Türkiye için bir durum değerlendirmesi
yapar mısın?

Gür sesiyle konuştu:

—12 Eylül'den önceki politikacılar, sıkış-
tıran olaylar karşısında aczleriyle suçüs-
tü yakalandılar. Bir elkoyma sonucu sa-
neden çekildiler. Ekonomik sıkıntılarla
politik beceriksizlikler bu sonu hazırladı.
Ve burada sanatın gücü ortaya çıktı. Sa-
natçılar halkla ilişkilerini kesmediler, edebi
vurgulamalarını sürdürdüler. Ürünleriyle
halkımızın varolma gücünü, isteğini di-

—Önce o işi yetersiz, aslında halkı iğnendi-
ren konu, onun bugününü ve yarınını gü-
vence altına alan ekonomik ve sosyal ön-
lemler paketidir. Bunlar olmazsa, öteki
yasalar havada kalıyor. Bunların çözümü-
yor, hatta artıyor, zaman zaman da yöne-
time çeşitli nedenlerle elkoyma zorunlu-
lukları doğuyor. Aslında bu elkoymalar da
kurulu düzenin sürüp gitmesi için yapı-
yor ama genel süreç içinde fazla bir şey ka-
zandırdığını sanmıyorum.

—Çözüm?

—O uzun laf. Ama diyeceğim iki nok-
ta var. Biri şu: Kişilikli ve devletini hem
güçlendiren, hem de destekleyen bir hal-
koyu gerçekleştirmediğe, bu iyiniyet dolu
dilekler hep askıda kalacak. Öteki de şu:
Kimseyi birbirini sevmeye zorlayamayız.
Ama en azından, kişiler birbirlerinin dü-
şüncelerine, tavırlarına karşı saygılı
olmalıdırlar.

Kucağına aldığı torununun saçlarını ok-
şarken ekledi:

—Kadınlardan orospuları, milletlerden
de çingeneleri severim. Çünkü orospular
namusluluk taslamaz, çingeneler de
milliyetçilik!

İyi mi? Adamın düşmanına merhabası
bile fransızca "eğer kerim!"

Unutma

Kıyasından geçemeyiz
Bu kudurgan şartların
Gösteremeyiz düşmana sakın ha gözyaşlarımızı
Acımağlar üstümüze gelebilirler
Ter istiyorlar bizden
Kan istiyorlar bunu unutma!
Haramiler
Kesebilir yolumuzu yarın
Göğüs kafesimizdeki kuşu
Arayabilir kapkara namlular
En iyi müdafaa taarruzdur gene hep biliyoruz
Umudu zincire vurmak sevdasındalar
Bunu unutma!
Kederli
Ve yorgun dönmüşsek o akşam evimize
Yaralıysak hatta
Ve son kurşunu da atmışsak
Tuttuğumuz siperler düşmüşse de teker teker
Yıldız uzun bir geceden sonra
Güpgüzel güneşlerin doğacağını unutma!
Ağlamak kâretmez
Döğünmek bizi varetmez
Emek ve ter dâvasına
Asker yazılmadık mı biz
Bir kişi yıllarsa bundan etkilenir birler
Ama onbinlerin umudu olduğumuzu
Gül yavrum güleyim
Çağır anam geleyim
Uzat bahar kokan mendilini ter sileyim
Omuz kuvvet alır yaslandığı omuzdan
Daha bir niceleleri katılacak kavgamıza
Sakın ha kaygılanma
Kucak acması bizden davranmak Kara Kızdan
Zafer dayamışımıza bağlı bunu unutma!

YAZKO **somut**

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

S.S Yazar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi-YAZKO adına Sahibi ve
Genel Yayın Müdürü: Erol Toy / Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayati Asilya-
zıcı / Ankara Temsilcisi: Gülşen Karakadioğlu / Yönetim Yeri: Türkocağı Cad-
desi No: 17 Kat: 2 Çağaloğlu / Yazışma ve Havale Adresi: YAZKO, P.K.
442 Sirkeci, İstanbul / Telefon: 522 78 45 / Abone Koşulları: 6 aylık: 1750 li-
ra, 12 aylık: 3500 lira / Yurtdışı için iki katıdır / İlan sayfalarında santim / sü-
tun: 800 lira, diğer sayfalarda santim / sütun: 1000 lira (İlanlar için sütun
eni 3 cm'dir) / Dizgi film, ofset hazırlık: Çağdaş Yayıncılık ve Basın Sanayii
A.Ş. / Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş. / Dağıtım: Hürriyet
Holding A.Ş.

Yıl: 3
Sayı: 57/31
Fiyatı: 70 Lira
Tarih: 2 Eylül 1983

BÜYÜK TAARRUZ VE TÜRK ULUSU

Prof. Dr. TOKTAMIŞ ATEŞ

Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları, 26 Ağustos 1922'de, üç yılı aşan bir süreden beri topraklarını işgalleri altında tutan Yunan kuvvetlerine karşı saldırıya geçtikleri zaman; bu saldırı, birkaç yüzyıldan beri "doğu"dan, "batı"ya doğru yapılan ilk saldırı oluyordu. Gerçekten, kapitalist emperyalizmin sultası altına alınmak istenen "doğulu" bir ulus, ilk kez kendi silah gücüyle bunu engelliyor ve uluslara da örnek oluyordu.

Büyük Taarruz'dan kısa bir süre önce Mustafa Kemal İran elçisinin Ankara'ya gelmesi nedeniyle yapılan bir toplantıda şunları söylüyordu: (1)

"Türkiye'nin bugünkü mücadelesi yalnız kendi nam ve hesabına olsaydı belki daha kısa, daha az kanlı olur ve daha çabuk bitebilirdi. Türkiye âzîm ve mühim bir gayret sarfediyor. Çünkü müdafaa ettiği bütün mazlum milletlerin, bütün şarkın davasıdır..."

Ve 26 Ağustos sabahı Türkiye Büyük Millet Meclisi orduları bütün mazlum milletler adına, bütün "şark" adına saldırıya geçiyordu.

Karşıda güçlü bir ordu vardı. Her ne kadar Yunanistan ve İngiltere Batı Anadolu'yu ve Trakya'yı Yunanistan'a katma umudundan vazgeçmişler de, bu bölgede oluşturmaya çabaladıkları "İonya Devletinin", aynen Girit gibi, olanakların elverdiği bir zaman Yunanistan'a katılacağını umut ediyorlardı. Anadolu'daki Yunan ordusu; gerek sayı ve gerekse silah bakımından TBMM ordularından daha geride değildi. Sakarya'dan sonra sarsılan moralleri de önemli ölçüde düzelmisti.

Ancak iki ordu arasında temel bir fark vardı. Ordulardan birisi kendi topraklarında, kendi topraklarını ve insanca, özgür ve bağımsız yaşama hakkını kurtarmak için savaşıyordu. Diğeri ise gerçekleştirmesi olanaksız kimi hayaller için savaşıyordu. Bu savaş kimin kazanacağı açıkça belliydi. Ve 26 Ağustos'da başlayan saldırı, 30 Ağustos'da Yunan birliklerinin Dumlupınar'da cembere alınmasından sonra 9 Eylül'de İzmir'de, Akdeniz'de sona erdi. Mustafa Kemal arkadaşlarına, saldırıya başladıkları sonra 15 gün içinde İzmir'e gireceklerini söylemişti. Sözünü fazlasıyla tutmuştu.

Ancak Mustafa Kemal, yaşamının her aşamasında, her konuda olduğu gibi, bu büyük utkuyu da kendinin değil ULUSUN ve ulusun temsilcisi TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN bir utkusu olarak değerlendiriyordu. Zaten saldırının başladığı ve Afyon'un geri alındığını TBMM'ne bildiren ilk telgrafında bile, başarı nedeniyle "Büyük Meclisi" kutlamaktadır: (2)

"Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının müstesna kıymet ve kabiliyeti sebebiyle Meclisi âliyi tebrik ederim."

Tarihte Mustafa Kemal'e gelene dek, kendini ulusunun sıradan insanlarından biri olarak gören ve bundan öğündüğünü açıklayan hiçbir "ulus kurtarıcısı" ve "devlet kurucusu" yoktur. Ancak Mustafa Kemal; ulusa ve onun temsilcilerine saygılı olmadıkça, ulus için hiçbir şey yapmanın mümkün olamayacağını bilinci içindeydi. Zira ulus iradesinin üzerinde hiçbir irade yoktur ve ulusun gücünün üzerinde hiçbir güç olamaz.

kez ulusun temsilcilerine seslenmektedir: (6)

"... Milletin mukadderatını doğru-
dan doğruya deruhte ederek yeis ye-
rine ümit, perişanlık yerine intizam,
tereddüt yerine azim ve iman koyan
ve yokluktan koskoca bir varlık çıkaran
Meclisimizin civanmert ve kahraman
ordularının başında bir asker sa-
dakât ve itaatıyla emirlerinizi yerine
getirdiğimden dolayı, bir insan kalbi-
nin nadiren duyabileceği bir memnu-
niyet içindeyim."

Ve şiddetli ve sürekli alkışlarla kesilen ko-
nuşmasını şöyle sürdürmektedir:

"Kalbim bu meserretledolu olarak,
pek aziz ve muhterem arkadaşlarımı,
bütün dünyaya karşı temsil ettikleri
hürriyet ve istiklâl fikrinin zaferinden

dolayı tebrik ediyorum..."

Mustafa Kemal, bu unutulmaz konuşma-
sının son bölümlerinde de şunları söylemek-
tedir: (7)

"Arkadaşlar! Milletimiz, tek bir
adam gibi, gösterdiği sarsılmaz vah-
det ve gayret sayesinde bu muvaffa-
kiyeti ihraz etmiştir. Milletimizin sulh
işlerinde de, sulhtan sonraki işlerde
de, aynı himmet ve gayret ve vahdeti
göstererek; bu zaferi itimam edeceğine
şüphe yoktur..."

Arkadaşlar! Sözlerime hitam ver-
meden evvel kemali iftiharla şunu ar-
zedeyim: Bu hareketi yapan bir ordu-
nun babalarından ve analarından iba-
ret olan milletimiz bütün cihana kar-
şı en yüksek mevki-i hürmeti ve izzeti

kazanmıştır. Milletimiz bîperva iftihar
edebilir. Bu, en kuvvetli şeraitle hak-
kındır ve böyle bir milletin âciz bir ferdi
olmakla en büyük saadeti hissediyor-
um..."

Tarihte Mustafa Kemal'e gelene dek, ken-
dini ulusunun sıradan insanlarından biri ola-
rak gören bundan öğündüğünü açıklayan
hiçbir "ulus kurtarıcısı" ve "devlet kuru-
cusu" yoktur. Ancak Mustafa Kemal; ulu-
sa ve onun temsilcilerine saygılı olmadıkça,
ulus için hiçbir şey yapmanın mümkün ola-
mayacağını bilinci içindeydi. Zira ulus ira-
desinin üzerinde hiçbir irade yoktur ve ulu-
sun gücünün üzerinde hiçbir güç olamaz.

- (1) "ATATÜRK'ün Söylev ve Demeçleri" (1906-1938)
Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları 1, 2. Baskı,
Ankara 1959; s. 40
- (2) "Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri" IV
(1917-1938) Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları
1 Ankara, 1964; s. 447
- (3) ae, s. 449
- (4) ae, s. 450
- (5) ae, s. 458-459
- (6) "Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri" I (1919-1938)
(TBM Meclisinde ve CHP Kurultaylarında) Türk İnkı-
lap Tarihi Enstitüsü Yayınları 1 2. Baskı, Ankara
1961; s. 247
- (7) ae, s. 268

Zafer. Gençaydın Kurtuluş Savaşı ve Atatürk Devrimleri 152 x 137 - Yağlıboya, Tuval

"Açlık yok olduğu gün, insanlığın görmediği -3- bir düşünce patlaması olacaktır"

FERİDUN ANDAÇ

"Defensor, sonraki gün Halk Cephesi Ko-
mitesi'nin işçilere uyarısını yayımlar. 10
Mart olayları Granada'da sağ ile solun uzlaşma
olanaklarını iyice ortadan kaldırır. Olaylardan
sonra vali görevden alınır. Cumhuriyetçi Birlik
Partisi üyelerinden Ernesto Vega yeni vali olur.

Sivil yönetimle Granada garnizonu arasındaki
ilişkiler sürekli bir gerginlik içindedir.

Granada şubat seçimlerinin iptali, Halk Cep-
hesi milletvekillerinin itirazı sonucu Corteste ka-
bul edilir. 3 Mayıs 1936'da yeniden seçim yapı-
lacağı bildirilir. Milliyetçi Cephenin seçim kam-
panyası kargaşalıklarla geçer. Halk Cephesi
ezici bir başarı sağlar. Tek sağcı aday bile seçi-
lememiştir. Belediye meclisinde de sağın hiçbir
temsilcisi yoktur. Bu arada, sol fraksiyonlar ara-

sındaki çekişmeler gündeme gelmiştir. Bu sağ
cephenin daha çok işine geliyordu. Sorun kimin
belediye başkanı olacaktı.

7 Nisan'da Lorca, 1922'de yazdığı küçük bir
şiir kitabı olan "İlk Şarkılar"ı yayımlar. La Bar-
raca'nın Barcelano'daki temsilcilerine katılır.

10 Mayıs'ta Manuel Azana Cumhurbaşkanlı-
ğına seçilir. Siyasi ortam iyice gerginleşmekte-
dir. 16 Haziran. Corteste, sağın lideri Calvo Stelo
hükümeti tehdit eden bir konuşma yapar. Faşist
bir devlet kurma amacının açık savunusunu
yapar.

19 Haziran'da Lorca, Bernarda Alba'nın Evi
(La Casa de Bernarda Alba) adlı oyununu bitir-
miştir. 25 Haziran'da vali görevden alınır. Son-
raki gün Cesar Torres Martinez yeni vali olarak
atanır. Faşistlerin giriştiği kıyımlar ise iyice yo-
ğunlaşmıştır. Siyasi eylemler artık sokağa taş-
mıştır. Valinin ardına askeri

komutan General Lianos Medina da görevden
alınmıştır. Bunun yerine de General Miguel Cam-
pins- Aura atanır. Vali beceriksiz, general ka-
rarsız biridir. 'Milliyetçi' ayaklanma başladığın-
da bunlar görevdedirler.

5 Temmuz'da Lorca'nın annesiyle babası
Madrid'den Granada'ya, kızları Concha'nın ya-
nına gelirler. Lorca, daha sonra geleceğini söy-
ler. 10 Temmuz'da Lorca'nın eniştesi (kızkarde-
şi Concha'nın eşi) sosyalist, Dr. Manuel Fernan-
dez Montesinos Belediye Başkanı seçilir. Yalnız
on gün iş başında kalabilecektir. 20 Temmuz'da
Granada'da ayaklanan 'Milliyetçiler', diğer üye-
lerle birlikte onu da tutuklarlar.

Üç buçuk aylık bir aradan sonra yeniden ya-
nına başlayan sağcı günlük 'Ideal' gazetesi, gün-
cel olaylar üzerine yıkıcı yorumlar yapmaya baş-
lar. Sağ da kendi içinde bütünlük sağlayamaz.
Sola karşı olan en belirgin ortak yanları: kindir.
CEDA'nın (5) beceriksizliğinden düş kırıklığına

uğrayan Katolikler, aşırı sağa (falanjistlere) da-
ha sıkı sarılmaya başlar. Bu dönemlerde falan-
jistlerin safları gittikçe kalabalıklaşmıştır. Şubat
seçimlerinden önce, Granada'da kimsenin cid-
diye almadığı bir grup falanjist için artık durum
değişmeye başlamıştır. 20 Temmuz ayaklanma-
sının ön hazırlıklarını yapmaktadırlar. Hapiste
olan falanjist lider Jose Antonio Primo'dan alın-
an bilgiler doğrultusunda, çalışmayı bir grup fa-
lanjist yönlendirir. Görev bölümü yapılmıştır. Bu
falanjist gruptaki milis başkanı Jose Valdes Guz-
man bu ayaklanma sonunda Granada valisi
olacaktır.

12 Temmuz'da, Madrid'de tatsız olayların ilki
sergilenmektedir. Öldürülen bir falanjiste misil-
leme olarak teğmen Jose Castille dört faşist ta-
rafından vurularak öldürülür. Bunun öcünü al-
mak isteyen arkadaşları, iki sağcı lideri; J.M. Gil
Robles (CEDA Başkanı) ile Calvo Sotelo'yu (kral-
cı, sağ muhalefetin başı) öldürmeye karar verir-
ler. Robles bulunamaz, Stelo ise vurularak öl-
dürülür. Böylece, ayaklanma bahanesi bulun-
muştur. Ülke yavaş yavaş iç savaşı yaşamakta-
dır artık. 14 Temmuz'da V. Castilla ve C. Sotelo
için yapılan cenaze törenleri siyasal gösterilere
dönüşür.

• Tarafsız Olmayan Uğraşı İçinde
Lorca'nın Siyasal Tavrı:
Ozan Eylem İçinde

19 AĞUSTOS 1983:

LORCA'NIN

KUVÂ-YI MİLLİYYE ŞİİRİ 2

HÜSEYİN FERHAD

Namusunu, toprağını, ulusal onurunu savunmak için cephele-

"Dumlupınar kazandıktan sonra 1 BMM ordularına yayınladığı bildiride de şu satırları okuyoruz: (3)

"Afyonkarahisar, Dumlupınar Büyük Meydan Muharebesinde zalim ve mağrur bir ordunun anasını asliyesini inanılmayacak kadar az bir zamanda imha ettiniz. Büyük ve necip milletin fedakârlıklarına layık olduğunuzu isbat ediyorsunuz. Sahibimiz olan büyük Türk milleti istikbalinden emin olmağa haklıdır.."

Aynı gün (1 Eylül 1922) Ulusa yayınladığı bildiride de şu satırları okuyoruz: (4)

"Büyük Asil Türk Milleti:

Garp cephesinde 26 Ağustos 38'den beri başlayan hareketi taaruziyemiz Afyonkarahisar, Altıntaş, Dumlupınar arasında büyük bir meydan muharebesi halinde beş gün beş gece devam etti. Türkiye Büyük Millet Meclisi Ordularının secaati, şiddeti sürati tevfikatı subhaniye vesiyle tecelli oldu. Zalim ve mağrur düşman ordusunun anasını asliyesi akıllara dehşet verecek katiyetle imha edildi. Teşkilat ve tehzizat gibi ananat ve muzafferiyatı ve ismi münhasıran milletimizin şuurundan, ezeli ve ebedi olan imanından vücut bulan ordularımızı fedakârlıklara layık olarak size takdim ediyorum. En büyük kumandanından en genç neferine kadar ordularımızda hakim olan fikir, milletin gösterdiği vazife uğrunda şehit olmaktır. Bunu muharebe meydanında yakından müşahade ederek büyük millete haber veriyorum.. Milletin rey ve iradesine istinad eden her işin neticesi millet için hayır ve saadet olduğu sabittir.."

Mustafa Kemal ulusuna olan saygısını ve ulusun iradesine olan saygı ve güvenini vurgulamak için, bulduğu her olanağı kullanan bir devlet adamı ve kumandan idi. Zira ulusun ve ulus iradesinin her şeyden önce geldiğine inanır; bu iradeyi her türlü iradenin üzerinde görürdü.

İzmir ve Bursa'nın geri alınmasından sonra ulusa yayınladığı bildiri; hem bu görüşlerini bir kez daha vurgulaması ve hem de heyecanlı edebi değeri açısından son derece ilginçtir:(5)

"Asil Türk Milleti

Ordularımız 9 Eylül 38 sabahı İzmir'imizi ve yine 9 Eylül 38 akşamı Bursa'mızı muzaferen tahlis ettiler. Akdeniz askerlerimizin zafer teraneleriyle dalgalanıyor..

..Büyük Türk milleti, Ordularımızın kabiliyet ve kudreti düşmanlarımıza dehşet, dostlarımıza emniyet verecek bir kemal ile tezahür etti. Millet orduları on dört gün zarfında büyük bir düşman ordusunu imha ettiler.. **Büyük zafer münhasıran senindir...** Vatanın halâsi milletin rey ve iradesi kendi mukadderatı üzerinde bilakaydışart hakim olduğu zaman başlamış ve ancak milletin vicdanından doğan ordularla müsbet ve kati neticelere ermiştir.

Büyük ve necip Türk milleti Anadolu'nun halâsi zaferini tebrik ederken sana İzmir'den, Bursa'dan, Akdeniz ufuklarından ordularının selamını da takdim ediyorum."

Aynı Mustafa Kemal, 4 Ekim 1922'de Türkiye Büyük Millet Meclisinin, "kutsal" olarak nitelendirdiği çatısının altındadır. Bu

ÖLDÜRÜLÜŞÜNÜN 47. YILI

Geçtiğimiz 6 Haziran Federico Garcia Lorca'nın doğumunun 85. yıldönümüydü. Sait Maden eliyle aslından çevrilen ve Yazko yayınları arasında kısa bir süre önce yayımlanan **BÜTÜN ŞİİRLERİ**'nin birinci cildinin ardından, bugünlerde ikinci cildi de çıktı. Tiz bir emek ürünü olan çeviri, ozanın yaşamı, yapıtları ve özellikle öldürülüşü üzerinde ayrıntılı bilgiler veriyor. Aşağıda çeviriden bir şiir ve ozanın yakın dostu Salvador Dalí'nin 1924'de çizdiği bir portresini sunuyoruz.

Somut

ANTONIO EL ÇAMBORIO'NUN ÖLÜMÜ

Ölüm sesleri çın çın öttü Guadalquivir'in orada, erkek bir karanfil sesini saran eski sesler olarak. Çaktı domuz ısırıkları onlardaki uzun konçlara. Sıçırıyordu bir yunus gibi kaygan, vururken ortada. Vişnerengi boyunbağımı yuyup yıkadı düşman kanla, ama altında dört bıçağın kolları düştü iki yana. Daldırırken mızraklarını yıldızlar kül rengi sulara, çiçeklenmiş yavşanotları düşünürken körpe boğalar, ölüm sesleri çın çın öttü Guadalquivir'in orada.

Sen ey sert yeleli Camborio, Antonio Torres Heredia, sesi erkek karanfil sesi, yüzü kararmış yeşil aydan: Kimler kıydı canına senin Guadalquivir'in orada? Benameji amcamın dört oğlu Heredia'lar, kimler olacak. Kiskanmadılar elindekini, göz diktiler bende olana. Vişnerengi iskarpinlere, fildişinden madalyonlara, şu zeytinle şu yaseminden yoğrulmuş tenime çok daha, Ah! Antonyito* el Camborio, sultan hanımlara yaraşan! Tez akına getir Meryem'i çünkü gelen ölümdür başa. Aman Federico Garcia bir haber sal jandarmalara! İşte belim kırıldı gitti mısır sapı gibi ortadan.

Üç yerinden fıskıran kanla yanüstü devrilir toprağa. Öyle eşsiz bir sikkeydi ki basılmaz benzeri bir daha. Bir yastığa koyar başını görkemli bir melek o zaman. Başka solgun melekler geldi yanına bir kandil koymaya. Ulaşıncı Benameji'ye dört amcaoğlu bir arada sona erdi ölüm sesleri Guadalquivir'in orada.

1. Koşan; dağlara çekilen; oragina, tirpanına; atadan kalma karabinalarına sarılan Türk halkının yüzyıllardan XX. Yüzyıla akan kanının sızıntılarının dilimizdeki söze/ elimizdeki saza vuran savkı... 1919-1923 yıllarındaki şiirlerle halk şiirinin arasındaki tek ayırım da burada gizli: Bugün adını bile unuttuğumuz, yazılış anının işlevselliğinden ve yazınsal belgeselliğinden başka estel bir değeri olmayan yüzlerce şiiri yıllar yüreğine gömerken; Kuvâ-yı Milliyye tüküreri severek okuna/söylene gelmiştir bugünlere dek. Estetik değerini ise, çağcıl şiirin ölçütleriyle değerlendirmek ya da çağdaş şiirle karşılaştırmak yanlış olur elbet; ille karşılaştırmalı bir çözüme varmak istenirse, emperyalizmle uzun yıllar savaştan Hint, Afganistan, Mısır, Afrika ve Latin Amerikalı yerlilerin şiirleriyle belli estetik kategoride incelenmeleri çok ilginç sonuçlar koyacaktır ortaya. Örneğin, Ganalı Parkes'in mythoslar üzerine kurulu "Gece Yarısı" başlıklı şiiri Alevi/Bektaşî şiirlerimize benzer bir yönsemeyle, çok tanrılı dönemin uzak özenlerinden devinimle bir anın izlenimlerini aktarıyor. Parkes'in şiiri, halkının 'halet-i ruhiye'sini duyumsatır bize. Devrimci Afrika şiirinin kökenlerine değgin ipuçları vermesi, ulusal istemlerinin betimlenmesi ve yazılış nedenselliğini imlemesi açısından önemli; ayrıca, sömürgeci ve kolonyalist ülkelerin egemen şiir anlayışının öykünmecî biçiminden bir ayrışmanın örneği olarak da değerlendirilebilir. Kongolu U Tam'sı'nın "Ayakta" şiiri de böyle, yine yerel ya da budun kültüründen hareketle, yine aynı ulusal istem yineleniyor; ama doğrudan:;

.....
al onu
bırakma ölüme
anlıyorum ki Kongom
hür yaşamak istiyor

Afrikalı ozanlar da, bizler gibi ya da her ülkenin ozanı gibi düşünme ve yaratma eylemini yurdunun ırmakları, çiçekleri, hayvanları ve insanlarıyla birlikte gerçekleştirmek istiyor. Emperyalist ve metropol ülkelerde bu tür şiirler ilginç de bulunabilir ki kimi zaman, ama insancıl bir görünümle ve küçümseyici bir söylemle. Bu ise, ilerici çevrelerce yadırganıyor ve çeşitli eleştirilere neden oluyor doğal olarak. 1919-1923 yangın yıllarında yazılan kimi ozanlarımızın kimi şiirleri için de söz konusu aynı şey. Ancak, koşullar ne olursa olsun, o şiirlerin "burjuva duyarlıklara" peşkeş çekildiği anlamına gelmez/gelmeli. Kongolu Bantu'nun "Gezinti Şarkısı" başlıklı şiiri bu açıdan önemli, bence:

İrmakta süzülüyor
Oyuk kütükten kayığım,
Maymunlar ağaçlarda
Fısıldaşıp ağlıyor
Yüce avcı, yüce avcı,
Nedir derdi bunların?

Ayağı kırılmış küçük maymunun,
Hepsi buna ağlıyor.

Asıl küreğe öyleyse
İrmak avcısı haydi
Bul hemen annesini
"Yavrun ağlıyor" de,
Ayağı kırık zavallının
Hepsi buna ağlıyor.

Bu ve öteki şiirlerle, 1919-1923 yıllarında yazılan 'savaşan' ya da 'kederli' Türk şiirlerinde ortak izlekler bulmak olanaklı. Örneğin Bantu'nun yerel imgeler ve 'aşırı' özgül koşullarla örülmüş şiiriyle Türk halk yazınından kimi şiirleri eşlemek zor değil ve bunlar, Anadolu acılar denizindeyken de köylerde/kentlerde yüksek sesle söyleniyordur sanıyorum. Hiç gereği yokken, "ayağı kırık küçük maymunun" acısını duyumsayan Bantu'nun şiirini örneklememin nedeni şu: Koşullar ne olursa olsun, düşünme ve yaratma özgürlüğüne belli bir sınır konulamaz! Yahya Kemal, Ahmet Hâşım ya da milli mücadele'ye kulaklarını tıkamayı yeğleyen kimi şairlerimizin şiirlerini de bu gözle okuyacağız; ama, bir farkla: Aydın sorumluluklarının ayır-dına varıp varmadıklarını hiç unutmadan... Kısacası; dünya ne denli büyük olursa olsun, hâlâ süngüyle ve aklıyla yüzyüze olan Afrika, Uzak-Doğu, Latin Amerikalı halkların şiirlerindeki 'semantik' şaşırtıcı biçimde çakışır birbirine.

Ulusal Kurtuluş Savaşımız,XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin birer sömürgeci durumunda bulunan Balkan ülkelerinin bağımsızlıkla sonuçlanan eylemleri ile İngiliz sömürgecilğine ilk özgürlük bayrağını açan Afganistan'dan sonra ve (Osmanlı Devleti'nin bir eyaleti olan) Mısır'ın İngilizlere karşı verdikleri silahlı savaşım-larıyla aynı yıllarda "ilk" ulusal kurtuluş hareketidir.

[Yineleyelim: Aralarında Türkmen ve Tacik azınlıklarının da bulunduğu, ulusal kurtuluş savaşımı sonucu Asya'da ilk bağımsızlık

Abidin Dino

● Hiç gereği yokken, "ayağı kırık küçük maymunun" acısını duyumsayan Bantu'nun şiirini örneklememin nedeni şu: koşullar ne olursa olsun, düşünme ve yaratma özgürlüğüne belli bir sınır konulamaz!

bayrağını açan ülke: Afganistan. Ağustos 1919'da bu topraklarda yaşayan halklar sömürgeci İngilizlere/Büyük Britanya İmparatorluğuna karşı omuz omuza dövüşerek özgürlüklerini kazandılar. Afganistan'dan sonra, kurtuluş savaşını utkuyla gerçekleştiren, kültürel kalıtlarımızda ortak öğelerin çokça olduğunu sandığım ulus: Moğol çoban halkı. Aralık 1911'den 1921'in yaz aylarına değin özgürlük ve bağımsızlık savaşımı veren bu halkın bu yıllarına değin bir şiir bile yok elimizde şu an. Ülkelerimizin uzak oluşu bu olanaksızlığın tek nedenidir belki de. Kimbilir ne güzel türküler; bizim Köroğlu'nun koçaklamalarına, Pir Sultan'ın nefeslerine, Karacaoğlan'ın semailerine benzer nice yititlik şiirleri vardır? Okuyunca/dinleyince onlarla birlikte Çin ve Japon işgalcilerine karşı dövüşme isteği duydık içimizde, hiç kuşkusuz... 'Dünyanın yedi harikası'ndan sayılan dev piramitlerin taşlarına tırnaklarıyla bağımsızlıklarını kazıyan ülkenin adı, yakın bir dost adı gibi sınımsız çağrışımlar uyandırdı imgelemimizde kanısındayım: Mısır. Port Said'de, Iskenderiye'de/şu bilge Kavafis'in mavi ışıklı şiir kentinde, Kahire'de, Büyük Britanya İmparatorluğunun, yurtları için silaha sarılan fellahlara ezinçler vererek, onları hücrelerde çürümeye terk ederek önlemediği "milliyetçi" ayaklanmalarının mutlu sonu: Sonradan yenilgiye dönen Mısır'ın geçici yengisi. Mısırlı ünlü tarihçi Es-Safi'nin İngiliz egemenliğine boyun eğen korkak Said Zılgul Paşa'yı eleştiren yazılarının yanı sıra, ayaklanan halkının yüreğini berkitici (ama, bu işlevselliğin dışında pek bir anlamı olmayan) şiirler yazdığı da bir gerçek. Acılı ışıklar gibi onlar da tınılar halinde dağıldı bu karmaşa içinde, doğal olarak. Yurdu geçici olarak bağımsızlığına kavuştuğu zaman epeyce yaşlanmış bulunan Ahmed Şevki'nin ve denemeci-eleştirmeci de olan Abbas Mahmud El-Akkad'ın şiirlerinde Mısırlı halkın verdiği ulusal kurtuluş savaşının izlerini görmek olası. Bu acılı günlerin tanığı ise, Ahmed Zeki Ebu-Şadi ile İbrahim Naci'dir. Kongolu Bantu'nun "Gezinti Şarkısı"nda olduğu gibi, Ebu-Şadi'nin dizelerinde doğa ile insan içiçe/ yan yana/ aynı düzlem üzerinde sonsuz bir uyum gösterir sanki. Böylesi yıllarda yaşamış yurtsever bir ozanın böylesine duyarlı olmasına şaşır-mak elde değil. İbrahim Naci ise, "İşte içkenceli halim/Çürükle-rim" diye başlayan bir şiirinde şöyle der:

Yargı salonlarındaki tutuklu parmaklar gibi
Ey kıyıları zorlayan deniz
Gündüz gece
Sunduğu acı sıvı konuğuna
Üstünde yurtsama
kovulmuşluk.

Sürecek

1930 seçimiinden önceki günlerde Madrid iyice karışmıştır. Politika ile sanat iyice içiçe dolanmıştır. Sanatçı ve yazarların her sözü, her tavrı, her eylemi bu politik imbikten geçiriliyordu. Sanatçıların, yazarların politik tavrı ise olaylar karşısında artık iyice belirginleşmiştir. Faşizmin yarattığı tehlikeleri görenler Halk Cephesi'nin yanında yer alarak, faşizme karşı mücadeledeki kararlılıklarını sanatsal eylemleriyle sürdürmekte-dirler. Lorca'nın tavrı ve düşünceleriyle, açıktır. Sanatçının (sanatın) tarafsız olamayacağını söylerken, sanatın işlevini ve sanatçının yerini şöyle görür o: "Sanatın sanat için olduğu düşüncesi neyse ki bu kadar gülünç, yoksa çok insafsız olurdu. Artık kendini bilen hiç kimse arı sanat, sanat için sanat saçmalarına inanmıyor. Bu dramatik anda sanatçı, halkla gülüp, halkla ağlamalıdır. Zambak demetini bir tarata bırakıp, zambak arayanlara yardım için yarı belimize kadar çamura batmalıyız." (6).

Lorca, anti-faşist Cumhuriyetçi toplanmalarına da katılmaktadır. 9 Şubat 1936'da olan Rafael Alberti'nin Rusya dönüşünde verilen ziyafetin konuşmasını Lorca yapar. Ve bir grup İspanyol yazarının hazırlamış olduğu faşizme karşı bir bildiriyi okur.

Halk Cephesinin seçim başarısından sonra, ozan Antonio Machado ve diğer aydınlarla birlikte Lorca da Evrensel Barış Birliği'nin bildirisine İspanyol komitesi adına imza koyar. "El Sol" bu bildiriye imza koyan yazarların listesini yayımlar. 1 Nisan'da, hapiste bulunan Brezilyalı devrimci lider Carlos Prestes'in serbest bırakılması için bir grup ozan ve aydın ile birlikte bir bildiriye daha imza atar. Yine bu ay içinde, Evrensel Kızıl Yardım Örgütü'nün çıkardığı haftalık dergi "İmdat" a (Ayuda) 1 Mayıs Bayramı sayısını için bir mesaj gönderir: "Kutladığımız 1 Mayıs'ta daha adil bir toplum isteğiyle birleşen bütün İspanyol işçilerini sevgiyle selamlarım. "Ve bunun ardına, iç savaşa bir adım kala yaşanan karışık durumda, Lorca'nın faşistlere karşı ikinci bir bildiriye daha imza koyduğunu görürüz.

22 Mayıs'ta, Fransız Halk Cephesi'nin temsilcisi olarak Madrid'e gelen üç Fransız yazar Andre Malraux, Jean Cassou, Henri R. Lenormand için verilen bir yemeğe katılır. İçinde, iktidardaki hükümetin birçok bakanının bulunduğu toplantıda hep bir ağızdan "Marseillaise" ve "Enternasyonal" söylenir. Ertesi gün, gazeteler buna genişçe yer verir.

Nisan 1936'da Madrid'in günlük gazetelerinden birindeki bir konuşmasında Lorca'nın İspanya'daki güncel ve politik duruma karşı tavrı ve geleceğe yönelik düşünceleri daha iyi belli oluyor: "...Ekonomik dengesizlik oldukça insanları düşüncemeyecekler. Bunu kendi gözleriyle gördüm. İki erkek bir ırmağın kıyısında yürüyorlar. Biri zengin, öbürü yoksul. Birinin midesi dolu, öbürü ise esnemeleriyle havayı kirliliyor. Zengin bağırıyor: "Oo! suyun üstündeki kayık ne güzel! Kıyıda açan süsen çiçeğine bakın!" Yoksul mırıldanıyor: "Açım, bir şey görmüyorum. Açım, çok açım." Öyle ya. Açlık yok olduğu gün, yer yüzünde insanlığın şimdiye dek görmediği bir düşüncese patlaması olacak. Bu Büyük Devrim gününde doğacak sevinci kimse önceden kestiremez." (7).

"El Sol" da yayımlanan bir konuşması da, Granada'lı orta sınıfın gözünden kaçmaz. Bu konuşmasında belirttiği İspanya ve tarihi üzerine görüşleri ise faşistlerle tamamen çatışır.

Bir Endülüslü yerlisidir o. Yaşayışı, geleneklere bağlılığı, bunların sanatsal çabasına yansıyışıyla bu ülküsü daha da belirginleşir ve ulusunun renginde çağdaş, insancıl bir duyarlılıkla yayılır dört bir yanına evrenin. Bu yanı şu düşünceleriyle somutlaşır iyice: "Ben tam bir İspanyol um, benim için coğrafi sınırlarım dışında yaşamak imkânsızdır. Aynı zamanda, sırf İspanyol olarak doğduğum için İspanyol olanlardan tiksini-rim. Ben bütün insanların kardeşiyim; sırf gözleri bağı olarak yurdunu sevdiği için kendini soyut, milliyetçi bir ideal uğruna feda eden kişiden nefret ederim. İyi bir Çinli bana kötü bir İspanyol'dan daha yakındır. İspanya'yı eserlerimde dile getiririm, onu iliklerimde duyarım; ama, bundan da önce, hiç bir millî bağnazlığım yoktur. (8).

Sürecek

İşçi topluluğunu eğitimden yoksun bırakma girişimleri

SEDAT AĞRALI

Bütün evrende her şey insan içindir. Onun mutluluğu, özgürlüğü ve yaşamına dönüktür. İnsan en değerli varlıktır. Paraydı, maldı... Üvandı, ündü.. İnsan olmanın değeri, bütün katma değerlerden de üstündür. Eğer bu katma değerlerden aldıkları güçle bazı insanlar başka insanları ezabiliyor, horlayabiliyorsa.. O toplumdaki düzen uygarlıkla, insancıl anlayışla bağdaşmaz. Bir toplumun düzeni, insan kişiliğinin gelişmesini onda saklı maddi ve manevi gücün ortaya çıkmasını ve toplum çıkarlarının değerlendirilmesini engelliyorsa o düzende ciddi bunalımlar var demektir. Her insan kişiliğini özgürce geliştirebilmelidir. Her bireyin düşünce, duyarlılığı, bilinçlenmesi erişebileceği en yüce ve aydınlık yüzeye çıkabilmelidir. Toplumu oluşturan bireyler, değerlerini, etkinliklerini, duyarlıklarının bilincine varabilecek özgür bir eğitim hakkından yararlanmalıdır. Böylesine koşullandırılmamış bir eğitimden yararlanmak çağdaş toplumlarda bireylerin temel yasal hakkıdır. İnsanları bu yönde engelleyen bağlar varsa, o bağlar koparılmalı, baskılar varsa o baskıları kaldırmak gerekir. İnsanlar yaşama ve çalışma koşullarına egemen değil de tutsağı iseler, o toplumda özgürlük yok demektir. İnsan yaşama ve çalışma koşullarına hükmedecek kadar özgür olabilmelidir. Kural olarak bir toplumun özgür olabilmesi için, toplumun kendisi özgür olabilmelidir. Bu ancak ulusal bağımsızlıkla olur.

Toplumsal olgu iyice değerlendirilmelidir. Eğitim düzeyi düşük, yeterince bilinçlenmemiş halk kesimi bir çok toplumsal ve ülke sorunlarında, bir süre için belki tutucudur. Kendi çıkarları mevcut durumun sürüp gitmesine bağlı olanlar, halktaki bu alışkanlığı körüklerler. Uyanışa, koşullandırılmışlığın aksine özgür ve bağımsız eğitimin oluşturma-ğı bilinçlenmeye kesin olarak karşıdılar. Onun içindir ki, eğitilme, ekonomik ve sosyal fırsat eşitliğinden yoksun bırakılmış halk kesimi kendisine yararlı olacak değişiklik ve yenilikleri bile biraz geç ve güç benimser. Ama, eninde sonunda da benimser.. Tarih-sel deneyimler bunu birçok kez doğrulamıştır. Yeterki bu değişikliklerin ve yeniliklerin niçin ve neden gerekli ve de yararlı olduğu halka açıkça, özgürce ve doğruca anlatılsın.

Bu nedenledir ki, geriliği, adaletsizliği, düzen bozukluğunu bir "KADER" gibi kabul ettirmek ve bunun değişmezliği konusunda beyin yıkama politikası, geniş ölçüde dinsel dogmalardan yararlanmaktadır. Gerçekler saptırılarak, Tanrı'nın bile beş parmağı ayrı yarattığı örneğinin hep işçilere, köylülere ve yoksullara gösterilmesi, insan kaderinin değişmezliğinin kuralı gibi yutturul-

"İşçilere ve çocuklarına eğitim vermekle, onların kendi dünyalarındaki saadetlerini ve ahlaklarını bozacaksınız. Eğitim gören işçi çocuğu, kendi alıştığı yaşantısını beğenmeyecektir. Onları iyi hizmetçiler yapalım, sanayi ve tarımda itaatli ve becerikli işçiler haline getirelim diye eğitim vermeye çalışırken, unutmayınız ki kendi başımıza yeni efendiler yetiştirmiş olacağız."

hakkını elde edebilmek için, ne biçim zor bir uğraşı ortamından geçtiğini gösterecek niteliktedir. Batılı sendika ve işçi liderleri, işçi kesiminin dostu aydınlar, bütün bu engellemelere göğüs germişler ve yılmadan demokratik özgür uğraşlarını sürdürmüşlerdir. İşçilerin haklarını savunan örgütler, aydın çevreler, halk kesimi bütün bu aristokrat-kapitalist baskılara karşı, işçilere şu ilkeler doğrultusunda öneriler sunmuşlardır:

"Bizim emeklerimizi koruyamamamızın ezilmemizin, siyasal ve ekonomik güçlerin karşısında devamlı boynu bükük kalmamızın tek nedeni vardır. O da, eğitimimizin eksikliğidir. Aydınlaşma çıkmamızın tek yolu vardır, o da şimdiye kadar iyi okullarda okuyan egemen kesim çocuklarının yararlandığı haklardan işçi çocuklarının da faydalanmalarını sağlamaktır."

Bu öneriler öylesine çarpıcı ve etkileyici oldu ki, Batı'nın sanayi işçileri ve üretici kooperatiflerinin üyeleri olan köylüleri, kendi çocuklarını okutmak, eğitimden geçirmek için pek çok fedakârlığa razı oldular.

İNGİLİZ İŞÇİ HAREKETİ VE EĞİTİM HAKKI İÇİN TARİHSEL UĞRAŞI...

Sanayi devrimi tamamlanınca İngiliz adalarında sanayi merkezleri etrafında hızla şehirleşme ve nüfus yığılması görüldü. Eski toprak işçileri, köylüler, meyve ve sebze üreticileri, balıkçılar, tavukçular, küçük esnaf ve sanatkarlar modern makinelerin, tezgahların başında çalışan işçiler olarak ortaya çıkıyordu. Kentleşme bu eski köylü insanlarda

büyük şoklar yarattı. Özellikle, kent ve köy arasındaki farklar, kamu hizmetlerinin şehirleri de ne kadar kolaylıklar sağladığının gözleriyle görülmesi, onlarda köylülere yapılan haksızlık ve adaletsizliklerin tartışılması olgusunu yoğunlaştırdı. Şimdi de, sanayi kuruluşlarında boğaz tokluğuna denecek kadar ucuza emeklerini sattıkları halde, her işyerinin sahibi kısa sürede büyük servetlere kavuşmaktaydı. İçeride kendi emekleri dışarıda, sömürgeleştirilmiş ülkelerdeki insanların oluşturduğu ürünlerin yok pahasına satın alınıp, kendi mamüllerinin çok pahalıya satılmasından meydana gelen bu servetler, bu yeni işçi topluluğunu bir hayli meşgul ediyordu.

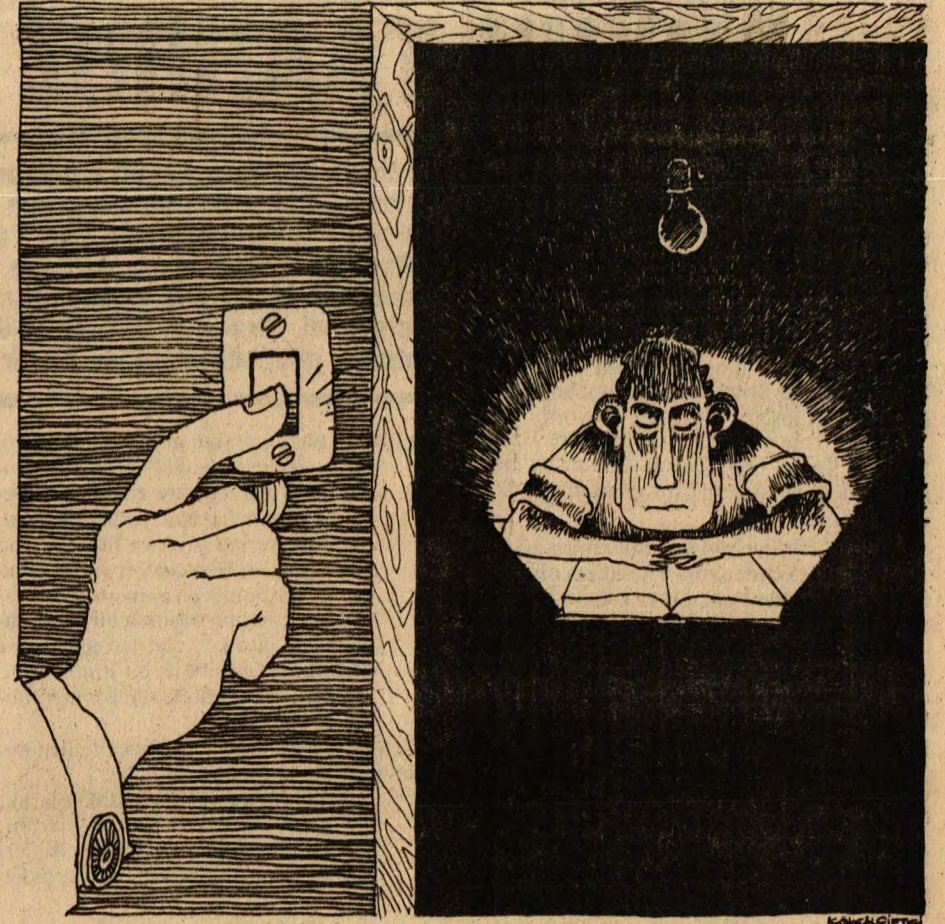
Bu arada, emekçilerin kendi çıkarlarını korumaları, baskılardan kurtulmalarının tek ve etkili yolunun sendikal birleşmeler olduğu üzerine aydın çevrelerin yayınları, eğitsel çalışmaları da kendilerine yardımcı oluyordu. İşçilerin birleşip kendi haklarını korumaları 1800'lerin başlıca önemli konusuydu. Bir yandan sol görüşün gelişmesi, öte yandan sendikalizmin yaygınlaşması, işçi hareketlerine canlılık ve duyarlılık kazandırıyordu. Pek çok "ileri görüşlü patron" kendi işyerinde işçilerin eğitimden geçmesi halinde, verimlerinin artacağını, makinelerin daha randımanlı üretim gücü kazanacağını öne sürerek, kendi işletmesinde bazı eğitim faaliyetlerine başlanması olgusuna karşıt, üniversite ve sol eğilimli aydın çevrelerin uyarılarıyla, işçi kesiminin eğitim hakkına sahip olması fikri ciddi biçimde tartışma konusu yapıyordu.

Yaklaşık yirmi yıl kadar, her fabrikanın ve üniversitelerinkendi başlarına yürüttüğü bu çabalar Albert Mansbridge adında bir din adamının çabalarıyla, örgütlenme aşamasına girdi. 1873 yılında, Oxford Üniversitesindeki bazı aydınlar, kendi faaliyetlerinin bir kısmını, işçi örgütleriyle işbirliği yaparak yürütme kararı verdiler. Böylece, üniversite duvarları içinde kalan eğitim ilk kez, işçi kesimine ve fabrika avlularına doğru yayılmaya başladı. İşçi Eğitim Derneği adında kurulan bir cemiyet, işçilerin eğitim faaliyetlerinin örgütlenmesi gereğini öne sürdü. Kısa zamanda her sendika merkezinde ve üniversite bölgesinde bu derneğin şubeleri açıldı.

Bu dernek, başlangıçta, işçilere bulundukları işyerinde bazı genel ve sosyal bilgiler mesleki kurslar açarak işe başladı. Okuma-yazma öğrenme dönemini, sanayideki gelişmelere ve yeni tekniklere, modern makinalara uyum sağlamak üzere meslek içi eğitimi izledi. Bu süreç içinde üniversitelerle birlikte, bölgesel özel kurumlar ve işçi örgütleri ile işbirliğine gidilerek, eğitim çalışmalarını dağınıklık ve etkisizlikten kurtarmak için merkezi bir eğitim planlaması uygulandı. Ulkeyi 21 bölgeye ayırdılar. Her bölge kendi özelliklerine göre, bir eğitim çalışması yapacaktı. Bugün, İşçi Eğitim Derneği, İngiltere'de yaygın ve derinlemesine işçi eğitiminin başlıca sorumlusu durumundadır. Elinde 1000'den fazla eğitim merkezi vardır. 200 bin işçi 6 aydan başlamak üzere, 3 yıla kadar değişen çeşitli eğitim kurumlarında teknik ve akademik eğitim görmekte, ayrıca, işçilerin siyasal güç olmasını sağlayan bir yöntem doğrultusunda biçim kazanmaktadır.

İngiliz modelindeki işçi eğitim örgütünün işlevlerini şu aşamada izlemek olasıdır. Özetle şöyle sıralanabilir:

Yüksek seviyede sendika liderleri için eğitim uygulaması. Üniversitelerin işbirliği ve patronajı altında bulunan bu kurslara daha çok sendika yöneticileri, eğitici durumda olan personel alınır. Bunlara bir yandan sen-

dikalizmin gerektirdiği kültür ve bilgiler vermekte, öte yandan işçi topluluğunun siyasal ve ekonomik bir güç oluşturmaya için öneriler sunulur. Bu yönde, sevk ve idare stratejileri, yoğun bilgiler sergilenir. Genellikle, genç işçi yöneticilerinin izlediği bu bir yıllık seminer veya kursları bitirenler, örgütlerde görev almaktadırlar.

İŞÇİ KOLEJLERİ...

Daha çok, öğrenimini ekonomik nedenlerle yarım bırakmış çalışma zorunda kalmış genç işçilerin seçilerek alındığı bu kolejler üç yıllık bir eğitim vermektedir. Bunlar lise denginde bir öğrenim gördükten sonra, çeşitli üniversitelere devam ederek, işçi topluluğunun ve sendikaların planladıkları meslekler için hazırlanmaktadır. Örneğin, işçi hareketine katkıda bulunacak sendika hukukçuları, yüksek idareciler, sosyolog, psiko-

log, politikacı yetiştirmek üzere, bu kolejler önemli bir "beyin kaynağı" olmaktadır. Pek çok tanınmış bilim adamı, devlet ve politika adamı bu kolejlerde yetişmektedir. Bunlardan en ünlülerinden biri olan Oxford'daki Ruskin koleji, sadece bölgenin ve İngiltere'nin değil, dünyanın en ünlü eğitim kurumlarından birisidir.

İşçi kolejleri yaygınlaştıkça, bunlar ULUSAL KONSEY adı altında bir merkeze bağlanmıştır.

İşçi kolejleri bağımsızlık ve özgürlüklerini gölgelemesin diye, devletten ya da işverenlerden ve bölgesel kuruluş ve kurumlardan hiçbir yardım kabul etmezler. Tamamen ULUSAL SENDİKALAR BİRLİĞİ'nin yönetimindeki bir eğitim konseyi tarafından yönetilirler. Siyasal partilerin, iktidarların etkileyemeyeceği kadar bağımsız, özgür kişilikli bir eğitim kurumu niteliğini korurlar.

İşçi çıkarma yasağı konusu iş yasasında yeralmadı

"İşçilerin yaşamı için tehlikeli olan bir durum saptandığında, bu tehlike giderilinceye dek bölge çalışma müdürü başkanlığında, işyerlerini işçi sağlığı ve güvenliği bakımından teftişe yetkili iki müfettiş, bir işçi ve bir işveren temsilcisinden oluşan 5 kişilik bir komisyon kararıyla tehlikenin niteliğine göre işin tamamen veya kısmen durdurulacağı" hükmü de yasada yer alıyor...

sağlayamayacak.

İşverenler 50 veya daha fazla işçi çalıştırdıkları işyerlerinde yüzde 2 oranında sakat ile eski hükümlü alacaklar.

CEZALAR ARTIRILDI

Yasada, yasaya aykırı davranışlarda uygulanacak para cezaları da artırıldı. Cezaların bazıları şunlar:

—İşyerini bildirimde bulunmayanlardan 7 bin 500 liradan 37 bin 500 liraya kadar para cezası, beşten fazla işçi çalıştıranlar hakkında 15 bin liradan 75 bin liraya kadar para cezası.

—Hizmet akdini, takım sözleşmesini yazılı yapmayan, kıdem tazminatını ödemeyen,

mak istemiyor, nezdensiz değildi. Böyle bir düşünce düzenini batı'nın uygar ve çağdaş insanına benimsetmek olası değildir. Ancak, amaçlı olarak çağlar boyu uyanışı engellemek için sürdürülen bu oyun; geri bırakılmış, eğitimden yoksun ya da koşullandırılmış bilgilerle donatılmış toplumlar için geçerlidir. Yüz yıl kadar önce sanayi devrimini tamamlamış ülkelerde, işçi kesiminin de, zorunlu ve parasız ilköğretim hakkından yararlanması yasaları çıkarılırken, bazı çevreler, korkunç bir direniş içine girmişlerdi. Örneğin, sanayi devrimini ilk önce tamamlamış ve emperyalist sömürge ekonomisini kurmuş olmasına karşılık, İngiliz muhafazakar politikacılarının birçoğu ile Hristiyan örgütleri, ilköğretim hakkının yaygınlaşmasından telaşa kapılmışlardı. Bunlar adına konuşan ve etkili bir propagandaya girişen Mr. Giddy şöyle demektedir:

“İşçilere ve çocuklarına eğitim vermekle, onların kendi dünyalarındaki saadetlerini ve ahlaklarını bozacaksınız. Eğitim gören işçi çocuğu, kendi alıştığı yaşantısını beğenmeyecektir. Onları iyi hizmetçiler yapalım, sanayide ve tarımda itaatli ve becerikli işçiler haline getirelim diye eğitim vermeye çalışırken, unutmayınız ki, kendi başımıza yeni efendiler yetiştirmiş olacağız. Bunlar okuyunca ellerine geçecek fesatçı dergi ve kitapları da karıştırmaya hevesine kapılacaklardır. Böylece, hem bize, hem de Hristiyan dininin aleyhine pek çok cereyanlara karışacaklardır. Hatta dahasını söyleyeyim size, bunlar biraz daha okurlarsa, bizi ve fabrikalarımızla birlikte devletimizi de ele geçirmeye kalkışabilirler, o taktirde üzerlerine silahla yürümek zorunda kalacağız. Ama iş isten geçmiş olacaktır!”

Kilise çevrelerinin ideologlarından Hannah More ise, aynı paralelde düşüncelere sahipti. Aynı yasa tasarısının müzakereleri sırasında şunları söylüyordu:

“Yapmayın bu kanunu.. Fakirlere, işçilere, köylülere eğitim hakkı vermezden önce, onlara kendimiz tarafından hazırlanmış din ve ahlak kurallarına itaatli, toplum düzenimizi koruyacak nitelikte kitaplar hazırlamalıyız. Bunu yapmadan, onları serbestçe eğitmeye çalışırsak, istediğimizin tam tersine sonuçlar alır, başımıza belâ açarız!”

Yukarıda belirtmeye çalıştığımız iki örnek, Batı Avrupa'da işçi kesiminin eğitim

içinde kendi arzusu ile görevinden ayrılması halinde kıdem tazminatı alabileceği, zamanında ödenmeyen kıdem tazminatının alınması için açılacak davanın sonunda hakimin, gecikme süresi için ayrıca vadesiz mevduata uygulanan en yüksek faizin ödenmesine hükmedeceği de yer alıyor.

Yasada, kıdem tazminatına ilişkin hüküm şöyle belirtiliyor:

“İşveren tarafından ahlak ve iyiniyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri gibi nedenler dışında, işçi tarafından bildirimsiz feshi, muvazzaf askerlik hizmeti dolayısıyla bağlı bulundukları yasayla kurulu kurum veya sandıklardan yaşlılık, emeklilik veya malullük aylığı yahut toptan ödeme almak amacıyla işçilerin hizmet akitlerinin feshedilmesi veya işçinin ölümü ile aktin son bulması hallerinde her geçen tam yıl içinde işverence işçiye 30 günlük ücreti tutarında kıdem tazminatı ödenir. Bir yıldan artan süreler için de aynı oran üzerinden ödeme yapılır.”

Ayrıca kıdem tazminatına asıl olacak ücretin hesabında sosyal haklar da gözönünde tutulacak.

1475 sayılı yasada 13 yaşındaki çocukların öğrenimlerine ve öğrenme yeteneklerine zarar vermecek hafif işlerde çalıştırılabilirlikleri de yer alıyor.

ÜCRETLER

MGK Komisyonu, işçi ücretlerinin Türk parası ile en geç bir ayda ödeneceğini benimsedi. Hizmet akitleri veya toplu iş sözleşmeleri ile ödeme süresinin bir haftaya dek indirilebileceği hükmü yasada yer aldı.

Bu arada MGK raporuna göre isteği halinde kadın işçiye doğumundan sonraki 6 haftadan sonra 6 aya dek ücretsiz izin verilecek. Bu süre ücretli izin hakkının hesabında dikkate alınmayacak.

Yasada, işverenler, makinaların kullanılmasıyla doğacak tehlikelerden ve bu konuda önceden alınabilecek önlemlerden, işçileri haberdar etmekle yükümlü tutuluyor. İşverenler, işyerlerinde meydana gelecek kazaları en geç kazadan sonraki iki gün içinde yazıyla Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne bildirmek zorunda kalacaklar.

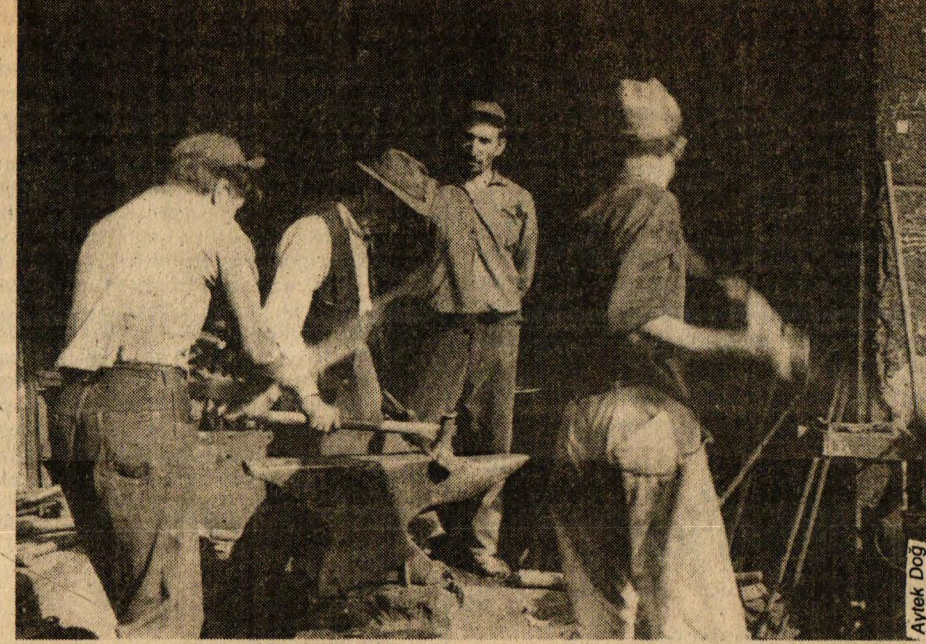
İşçi sağlığı ile ilgili olan bir hüküm de şöyle:

“İşçilerin yaşamı için tehlikeli olan bir durum saptanmasında bu tehlike giderilinceye dek Bölge Çalışma Müdürü başkanlığında, işyerlerini işçi sağlığı ve güvenliği bakımından teftişe yetkili iki müfettiş, bir işçi ve bir işveren temsilcisi tarafından oluşan 5 kişilik bir komisyon kararıyla tehlikenin niteliğine göre iş tamamen veya kısmen durdurulabilecek.”

Komisyon kararıyla kapatılan işyeri, kurma izni ve işletme belgesi almadan tekrar açılmayacak. Kapatma kararına karşı işveren 6 işgünü içerisinde itiraz edebilecek, mahkeme itirazı 6 işgünü içerisinde karara bağlayacak.

UYUŞTURUCU KULLANMA YASAĞI

İş Yasası'nda, işyerine sarhoş veya uyuşturucu madde almış olarak gelmek ve işyerinde alkollü içki veya uyuşturucu madde kullanılmasının yasak olduğu hükmüne yer verildi. Öte yandan İş ve İşçi Bulma Kurumu'ndan izin almak ve bu kuruma her zaman denetlenmek kaydıyla bir işveren yurt dışında kendi iş ve çalışmalarında çalıştıracağı işçileri temin edebilecek. Ancak çıkar

ınlar süresi içinde işçiye yeni iş arama izni vermeyen, çalışma belgesi, işçi çalışma ve kimlik kartı vermeyen, kantin açmayan işverenlere 15 bin liradan 70 bin liraya kadar ağır para cezası, tekrarı halinde iki katı para cezası,

—Yasa hükümlerine aykırı işçi çıkaran veya işyerine yeni işçi alan işveren veya vekili hakkında işten çıkardığı veya işe aldığı her işçi için 30 bin lira para cezası,

—Sakat veya eski hükümlü çalıştırmayanlar, çalıştırmadığı her sakat ile eski hükümlü ve çalıştırmadığı her ay için 15 bin lira para cezası,

—İşçi sürelerine aykırı işçi çalıştıran, işçileri geceleri 8 saatten fazla çalıştıran, 18 yaşını doldurmamış erkek çocukları ve her yaştaki kadınları çalıştıran, doğumdan önceki ve sonraki sürelerde kadınları çalıştıran veya ücretsiz izin vermeyenlere 45 bin liradan 225 bin liraya kadar para cezası,

—Cezası özel olarak gösterilmemiş olan yasaklara aykırı hareket eden veya zorunluklara uymayan işveren veya vekilleri hakkında 3 bin liradan 15 bin liraya kadar para cezası.”

ÇEVRE

Sihirli değnek: Turizm

CENGİZ BEKTAŞ

Ne yapabileceği konusunda ne bir örnek vardır ne de bir yol göstereni. Eninde sonunda elinden çıkarır. Ev, bir “iş bilenin” (hemen her zaman, haklarını daha iyi kullanan bir büyük kentlinin) eline geçer. Satan, önce yüksek (kendi ilçesindeki kendi ilişkilerinin ölçütüne göre) para aldığını sanır. Oysa eline geçen paranın değeri, az gelişmiş ülkenin, dış güçlerin denetimi altındaki “spekülatif” ortamında, hızla düşmektedir. Çarşı-pazardaki fiatlar da dıştan gelenlere göre ayarlanmaya başlanmıştır.

KENDİ KENTLERİNİ KULLANAMIYORLAR

Böylece yerli halk gitgide yoksullaşır. Kıyı kesimlerinden içerilere çekilir. Kendi kıyı kahvesini, aşevini bile kullanamaz olur. (Bodrum örneğinde olduğu gibi, yabancılarla dolan kentin sokaklarına ancak bayram giysileriyle çıkabilir artık...)

Bir gün gelir, kendi ilçesinde azınlık durumuna düşer. İlçesiyle ilgili alınacak kararların tümüyle dışında kalır. Yapılan her şey onun gereksinimlerine göre değil, dıştan gelenlerin isteklerine göre yapılır. Dıştan gelenler, ev alanlar, orayı yılın ancak bir - iki ayı kullanırlar. Geri kalan aylarda ev, bahçe yaşamasızdır. Ben buna tüm kıyılarımız için yıllardır “gizli yaşamasızlık” diyorum. Bu, tarihi merkezli çoğu Avrupa kentinde de böyledir. Evler pek güzel onarılmıştır ya, yılın büyük bölümünde o güzelim pencereler kepenkleri kapalı, çiçeksiz, insansız kalırlar. Bu tam bir sosyal doku değişimidir. Değişme, ama iyiye doğru değil, insanlararası ilişkisizliklere, yabancılaşmaya doğru bir değişim. Oysa, gene gelişmiş ülkelerde, kimi gelişmiş kentlilerin böyle köylük yerlerde ev almaları destek görür. Böylece, yeni gelenlerin, köy için, dışa açılmada köprü olacakları düşünülür.

Gelişmiş ülkelerin (yalnız kendilerine yararlı) ekonomik görüşleriyle beslenmiş olanlar siyasal örnekler gösterirler. Örneğin “İspanya”-

Türkiye'nin ekonomik durumu değişik parametrelerle değişik gösterilebiliyor. 1977'de kişi başına düşen ortalama gelir, Urfa'da 6.000 TL, İstanbul'da 41.000 TL, Türkiye ortalaması da 19.000 TL'dir. Gene 1977'de Türkiye'de “asgari geçim ücreti”nin altında çalışanlar, çalışan nüfusun yüzde 72'sini oluştururlar.

rum'lular, kendi aralarındaki ilişkilerde bile çarpıklıklara uğradılar. Bunlarla, “sosyal maliyetler”le ilgili planlamamız var mı?

KAYNAK YİTİRİMİ OLMASIN

Kimi “hesaplar” da gerçekten büyük yanlışlar olabiliyor. Ben ekonomist değilim ama örneğin Keban Barajı için söylenilenlere de kuşakımı kapatamıyorum. İşin bilinenleri diyorlar ki, barajın su altında bıraktığı alanın tarımsal getirisi, barajın sağladığı yararın (örneğin 1978'de) yaklaşık üç katı daha çok. (Buna dayanarak, barajın yanlış yerde kurulduğu söyleniyor. Barajdan elde edilen elektirğin o bölgede değil de, gene ülkenin dengeli kalkınması isteklerine karşı, başka yerde kullanıldığını da unutmayalım.) Bu örneğin benzeri de, bir bakıma, bizimki, gibi ülkelerin turizm yatırımı.

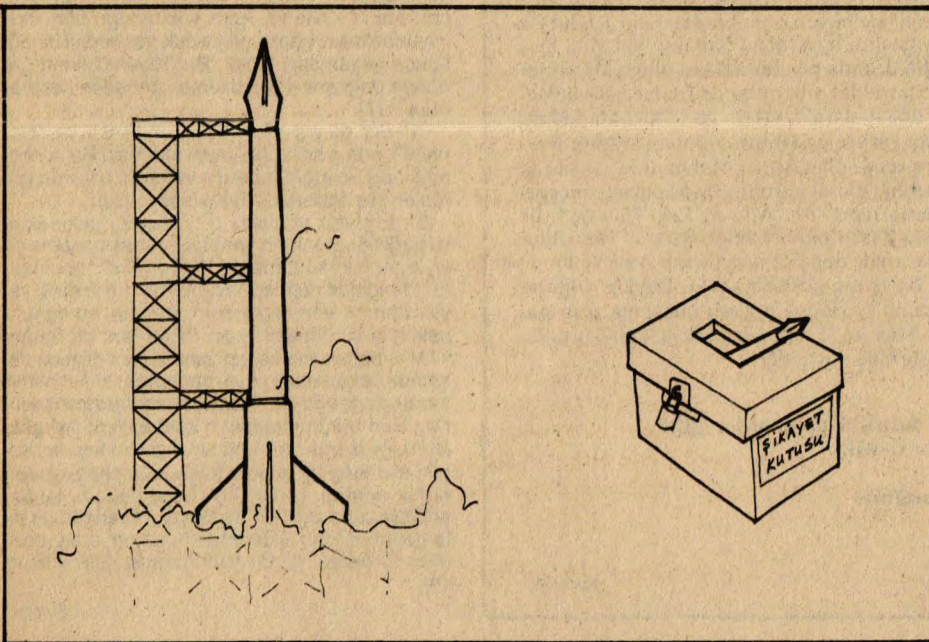
Türkiye'nin ekonomik durumu (3) değişik parametrelerle değişik gösterilebiliyor. Gelir dağılımının düzenli olmadığı bir ülkede (% 20'si

gelirin % 54'ünü paylaşıyor, % 2.5'u ise yüzde 21'ini...) kişi başına gelirin yükselmesi neyi gösterir? 1977'de kişi başına düşen ortalama gelir, Urfa'da 6.000.—TL., İstanbul'da 41.000.—TL., Türkiye ortalaması da 19.000.—TL.'dir. Gene 1977'de Türkiye'de, “asgari geçim ücreti”nin altında çalışanlar, çalışan nüfusun % 72'sini oluştururlar. ABD Deniz Aşırı Ülkeler Kalkınma Enstitüsü'nün aldığı kimi göstergelerle oluşturduğu bir indekse göre, Türkiye'nin göstergesi 55, Cezayir'in 70, ABD'nin 91, D. Almanya'nın 93, Romanya'nın ve Bulgaristan'ın 90, SSCB'nin 98, Yunanistan'ın 81'dir. Bütün bunlar herkesce bilinen çarpıklıkları gösterirken, yatırımlarımızın en küçük kaynak yitirimine yol açmayacak biçimde yönlendirilmeleri gerekirken, Sayın Tefik Çavdar'ın saptadığı sayılarla bütçemize turizm girdisi % 2.2, bütçemizden turizm çıktısı ise % 2.3'tür. (Bu, yurt dışına çıkan her kişinin, yasalara belirlendiğince para çıkardığı kabul edilerek saptanan bir sayıdır.) Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkililerinin verdiği sayıya göre ise 1980 yılında turizmden gelir 326.000.000.—dolar, gider 114.000.000.—dolar; 1981'deki turizm geliri de 380.000.000.—dolarımsın. (Bu artışın nedeni olarak da çıkışların kısıtlanması, karışıklık ortamının giderilmesi gösterilmektedir.) Sonuç olarak, bütçe açısından, turizmin önemli bir getirisi bugün de pek söz konusu değildir. Yirmi yedi milyon insanımız dinlence (tatil) nedir bilmezken, yabancıların ölçütlerine göre, onlar için büyük turistik kuruluşların planlanmasına, Türkiye için turizm planlaması denilebilir mi? (Hele bunların kimilerinin Türk vatandaşına yasak olması hangi çağdaş Avrupalı düşünceye sığar.)

Turizmin getirebilecekleri arasında, kültürler arası tanışıp bilişme, iletişim, evrenselleşmeye katkı, toplumlararası dostluk - sevgi sağlama gibi güzel şeyler sayılır dökülür hep. Ama gelin görün ki, az gelişmiş ülkeler bu güzel şeylerden de nedense, pek pay alamazlar.

(3) Bu konudaki bilgiler Tefik Çavdar'dan alınmadır. (Sürecek)

Bir kalemin serüvenleri

Korunmaya muhtaç çocuklar sarayı: Nesin Vakfı

TANZER OKUR
ERTAN ALKAN

Korunmaya muhtaç çocuklar ve yetiştirme yurtları ile ilgili, özellikle son 1-2 yıl içinde bir sürü söz söylendi bugüne değin. Bu çocuklar hakkında kitaplar yazıldı, tezler hazırlandı, televizyon ekranlarında bu konuya yer verildi, gazetelerde boy boy resimler, uzun uzun yazılar yayınlandı. SOMUT'ta da bir süre önce bu konuya değinildi. Tüm bunlardan öğrendik ki, durum pek iç açıcı değil. Hatta "yürek karartıcı" .. Korunmaya muhtaç çocukları barındırmak, onlara eğitim olanakları tanımak ve bir meslek kazandırmak amacıyla oluşturulmuş kurumlar, işlevlerini yerine getiremiyorlar.

Sorduk kendi kendimize, "bu konuda hiç mi olumlu çaba, hiç mi bizi karamsarlıktan kurtaracak girişim yok?" diye. Aklımıza yapımı uzun yıllardan beri süregelen NESİN VAKFI geldi. Hani, ülkemizde olduğu kadar, dünyanın dört bir yanında da gülmece dalında ustalığını kanıtlamış, yapıtları pek çok dile çevrilmiş, aldığı ödüllerin isimleri sayfaları dolduracak olan Aziz Nesin'in, yıllardır oluşması uğrunda çaba harcadığı kurum...

"Yoksul, öğrenim olanağı bulunmayan kimsesiz çocukların ilkokuldan başlatılarak, yüksek okul ya da bir meslek okulunu bitirene ve bir meslek sahibi olmalarına kadar, öğrenim, eğitim, korunma ve her türlü gereksinimlerini sağlamak ve Nesin Vakfı kitaplığı adını alacak olan özel kitaplıktan yararlanmasını sağlamak amacıyla kurulması amaçlanan vakıf" ..

"Gidelim şu vakfı bir görelim" dedik. Ve atladık bir otobüse Çatalca'ya gidiyoruz. Arabalarla, otobüslerle, kamyonlarla TIR'larla dolu bir yoldayız. Yolun iki yanında fabrikalar, evler hatta apartmanlar dizili. Derken, sağdaki bir yola sapıyor otobüsümüz. O zevksiz manzara (!) geride kaldı artık....

Ötümüzde uzanan dümdüz, تنها yolun iki yanı tarlalarla çevrili şimdi. Sonunda Catalca'ya geldik işte. Şirin mi şirin, yemyeşil bir

ilçe burası yeşillikler arasında bir bina çarpıyor gözümüze. Yapının giriş kapısındaki yazıyı okuyoruz "NESİN VAKFI".

Aziz Nesin sıcacık bir gülümsemeyle karşılıyor bizi, çalışma odasına buyur ediyor. Her zamanki konukseverliği, dostluğu ile çaylarımızı kendi eleriyle hazırlarken, odaya göz atıyoruz. Çalışma masası, üzerinde çalıştığı öykülerin taslakları ve dosyalarla dolu. Kitaplıkların bazı rafları ise henüz boş. Büyücek bir dolabın üstünde de Sovyetler Birliği gezilerinin anısı olan irili ufaklı, hepsi birbirinden zarif, ondan fazla semaver var. Odanın aydınlığına daha da parlaklık katan, yan yana dizilmiş kocaman üç kristal vazonun da birer gezi armağanı olduğunu öğreniyoruz. Çaylarımızı yudumlarken söyleşimize başlıyoruz.

"Nereden aklınıza geldi bu fikir? Ne zaman böyle bir vakıf kurmaya karar verdiniz?"

Şöyle yanıtıyor Nesin: "Kendim de parasız yatılı okullarda okuduğumdan, çocukluğumdan beri böyle bir şey düşünüyordum. Olanaklar elverince, 1972'de bu arzumı gerçekleştirmeye başladım." Arzusunu da şöyle dile getiriyor. "Her yıl din, ırk, ve cinsiyet ayrımı yapılmadan 0-2 yaş arasında dörder tane kimsesiz ya da bakım ve öğrenim olanağı bulunmayan yoksul çocukları almak; yurdu, çocuklara öz evleri olarak benimsetmeye çalışmak. Kardeşlik ilişkileri içinde yetiştirilmelerine özen göstermek."

Öğrenim çağına gelen çocukları devlet okullarına göndermek. Özel okulların, yabancı dille öğrenim yapan devlet okullarının giriş sınavını kazanan çocukların giderlerini karşılayarak burs sağlamak. Öğrenimlerini sürdürdüremeyen çocukları meslek okullarına göndermek ya da meslek öğrenmeleri amacıyla uygun bir işte çalıştırmak. Çocukların yurttta yaşayış ve eğitimlerini tüketmen ve asalak olarak yetiştirmelerine dikkat etmek. Çocukları birer üretmen olarak yetiştirip, kendi güçleri oranında yurttaki yaşayışa katkıda bulunmaları için destek olmak."

Ve sürdürüyor sözlerini: "1972'den sonra 4 arazi aldım. Üçü Çatalca'da, biri Ömerli

Vakfa her yıl, din, ırk ve cinsiyet ayrımı yapılmadan 0-2 yaş arasında kimsesiz ya da bakım ve öğrenim olanağı bulunmayan 4'er çocuk alınacak. Öğrenim çağına gelen çocuklar devlet okullarına gönderilirken, özel okulların yabancı dille öğrenim yapan devlet okullarının giriş sınavını kazanan çocukların giderleri karşılanarak burs sağlanacak.

Köyü'nde. Ömerli'de bir çiftlik kurmayı düşündüm, buraya yardım olsun diye."

"Neden Çatalca?" diye sorunca da şu yanıtı veriyor.

"İstanbul dolaylarında yer aradım en ucuzu burasıydı. Çok ucuzdu o zamanlar şimdi kıymete bindi."

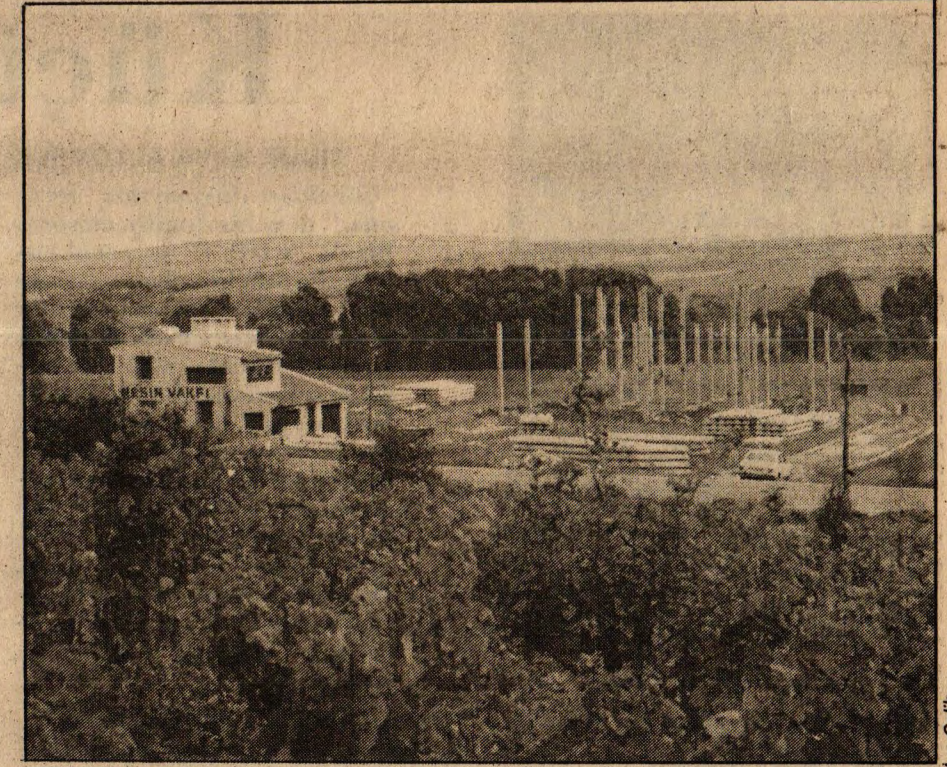
Alt tarafından minik bir derenin geçtiği, meyve ağaçlarıyla dolu, yemyeşil 26.000 metrekarelik vakıf arazisindeki yapılar hakkında da şu bilgileri veriyor Aziz Nesin: "Büyük binanın inşaatı 1974'de başladı. Bu yıl bitiyor. Çocukları alacağız artık, inşaat sürecektir." İnşaatın şu an için iki önemli eksiğinin olduğunu belirtiyor. Birincisi suyun henüz bağlanmamış olması (su, binanın karşısındaki kuyudan sağlanıyor), ikincisi ise kalorifer tesisatının kurulmamış olması. Sonra, pencereden dışarıyı gösteriyor bize giriş kapısının hemen sol tarafındaki ufak (diğer binaya göre ufak) yapıyı işaret ederek "bu bina çalışanların" diyor. Diğer yapılar için de şu açıklamalarda bulunuyor: "dere boyunca iki yapı var. Biri iş görenler için 3 katlı bir yer. Diğer binanın altı ahır olacak üstünde de personelin bir kısmı kalabilir, kalacak ta..."

Büyük yapının sağ tarafında bir başka yapıya başlanıyor. Bunun ne için kullanılacağı-

"Öğrenimlerini sürdüremeyen çocukları meslek okullarına göndermek ya da meslek öğrenmeleri amacıyla uygun bir işte çalıştırmak. Çocukların yurttta yaşayış ve eğitimlerini tüketmen ve asalak olarak yetiştirmelerine dikkat etmek. Çocukları birer üretmen olarak yetiştirip, kendi güçleri oranında yurttaki yaşayışa katkıda bulunmaları için destek olmak."

nı soruyoruz. Burada çocukların piyes, konser, sergi gibi etkinlikleri sergilenecek.

Girişi oldukça büyük bir kristal avize ile aydınlatılan yeri parke ve mermer döşeli, 3.5 katlı, içinde bulunduğumuz yapının katlarını geziyoruz. Kimsesiz çocukları barındırıp, "en iyi biçimde" yetiştirmeyi amaçlayan yurtların o zavallı halini gördükten sonra bu binanın "lüks"ü bizi afallatıyor önceleri... İlk katta giriş salonu, vestiyer, genel tuvalet, konuk evi ve kitaplık bulunuyor. Kitaplıkta 25.000 kitap, 20 yıllık 13 gazete koleksiyonu, 20 yıllık resmi gazete ve tutanak dergiler, ansiklopediler, koleksiyonlar, mektuplar, not ve müsveddeler, yazılar, resimler ve her türlü dergiler bulunuyor. Ayrıca, Aziz Nesin'in yurt içinde ve yurt dışında aldığı ödüllerin bir kısmı da yer alıyor burada... İkinci katta ise, mutfak, şömineli ve duvarları çinilerle süslü bir yemek salonu, büyük salon, 3 çocuk odası, 2 banyo, bir çamaşır yeri, küçük tuvalet ve Nesin'in yatak odası var. Bu katta şimdiden duvarlarda seçkin ressamların birçok yapıtları asılı. Üçüncü katta da 3 çocuk odası, çocukların salonu, oyun odası, bir banyo-tuvalet bulunmakta. Ayrıca bu katta geniş bir de teras var. Onun üstünde de (Burası yarım kat) cici mi cici bir bebek odası var. Ancak, bu odaya dar ve oldukça dik bir merdiveni çıkarak ulaşılabiliyor.

Nesin Vakfı- 9 Ağustos 1975.

Aziz Nesin'e büyük binada kimlerin olacağını sorduğumuzda şunları söylüyor: "Burada çocuklar ilkokulu bitirene dek bulunacaklar. Orta ve lise öğrencileri ise, yapımı sürmekte olan yandaki yapıda kalacaklar."

Personelin de şu kişilerden oluşacağını öğreniyoruz: Aziz Nesin, 3 "anne", bir aşçı, 2 temizlikçi, bir şöför, bir bahçıvan, bir hayvan bakıcısı, bir de yönetici (Aziz Nesin'den ayrı olarak) "Anne"lerde aranacak özellikleri şöyle sıralıyor Aziz Nesin:

"Çocukları sevmesi, onlarla ilgilenmesi, temiz olması, fizyolojik ve ruhsal yönden sağlıklı olması. Hepsinden önemlisi sık sık değişmeleri... Ayrıca, tüm çalışanların çocuksuz olmaları şart. Çocukları olsa bile buraya getiremeyecekler. Anneler hatalı davranışta bulundukları zaman (dayak atmak gibi) uyarılacaklar ve bu davranışlarını yinelememeleri sağlanacak. Anneler okuma-yazma bilmeseler bile olur. Önemli olan, annelik niteliğine sahip olmaları. Biz kültür, bilgi aşılayacak kadın değil, çocuklara annelik yapacak birilerini arıyoruz."

Aziz Nesin, pedagojik formasyonun hiç de gerekli olmadığı kanısında. "Bizleri pedagojik formasyonu olanlar mı yetiştirdi sanki?" diyor.

Onceleri ilk 10 çocuğa bu anneler nöbetleşe bakacaklar. Daha sonra ise, her 7 çocuğun bir "anne"si olacak.

Vakıfta sürekli olarak doktor bulunmayacak. Ancak, bir doktorla anlaşarak bu doktorun belirli sürelerde çocukları muayene etmesi sağlanacak.

Aziz Nesin şunu özellikle vurguluyor: "Çocuklar üretici de olacak; üretici olmalarına çok önem verilecek. Vakıfta iş atölyesi, marangozluk, terzilik, fotoğrafçılık atölyesi bulunacak. Ayrıca hayvanların bakımından da çocuklar sorumlu olacak". Hemen belirtelim tavşan, muhabbet kuşu, tavuk, koyun, inek ve arı da bulunuyor vakıfta .. Kedi ile köpek ise çocuklar için tehlikeli olabilir gerekçesi ile alınmamış.

Bir de şunu belirtmekte yarar var, yönetim kurulu toplantısına yönetmen ve çalışanların temsilcisinden başka ilkokul, ortaokul, yüksek okul temsilcileri de katılacak. Böylece herkes kararın alınmasında söz sahibi olacak. İlkokul çağından başlayarak çocuklar toplantıya katılmaya düşüncelerini dile getirmeye, önerilerde bulunmaya alıştırmış olacak. Yapımı uzun yıllardan beri süregelen hiçbir harcamadan kaçınmadan gerçekleştirilen, en ince ayrıntısına kadar düşünülen böylesine bir girişimin maddi tutarının pek de azımsanamayacak düzeyde olduğu ortada. Bunca paranın nereden sağlandığı ve bundan sonra da nasıl sağlanacağını sorduğumuzda, gelir kaynaklarının şunlar olduğunu öğreniyoruz:

— Aziz Nesin'in 55 cilt kitabının (vakıf kurulduğu zamanki) Türkiye ve Türkiye dışında yayınlanmasından elde edilecek telif hakları.

— 8 oyununun Türkiye ve Türkiye dışında ki tiyatrolarda sahnelenmesinden elde edilecek telif hakları.

— Kitap, oyun ve her türlü yazılardan, Türkiye ve Türkiye dışında yapılacak film senaryolarından elde edilecek telif hakları.

55 kitaptan başka, Aziz Nesin'in ölümüne dek yazacağı bütün kitap, oyun ve eserleri

OKUR İLİŞKİLERİ

Küçük şeyler

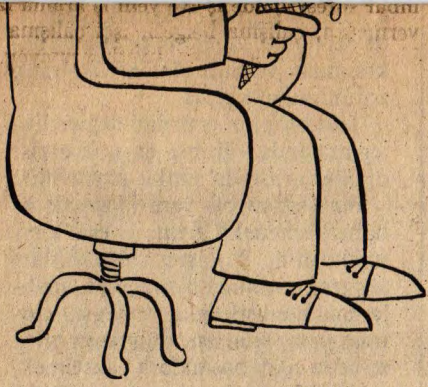
DUYGUSUZLUK ÖRNEĞİ

Müzik; duyguları, düşünceleri, düşleri seslerin kulağa hoş gelecek ve dinlendirecek bir biçimde anlatma sanatıdır. Bu sanat yaratıları iletişim araçlarıyla kitlelere ulaşmaktadır. Bu

Bazı insanlar vardır ki, yaşamının kendinden başkalarına da ait olduğunu aklından bile geçirmemiştir. Yaşamının, başkalarını da ilgilendireceğini hiç sanmaz. Kendisiyle başbaşa kalmaya o derece özen gösterir ki, yine kendi kafasının yarattığı "başkalarının duyguları"na hesaba katılmasının önemi olmadığı, olumsuzlaşma, acık acık davranmaktan ve düşün-

de karşılaşılabılıriz. Örneğin, denize girerken, Fenerbahçe TCDD Dinlenme Kampı'nın yandaki halka açık plajda ergen gençlik cinsel konulardaki kalımsal dolayısıyla tarihsel eksikliğini tamamlama fırsatını bulabiliyor. Aydın yazarlarımız cinsel eğitimin ilkokullarda ders olarak okutulmasından söz ederken, plajlarda cinselliğin alası yaşanıyor. Genç erkek-

Balta ve sapı

Kimi mesleklerin resmi konumda kutlama günleri vardır. Öğretmenlik, polislik, itfaiyecilik vb. Bunların belli günlerde -kuruluş günü olması veya daha başka nedenlerle- kutlamaları yapılır. Bu günlerdeki törenler bazan bir övünme töreni olur, kendi kendini tatmin etme gibi bir durum doğar. "Biz olmasak kıyamet kopar" dercesine. Törene aynı meslekten kişiler katılmıştır ya. Durmadan överler kendilerini. Bu, bazan şaka konusu olup alaya dönüşür. "Öğretmen mum gibidir" derler.

Oysa ilkel toplumlarda bile iş bölümü vardır. Kadın ne yapmış? Hamur yoğurmuş, çocuk doğurmuş. Erkek de bunların karnını doyurmuş. İlkçağda bir bilgin bütün bilgileri biliyormuş. Günümüzde bir bilim dalı birçok dallara ayrılıyor. Karmaşık yaşamımızdaki iş bölümü doğal bir şeydir. Bu gerçeği göz önünde bulundurmali.

Yalnız zaman zaman üstün tutulan meslekler de olmuştur. Bir zamanlar kâtiplik, zabıtlık (subaylık), öğretmenlik, mühendislik, doktorluk gibi. Neden ekonomiktir. Sosyal değeri de yüksektir, böylece gözde bir meslek olur. Ama ne olursa olsun, hiçbirisi dünya işlerini tek başına götüremez.

1973'te Cumhuriyetin 50. yıldönümünde birçok meslek kuruluşu albüm çıkarmıştı. Gazetede okumuştum. İtfaiyeciler de çıkarmışlar. Albümün başına da Atatürk'ün bir özdeyişini koymuşlar: "Büyük yangınlar küçük kıvılcımlardan çıkar." Gazeteci bu sözün bildiğimiz yangınlarla değil, toplumsal olaylarla ilgili olduğunu yazmıştı. Yani bazan övme ya da övünme duygusu anlamını yitirerek gülünçleşiyor. Kısa boylu, şişman kadına "selvi boylum" diye iltifat etmek isteyen çapkının tokat yemesine dönüyor iş.

Mercimek Ahmet (15. yy.) övgü konusunda "överken ölçülü ol. Medhin hicve (övgün yergiye) dönmeye" der ozanlara öğüt verirken Ve ekler: "Ömründe bıçak bile taşımamış adama, kılıcınla dağları devirdin deme. Eşeğe binmemiş adama, atın Döldül'den Burak'dan yeğdir deme" Divan edebiyatında bazı kasidedi ozanların İstanbul dışına çıkmamış padişaha "Sen sa-

vaş alanında tek başına bir düşman ordusunu yerle bir ettin" gibi sözler söylemesi övgünün yergiye dönüşüne bir örnektir.

Köşeyi dönme ateşinin bacayı sardığı bir yerde istediğin kadar özveriden söz et, etkilemiyor. Kargaların gözü cüzdanınızda. Vicdanı cüzdana sığdırmaya çalışıyorlar.

Öyleyse emeğe göre ücret ilkesinden hareket etmek, en gerçekçi çözüm yolu olacaktır. O zaman meslek erbabının aklı başına gelecektir.

Mevlüt TEZCAN

BİLECİK

"O ÇORBADA BİZİM DE TUZUMUZ OLSUN"

Bir yayın organının en önemli işlevi okurlarıyla ilişkilerini pekiştirmesidir. Derginin bir okuru olarak kimi eleştirilerimi sunmayı okur olmanın görevlerinden sayıyorum. Öyle ki, söz konusu yayın daha iyiye ve güzele doğru yol alabilirdi. İnsanlarımızın tıpkı yer solucağı gibi ya da fosilcesine yaşam sürdürmesini benimsemiyorsak, kültürel etkinlikler sağlayıcı yönde adımlar atmalıyız. Sanırım aydın olmanın en temel koşulu budur.

İsteklerimiz bitmez tükenmez olabilir. Ama doğaldır ki, isteklerimizin tutsağı da olamayız. Ona rağmen yine de beceri sahibi olduğumuz alanda sesimizi duyuramamız ancak ya bir destek ya da kolektif bir çaba sonucu söz konusu olabilir. Yoksa bizlerin kıyıda bucakta terk edilmiş, elinden tutulmayan, sesi duyurulmayan bir durumdan çıkıp hak bildiğimiz yolda insanca ve sevecen bir yaklaşımla kültürel ve sanatsal etkinlikler içerisine çekilmemiz hiç olası değil mi?

Yıllar yılı hep halka doğru gidilecek diye adımlar atılmasını, yazıp çizen yayınlara karşın 1983'lerin Türkiye'sinde ne denli halka doğru gidilmişti? Demokrat, ilerici ve çağdaş bir derginin görevi bugünün Türkiye'sinde halka kültürünü içerik olarak benimseyip yabancılaşmaya yol açıcı kimi anlaşılabilir teorik yazınları geri plana itmesidir. "Somut" adından da anlaşılacağı üzere giderek bu niteliğe bürünmeli ve halkın içinde beceri sahibi bulunanları su yüzüne çıkarmalıdır. Böylesine çabalar sonucu ülkemiz bir kültür birikimine bürünecek ve bizden daha geride kalmış toplumlara ışık tutacaktır.

Yok eğer sadece belirli insanlar ya da kadrolar tekdüze niteliğe bürünücü yazınlarını, üs-

ketim araçları arasında biriyi seçer. Radyoda bu amaçla hazırlanan çeşitli programlar vardır. Bunlardan biri saat yirmi üç haberlerinden sonra başlayan "Gecenin İçinden" müzik eğlence programıdır.

Ne yazık ki, bu programda halkımızın duygularını, düşüncelerini anlatan Türk halk müziğine hemen hemen hiç yer verilmemektedir. Şöyle ki 13 ağustos 1983 gecesi yirmi üç haberlerinden sonra başlayıp 01'e kadar yaklaşık doksan dakikalık süre içinde lütfedilip de beş dakikalık süre bir türküye ayrılmamıştır.

Bu olay bizlere şu acı gerçeği gösteriyor ki TRT'miz halkımızın duygularına karşı ilgisiz ve duyarsız kalıyor. Zaten ülkemizde bir müzik çıkmazı söz konusu. Müzik de ticari amaçlara araç olmaktadır. Arabesk, pop vb. taklitçi müzik türleri ulusal değerlerimizi köreltmekte, halkımızı yozlaşmışlığın bataklığına sürüklemektedir. TRT'nin bu yozlaşmaya karşı mücadelede yer alması gerekirken bu gerçeğe, gözlerini kapaması utanç verici bir olay.

Bir buçuk saatlik bir süre içinde dar bir kesime, eğlenceye düşkün kesime seslenen hafif batı, pop ve Türk sanat müziğinin dışında biraz olsun ulusal duygulara kapılıp da bir türküye yer verilmemesi içler acısı. Bu kadar ilgisizliğe, duyarsızlığa pes doğrusu.

Necip AKBAŞ-İSTANBUL

telik halktan soyutlanmış bir biçimde yazarlar ya aydın-halk ya da diğer bir deyimle sanatçı-halk diyalogu da kopuk kalmış olur. Bu durumun ortaya çıkmaması için de elinizi bize uzatabilmelisiniz.

O nedenle de okura ayrılan bölüm daha geniş tutulmalı, okurun değişik alanlardaki istem ve ürünleri yansıtılmalıdır. Örneğin öykü, şiir ve deneme türünden yazılara yer verilmesi uygun olur inancındayım. Madem ki, sanat ve kültür organı olunacak, o halde sanatın ve kültürün tüm dallarını kapsayıcı bir çaba içine girilmelidir.

Bunun da ötesinde YAZKO, ekonomik nedenlerle yetilerinin ve becerilerinin ürünlerini yayınlamayan aydınlara elini uzatmalı ve en azından daha uygun koşullara dayalı olarak yayın uğraşısını temele almalıdır. Böylesine bir çaba kitap bolluğunu oluşturmakla birlikte asıl önemlisi en seçkin ve nitelikli yapıtları da böylelikle ortaya çıkarabilmelidir.

Bir de şu var; insan ilişkileri derginizde somut bir temele oturtulmalı ve kompleks bir yapısı bulunan insanın anlaşılmanın yönleri el-verdikçe sosyopsişik açıdan gün ışığına çıkarılmalıdır. Bir toplumda insan ilişkilerinin sağlıklı bir temelde gelişebilmesi, ancak konuya ilişkin anlaşılabilir kuralların vurgulanmasıyla oluşur. Bu da kuşkusuz psikolojinin yöntemlerine dayanılarak çözümlenir.

Öyle inanıyorum ki, önerilerime olumlu ya da olumsuz bir yanıt verilecek. Ve böylece isteklerimizi gerçekleştireceğimize dair karamsarlığımız son bulur.

Bilal AKSOY-ANTALYA

mekten çekinmez. Bu tür insanlar her an karşınıza çıkabilir. Bir otobüsten içeri adınızı attığınızda elinizde bir de dondurma varsa, bir ses duyabilirsiniz: "Elinizdeki dondurma ile içeri giremezsiniz." Herkesin bildiği, otobüslerde yiyecek alerjisi olmadığıdır. Bu, otobüs şoförüne bulmuştu herhalde. 1710 nolu Kadıköy-Bostancı otobüsünün pazar günkü 13.30 seferini yapan şoförü, bu tür insanlardandı işte. Hani karşılırsanız bilirsiniz diye söylüyorum. Ağzınızda hemen doğru ve hazır bir cevap bulunmalı. Alay etmek için değil, onu biraz olsun laflarla rahatsız edip, kendisiyle başbaşa kalmaktan kurtarmak için. Yaptığına "saçmalık" bile diyemiyorum, sadece kendi düdüğünü öttürdüğünü sandığından acıyorum.

Değer yargılarının çarpıklığını körükörüne yaşayan, kendi kafasıyla başbaşa olmaktan doğan çelişkileri farkında olmadan sırtında taşıyan bu gibi insanlarla kimi zaman toplu halde

len, aç sürüler halinde kızlara saldırebiliyorlar. Şimdiye kadar kaç ergen, denizde kümeleşerek, denize giren bir kızın beline sarılabilmiş, bacalarının arasından geçmeye çalışmış ve başlarında da, merdivenlerden çıkarken kızın göğsüne el atan bir sapığı barındırabilmiştir? Her geçen gün büyüyen bu gerçeğin neden-sonuçları, plaj sahibinin bu tür olaylara "insanlık halidir, biz onu hallederiz" diyerek göz yumması ve kızı atlatmaya çalışmasında başlıyor.

İnsanlar, birçok olaylar içerisinde belirleniyorlar. İnsanlar var olayları belirleyen, koşullar var insanları belirleyen. İşte yaşam asıl, bu koşullar insanların algılamaya biçimidir. Ama bu koşulları kim çiziyor? Kimin koşulları bunlar? Türkiye'nin gerçeği; çağdaş insansal etkilere karşı kapalı kalmış aç insanların, koşulları oluşturduğudur.

Marmara Üniversitesi
BYYO Zeynep HİLAL

İşte sanatçı: Edip Akbayram

Antep'ten yola çıkarak yıllar oldu. Yaklaşık onbeş yıldır hafif müzik dünyamızın içindedir Edip. Bir başka deyimle on beş yıldır Türk halk müziğinin o doyumsuz ezgilerini, hafif müzik kalıpları içinde başarıyla uygulayan tek sanatçıdır. Onun, o altın sesinde türkülerimizin gizemli evreninde gezeriz. O türkülerde bizi çeken, dinleten bir giz saklıdır sanki. Çünkü tümüyle bizindir onlar. Nasıl ki, Aşık Veysel bizimse, Karacaoğlu bizimse, Yunus, Pir Sultan, Dadaloğlu bizimse, Edip'in müziği, türkülleri ve ezgisi de o denli bizindir. Bunun içindir sanatçıyı böylesine benimsemişiz.

Oysa, kolay olmamıştır bu noktaya gelebilmek. Antep'ten İstanbul'a gelen delikanlının, halkının yüzyıllar boyu biriktirdiği ezgilerinden başka sermayesi yoktur. Yarışma salonunu 'Kükredi çimenler' diye inleten bu ezgilerdir. Haklı bir birincilik sanatçının ödülüdür ama Antepli delikanlı için asıl mücadele bundan sonra başlamaktadır. TRT mik-

rofonları on beş yıl kapalıdır bu özgün sanatçıya. Bu süre içinde onca plak için stüdyoya girmesine rağmen yalnızca bir tek parçası (Garip) TRT de arada sırada çalınmıştır. Yasaklama gerçekte Edip Akbayram'a değil, yüzlerce yıllık birikime sahip olan Türk kültür ve folklorunadır. Batıda sükse yapan parçalara uydurma sözler yazıp TV'ye çıkmak ve şöret olmak kolayken ve mevcut sanatçıların (!) tümüne yakın kısmı bu yolu seçerken, Edip, Türk kültür ve folklorundan damlalar akıtmaya inançla devam ediyordu. Bu damlalar birikti ve bugün değil göl koskoca bir deniz oldu. Hep bu denizin içinden gülümsüyor Hasretinle Yandı Gönüllümler, Kibar Gelinler, Aman Keremler, Nice Yıllara Gönüllümler, Darmadağınlar, Cana Kurbanlar ve daha onlarcası.

Edip Akbayram, yıllarca TRT denetleme kurulundan geçer notu almadı. Ne-y yaradı bu? Müzik yaşamına girdiği ilk günlerde olduğu gibi bugün de gerçek sanat anlayışıyla ürünler veriyor. Üstelik bu yolda hiçbir ödün vermeden, hiçbir yöne sapmadan. Zaman zaman verdiği dinletilerde de halka bütünleşiyor sanatçı. Bu dinletilerden birinde kendisiyle tanışma olanağını bulduk. Gördük ki türkülerinde olduğu gibi gerçek yaşamında da halkın içinde olan bir sanatçı. Kendisini halktan soyutlamıyor, halkın üzerinde görmüyor. Türk kültürünün bu alçak gönüllü sanatçısı haklı olarak sevgimizi kazanıyor.

Bir kez daha kulak verelim altın sesli sanatçıya: Bu dünyanın gam yükünü çeken var mı benim gibi / Gece gündüz göz yaşını / Döken var mı benim gibi / Talihim yok bahtım kara / böyle hayat batsın yere / Sinesine vura vura / çeken var mı benim gibi / Bitmez ki başımdan atam / Ben bu derdi kime satam / Saçlarını tutam tutam / Yolan var mı benim gibi.

Erdinç OZAN-RİZE

Anlaşıyor ki, vakıf Aziz Nesin'in yaşantısının bir parçası olmuş artık, yaşamının bir amacı haline gelmiş. Vakfı anlatırken çocuğundan söz edermişcesine duygulanıyor, kıvançlanıyor. Daha neler yapılacağını ve bitince nasıl olacağını betimlerken öylesine ciddileşiyor ki onca gülmece öyküsünün yazarının aynı kişi olduğuna inanması gelsemliyi insanın.

Hemen hemen tüm gelirini kimsesiz çocukların iyi bir biçimde yetiştirilmesi için harcamakta olan, yılmadan, yorulmadan bu uğurda yıllardır çabalayan bir yazar, bir "insan" Aziz Nesin...

Çok değil, bir süre önce ciddi bir kalp rahatsızlığı geçiren Aziz Nesin'in özel bir arabası bile yok altında. Tüm zamanını geçirdiği vakıf ile en yakındaki doktor arasında 10 km'lik bir uzaklık var. Bu konuyu açtığımızda gülümsüyor ve diyor ki "arabaya, şoföre gelene dek daha karşılanması gerek neler var sırada.... Önce, vakfın gereksinimlerini karşılayalım da, sırası geldiğinde onu da düşünürüz."

KONU İLE İLGİLİ YORUMUMUZ

Anhyoruz ki, Sayın Nesin bu konu üzerinde uzun uzun düşünmüş. Eksiksiz bir kuruluş ortaya çıkarabilmek için binaların planından, içinin döşenmesine kadar herşeyi en ince ayrıntısına kadar hesaplamış, uygulamış ve uyguluyor.

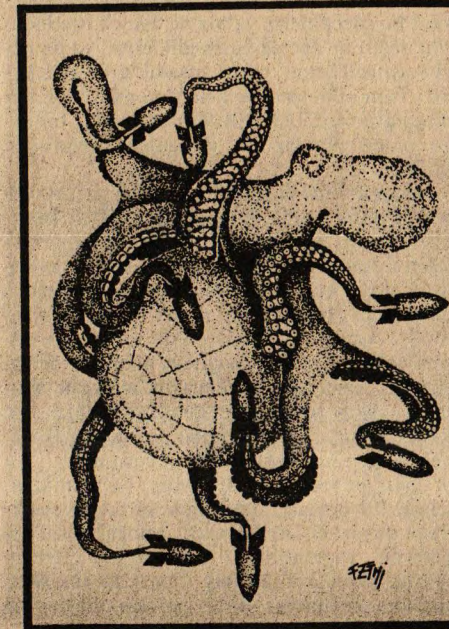
Yetiştirme yurtlarında araştırma yapmış, yurtları tanyan bir kişi olarak rahatlıkla söyleyebiliriz ki, vakıf binası ile yurt binası olma-ya elverişli olmayan bir takım binaların değiştirilmesi ile yurt haline getirilen yerler arasında dağlar kadar fark var. Bir yanda yeşillikler içinde, kristal avizeleri ile, parke ve mermer döşemeleri ile, çinili duvarlar ve şömineli yemek odasıyla Nesin Vakfı; öte yanda pislikten, bakımsızlıktan geçilmeyen yetiştirme yurtları... Böylesine bir zıtlıkla karşılaşınca bu denli "lüks"ü biraz gereksiz buluyor insan. Vakıf binası güzel olmasına çok güzel ama böylesine "ayrıntı"ya gerek var mıydı acaba?

Çocuk yetiştirme, eğitim işi vakfa alınacak 3 annenin üzerinde. Aziz Nesin "eğitimden geçmemiş bir kimsede olsa anne çocuğunu yetiştirebilir." fikrinden yola çıkıyor. Hiçbir eğitimden geçmemiş olsa bile yalnızca annelik içgüdüsüne sahip bir annenin çocuklarını en iyi şekilde yetiştirebileceğini bugün pedagoji de kabul etmektedir. Burada unutulun vakıfta yetiştirilen çocukların başındaki kişinin onların öz anneleri olmadığı noktasıdır. Annelik içgüdüsü ve eğitimsiz annenin çocuğunu en iyi şekilde yetiştirmesi kendi öz çocukları için geçerlidir düşüncesindeyiz. Bunun yanında çocukların büyüdükçe bir diğer gruba geçmeleri annenin değişmesi demektir. (Anneler görevlerini bıraktıkları için de değişme olabilir.) Çeşitli zamanlarda değişik anne modeli tanımları çocukları olumsuz yönde etkileyebilecektir.

Çocukların sergi, konser, piyes gibi çeşitli etkinliklerinin sergileneceği ayrı bir binanın yapılması, çocukların yapıtlarına verilen değerin bir göstergesi olması nedeniyle oldukça anlamlı.

Yönetim Kurulu Toplantısı'na her yaştan bireyin katılacak olması, onların fikirlerine saygı gösterilecek olması da öyle. Çocuklara sorumluluk verilmesi, onları üretici kılma-ya yönelik çabalar (kanımızca) tüm eğitim sistemimizde gerçekleştirilmesi gerekli bir özellik sorumluluk bilincine ulaşmış, üretici bireylerdir önemli olan. Sorumsuz, salt tüketici çocuklar, gençler değil.

Vakıftaki çocuk ve gençlerin ellerinin altında 25.000 kitabı içeren bir kitaplığın olması ne güzel... Keşke her kurumda çocuklar ve gençler değerli kitaplardan, ansiklopedilerden vs. yararlanma olanağına kavuşsalar...

Küçük "Oliver Twist"ler

TİMUR KAYA ALTOMRUK

"Çocukları duymayınız, görünüz." der, bir İngiliz atasözü. Biz de "SOMUT" da, çocuklarla ilgili türlü konularda 'çocukların sorunları' nailişkin yazılar yazdık; iletiler verdik olanaklarımız ölçüsünde. Bu konu üzerinde son anımsadığım "Çocuklarda dayak" üzerine bir yazı; bir de 'hergün yüzbinlerce çocuğun Afrika'da açlıktan öldüğüne ilişkin bir iletimizdi. Daha da yazacağız. Çünkü, "Bertrand Russel'in dediği gibi, Dünyada insanın en önemli işinin, yüz ağartıcı çocuklar yetiştirmek olduğunun bilincindeyiz.

Charles Dickens bugün Madrid'deki herhangi bir yapımevine konuk olabilseydi, kuşkusuz orada kitaplarındaki bazı özgün tipleri görebilirdi. "Cuadernos para el Dia-

go" Dergisi'ne göre, Başkent Madrid'de şu an 100.000'in üstünde küçük "Oliver Twist" işyerlerinde çalışmakta; tüm İspanya boyunca ise bu rakam 280.000'i bulmaktadır. Bir dergi yazarı, Madrid sokaklarında rastladığı sekiz yaşındaki küçük "Surito"ya bir soru yöneltir: "Şu anda —eğer— aniden büyüüyüverseydin, ne isterdin?" Bir an düşündükten sonra çocuk şu yanıtı verir: "İsterdim ki, her çocuğun bir oyuncuğu olsun; bir de, rahat rahat oynamalarına izin verilsin."

Tüm diğer küçük İspanyollar gibi "Surito"nun da oyun oynamaya hiç zamanı yok... O, çocukların en doğal hakları olan "çocukluk hakları"nın bilincinde olmayan bir toplumun sert yasalarının kurbanı...

Tüm İspanyol çocuklarının ortalama dörtte birinin öğrenim yapabilmeleri için parasal olanakları yetersizdir. Haftalık "Cambiolé", 12-15 yaşları arasındaki kız ve erkek çocukların özdeş nedenlerle kitap okumadıklarını yazmaktadır. Çünkü, bunların % 70'i anne-babaları tarafından —yoksulluklarından— zorla çalışmaya gönderilmektedirler.

İtalya'da yasalar 14 yaşından küçük çocukların çalışmasına izin vermemektedir. Oysa, Venedik yakınlarında küçük bir kasaba olan Vigonova'da yaşayan küçük "Aldo" ne diyor: "Bir marangozun yanında çalışıyorum... Boyaların ve verniğin kokusu öyle sert ki, zorlukla nefes alabilirsiniz."

İtalyan çocukları genellikle eliş satan yapımevlerinde, büyük satım evlerinde, barlarda ve mevsimlik tarım iş kollarında çalışıyorlar. 150.000 kız ve erkek çocuk inşaat mahallerinde, 100.000 dokumacılıkta, 200.000 satımcılık ve 500.000 denli çocuk da tarımcılıkta.

Sabahları, durumları iyi olan varsıllar (varsıl çiftçiler) "Altamura" bölgesinde, bir ölçü para, birkaç kalıp beyaz peynir ve bir tutam odun karşılığında 6 ve üstü yaşlardaki çocukları satın alabiliyorlar. "La

Repubblica" bu gibi ortaçağ pazarlarını yoksulluk ve işsizliğin oluşturduğunu söylüyor. Günce: "Yoksul aileler, yaşayabilmeleri için, çocuklarını çalışmaya göndermek zorunda bırakılıyorlar." Çocuklar ise, gece-gündüz 'usta'larının buyruğunda. Kendilerine "köle" gibi davranılıyor; hem gecelerini de otlakta geçirmekteler. "Altamura" bölgesinde iki küçük tarım işçisi "kendini öldürdü". Acıdır, "Corriera della Sera"nın yazdığına göre, onların "insanlık dışı" yaşamlarına neden olarak, ölümüne iten bireyler "İtalyan Mahkeme"since suçlu görülmediler.

"Küçük işçiler" konusunu keserek burada —Nasıl da unuttum, usuma gelmedi.— "Gölge Adam" ERTUĞRUL AKBAY'ı kutlamazsam ayıp olur doğrusu. Neden mi? Bilmiyorum musunuz canım? "İyi arkadaşı" olan ve de ona 'hep yakınlık gösteren' Adnan Kaşıkçı'yı tavlada yenmiş. Gerçi insan iyi arkadaşını tavlada

da yenmez ama!? Neyse konuyu bir dinleyin de EKİNİZİ ARTSIN.:

Gölge Adam'a telefon geliyor: "Hemen uçağa atla gel!! Mister Adnan 'Monte Carlo'da seni bekliyor.'" O da "Gitmesem ayıp olacaktı" diyor. Anlatıyor gölgeci: "O dünyanın en zengin adamıdır." Eh! günlük kazancı da 2 (iki) milyon civarındaymış. Ammaa, bu 2'nin 1 (BİR) milyon dolarını harcarmış günde. "Çok insancıl" bir 'insan' olan Adnan Bey'i şöyle anlatıyor: "Çok gibi görünen bu para aslında pek fazla değildir"; "çünkü 5 Boeing, 2 jeti, 3 helikopteri, 2 yatı ve dünyanın 15 ayrı ülkesinde 15 'Malikane'si var."

"Her yıl 5 yaşına varmamış 30.000.000 çocuk açlıktan ölmekte; 570.000.000 insan da yetersiz beslenmeden ölüme doğru ilerlemekte. Tuh!.. yanlış günceye bakarak yanlış yazdım sanırım. Bağışlayın!

"TAN" adlı günceden söz ediyordum sanırım... Evet, şimdi siz söyleyin! Halk "açlık", "yoksulluk", "işsizlik" içinde kıvranırsa kalkıp böyle bir ileti (!) yazılır mı? Bunun açıklaması ancak birdir: "TAN Gazetesi" halkla alay ediyor! "Gazete"sini de "cinsellik sömürüsü" yaparak satıyor... Hırsızlık çoğalmış, cinsel sa-

pıklıklar ve tecavüzler çoğalmış, bu tür iletiler (haber) uyandırıcı alışkanlığının nedenlerinden biri olabilir miş, "kimin" umrunda?! Yanıt?

(....)

Ve her yıl iş kazalarından ölen 1.000'in üzerindeki çocuklara suçlu bulunamıyor?! İşlemsel anamalı ülkelerin, çalışan 12-14 yaşları arasındaki çocuk oranı ise % 4'tür; ancak, iş yasaları bunlara işlemez. Kazandıklarının tam karşılığını alamazlar, sigortaları yoktur. Özdeş ise, değişik ve en az ücreti alırlar.

Bir İspanyol Güncesi "Arriba" şöyle yazıyor: "Çocuklarımızın büyük çoğunluğu sömürülmektedir ve bunun ana sorumlusu da toplumumuzdur."

Türk güncesi "Günaydın/Genç" ise Türkiye'de çalışan 12-14 yaşlarındaki çocuk sayısının 1.286.000 olduğunu yazıyor. Bu demektir ki, her dört çocuktan biri çalışmaktadır. Ülkemizde çalışan çocukların işkollarına dağılımı şöyle: 1.114.000 tarım iş kolunda, 84.000 yapımevlerinde, 39.000 hizmet iş kolunda; diğerleri de ticaret işleri, inşaat, maden ocağı, ulaştırma haberlerinde, yazıhanelerde ve türlü iş kollarında çalışıyorlar. Bunların 671.000'i erkek, 615.000'i ise kız.

Yeryüzünü dolaşmaya kalksanız, bugün, bu küçük Oliver Twist'lerden 52 milyonunu bulabilirsiniz. Bilimsel "sayılama" rakamları bunu göstermekte.

Açılın bilgisayarlar geliyor

BELKIS HALİM VASSAF

Teknolojik devrim her yerde eğitim sisteminin değişmesini gerektirecek ve eğitime yeni zorunluluklar yükleyecektir. Modern bir topluma katılabilmek için öğretmenlerin okullarda nelerin ve nasıl öğretilceğini yeniden gözden geçirmeleri, kısaca okulların toplumun gelişimine nasıl katılması gerektiğini, yeniden düşünmek zorundadırlar. Teknoloji çocuk ve gençler için, kimi kapıları kapatmakta ve önlerine yeni kapılar açmaktadır.

Teknolojinin getirdiği değişikliğe uyamayanların, sosyal ve ekonomik kayıplara uğrayacağı kuşkusuzdur. Eğitim sisteminin topluma önderlik edebilmesi ve onun gereksinimlerini karşılayabilmesi için hem yapısında, hem de müfredat programlarında büyük değişiklikler yapılmasını gerektirir. Öğretim metodlarımızla birlikte, bugün öğretilmekte olan

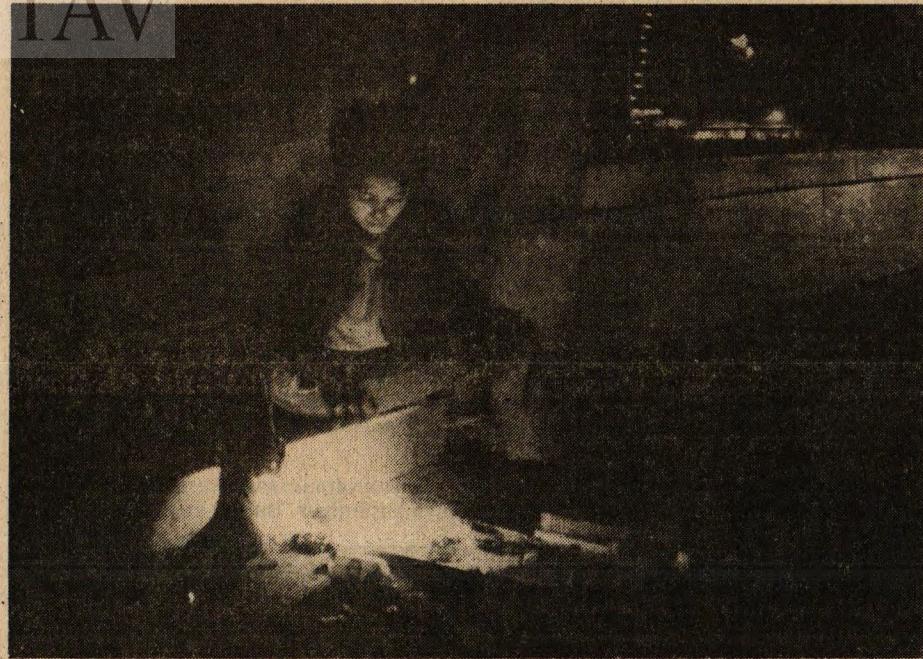

Mustafa Vural

Yeryüzünü dolaşmaya kalksanız, bugün, bu küçük Oliver Twist'lerden 52 milyonunu bulabilirsiniz.

İsa Çelik

DİL

İletişim açısından edebiyat, eleştiri ve anlambilim

OSMAN TÜRKAY

Gerçekte, ilkönce nesnelerin anlamını, önemini

İnsan, düzen duygusu içinde çırpınan, kusur- b
suzlaşma cahasıyla çitikee kusurları artan, de-
niz edebiyat-yaşam ikilisine kendini sınırlaması

Çağımızın mucizesi sayılacak olan bilgisayarlar, yaptıkları ve yapabilecekleri işlerle gösterdiği kolaylıklar ve problemleri çözmekteki hızı ile eğitimi hem müfredat programlarını hem de öğretme ve öğrenme metodlarını değiştirmeye zorlamaktadır.

SORUŞTURMA

Bakanlar Kurulunca hazırlanan, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kuruluş yasalarında değişiklik yapan yasa gücündeki kararname, 5 Ağustos 1983 günlü Resmi Gazete'de yayımlandı. Danışma Meclisi'nin 28 Aralık 1982 günü hükümete yasayla verdiği yetkiye dayanarak, anayasanın 135. maddesinde getirilen esaslar uyarınca çıkarılan kararnameyle,

Türk Eczacılar Birliği,
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği,
Türk Tabipler Birliği
Türk Veteriner Hekimleri Birliği,
Türkiye Barolar Birliği,
Türkiye Esnaf ve Kütük Sanatkârlar Konfederasyonu,
Türkiye Noterler Birliği,
Türkiye Ticaret Odaları-Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, ilgili bakanlıkların mali ve idari denetimi altına alındı.

Ayrıca kararnameye göre, 31 Ekim 1983'e kadar tüm organlarını yenilemesi gereken kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının seçimleri, artık hakim denetim ve gözetiminde yapılacak.

Kuruluş yasaları değiştirilen 7 meslek kuruluşunun yetkililerinden kararname üzerine görüşlerini aldık. Sorularımız şunlardı:

1) Bakanlar Kurulunca hazırlanan meslek kuruluşlarına ilişkin 5 Ağustos 1983 tarihli kararname ile ilgili görüşleriniz nelerdir?

2) Bu kararname kuruluşunuza ne gibi değişiklikler ve sınırlamalar getirmektedir?

Meslek kuruluşları kararnameyi nasıl karşıladı?

Türkiye
Ticaret
Odaları -
Sanayi
Odaları
ve Ticaret
Borsaları
Genel
Sekreteri
Doç.Dr.
Mehmet
Sağlam

Doç.Dr. Sağlam:

“Oda ve borsalarımız konuyu değerlendirecek”

Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi Başkanı Dr. Akıncı

“Birliğin özerkliği kalmamıştır.”

1- Bu sorunuza cevaplama öncesi, bu kararnamelerin kapsamına giren kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ne olduklarını ve işlevlerini kısaca özetlemeye çalışayım.

Geniş bir katılımın amaçlandığı çoğulcu demokrasilerde yönetime katılma seçimden seçime oy kullanma işlemi değildir. Demokrasilerde yöneticilerle yönetilenler arasında sürekli bir ilişki olmalıdır. Çoğulcu demokrasilerde yönetime doğrudan politika yoluyla olmadan da katılma yolları bulunmaktadır. Örneğin meslek kuruluşları bunlardan biridir.

Bunlar üyelerinin ortak görüşlerini dile getirerek, kamuoyunu aydınlatıcı, yöneticilere yol gösterici katkılarda bulunurlar. Bu tür kuruluşların diğer önemli işlevlerinden biri de kendi üyeleri arasında mesleki deontolojiyi ve dayanışmayı korumak, mesleklerin kamu ve kişi yararına uygulanıp, geliştirilmesini sağlamaktır. Ayrıca meslek mensuplarının hak ve yararlarını korumak gibi yasayla verilmiş görevleri bulunmaktadır.

İşte kararnameye yukarıda açıkladığım hususlar çerçevesinde yaklaşıldığı; A) Üyeler arasında ve meslekler arasında dayanışmayı sağlamak mümkün değildir.

B) Kendilerine yasayla verilmiş, meslekleriyle ilgili kamu ve kişi yararına görevleri yapabilmeye olasılığı hemen hemen yok olmuştur.

C) Her kurum ve kuruluş devlet denetimine açıktır. Bu nedenle mes-

lek kuruluşları olarak bizler de her zaman devlet denetimine açık olmuştuk. Bu ayrı bir husustur, kararnameye getirilen denetimle kuruluşumuz ve bizim gibi olan birçok kuruluş başkanlığın denetimine verilmiştir ki, bu zamanla bu tür kuruluşların iktidarların kuklası haline gelmesi demektir.

2- Gerek zaman açısından, gerekse üyelerimizin % 99'unun kamu sektöründe çalışmış olması nedeniyle kuruluşumuzu ve kuruluşumuza bağlı odaların organlarını bile oluşturmak büyük sıkıntılar yaratacaktır.

Birliğimiz bir bakanlığa bağımlı kılınarak, özerkliği yok edilmiştir. Bunun doğal sonucu olarak, üyelerimizin % 90'ının işvereni olan bir bakanlığa bağımlı kılınmamız, bize kuruluş yasamızca görev olarak verilmiş olan, üyelerimizin hak ve menfaatlerini koruma işlevini yok etmiştir.

Önerilerim; kamu kuruluşu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ilgili kararnamenin, bu nitelikteki kuruluş temsilcileri ve kararnameyi çıkarmakla yetkili kuruldan da katılacak bir temsilciden oluşacak bir grup tarafından televizyonda tartışılması; büyük tartışmalara neden olabilecek bu kararnamelerin iptal edilerek, yapılması gerekli, zorunlu ve iyileştirme yönündeki değişikliklerin, 6 Kasım'dan sonra oluşacak yasa çıkarmayla yetkili kurulda ele alınmasıdır.

me istedik, daha geniş bir çalışmayı çok yakında yapacağız ama ilk planda şunları söyleyebilirim: Bizim kuruluşumuz bakımından, gerek organların teşekkülü, gerek bu organlara ilişkin seçimler hiç aksatılmadan ve yasalara uygun bir biçimde yürütmekteydi. 12 Eylül 1980 döneminden bu yana da bütün seçimlerimiz yine aksaksız sürdürülmüştür. Seçimlerin tecil edilmesine, tehir edilmesine ilişkin hükümler zaman bakımından hiçbir seçimimizi durduracak nitelikte olmadığından odalar ve borsalar organları zamanında yapılan seçimlerle yürüyordu. Bu kanun gücünde kararname hakim nezaretinde, yargı denetiminde seçimi öngörmektedir. Bu yolda, odalar, borsalar ve birli-

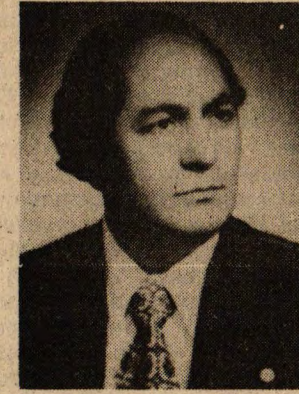
ğin seçimleri yargı denetiminde yenilenecektir. Fakat diğerleriyle karşılaştırıldığında, bugün Türkiye'de 256 oda ve borsanın seçimleri 12 Eylül'den sonra da kanunlarında gösterilen zaman ve süreler içerisinde yapılmıştır. Odalar Birliği'nin seçimi ise 11 ay önce yapılmış idi. Kararname 31 Ekim 1983'e kadar bu seçimlerin yeniden yapılmasını öngörmektedir ve bizim için bu anlamda, seçimlerin vaktinden önce yenilenmesi dışında büyük bir değişiklik getirmektedir. Daha önce de eski kanunumuza göre belirli sürelerde, belirli usullerle ve gerektiğinde yargı organına itiraz edilmek suretiyle seçim yapardık.

Bu kanunun çıkarılması ve yürürlüğe konulmasındaki güçlükler nazara alınarak hükümet tarafından Danışma Meclisi'nden kanun kuvvetinde kararname ile bu konularda noksanlıkları ıkmak etmek için bir yetki kanununun çıkarılması istendi. Bu yetki kanunu 28 Aralık 1982 tarihinde çıktı, hükümet bu yetkiyi kullanmak suretiyle 5 Ağustos 1983'de yürürlüğe giren kararnameyi çıkardı.

2- Bu kararnameye kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekkülleri için getirilen düzenlemelerde, noterlik mesleği ile ilgili olan kısmı 1512 sayılı kanunun esaslarına sirayet eden hususları size söyleyeyim:

Noterler, halihazırda yürürlükte bulunan noterlik kanununa göre Adalet Bakanlığı'nın mali ve idari denetimi altındadırlar. Kararname bir denetim sistemi getiriyor. Ama biz böyle bir denetim esasen tabi olduğumuz için getirilen esaslarla fazla bir değişikliğe maruz kalmış değiliz. Siyasetle uğraşamaz, siyasi faaliyette bulunamaz, partilerle ilişki kuramaz, partilere yardım edemez, partilerden yardım alamaz gibi yasaklar zaten bizim 1512 sayılı noterlik kanunumuzda mevcut idi. Bu hususta da bir değişikliğe maruz kalmış değiliz.

Türkiye
Noterler
Birliği
Başkanı
Rasim
Eyüboğlu

Türkiye Noterler Birliği Başkanı Eyüboğlu:

1- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 135. maddesinde getirilen esaslara uyumluluğu temin etmek üzere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının seçimleri ile, denetimleri ile ve bazı hareketlerinin yasaklanması ile ilgili düzenlemeleri yapmak için bir kanun çıkarılması öngörül-

RÖPORTAJ

Patricia Sloman: “Sen kendini ikinci sınıf olarak düşünüyorsan öyledir.”

ÜLKÜ DEMİRTEPE

Atatürk Kültür Merkezi'nde, Soroptimist Patricia Sloman'dan Soroptimist'lik, İngiliz toplumunda kadının durumu ve Türkiye ile ilgili izlenimlerini istedik. Bayan Sloman İngiltere'de ITV'nin bölgesel televizyonunda halkla ilişkiler bölümünün yöneticisi ve televizyonda görünen ilk haber muhabiri. İki çocuğu, iki de torunu olduğunu söyleyen Sloman,

çarpıyor.

— Bayan Sloman nasıl ve neden Soroptimist oldunuz?

— Soroptimist olmak için bir çağrılmıştım. Toplantıları izledim. Kişisel olarak çalışmaktansa bu derneğin çalışmalarına katılırsam, dünyada daha etkili ve etkin olabilirim; diye düşündüm. Her Soroptimist kulüp, çeşitli meslek dallarından olan kişilerden oluştuğu için, dünyam genişledi. 1965 yılından bu yana Soropti-

bir benzerlik görüyor musunuz?

— Tabii benziyor. Zaten derneğin kuruluşunda önderlik eden de bir rotaryen. 1921'de ABD'de Kaliforniya'nın Oakland kentinde bir Rotary kulüp üyesi İş İdaresi Yüksek Okulu'nun ilanını görerek okul yönetimi hakkında bilgi edinmek istiyor. Bir erkek yönetici beklerken, karşısına bir kadın yönetici çıkıyor. Bu durum onu çok şaşırtıyor. “Erkek dünyasında kadınların da neden bir kulübü olmasın” di-

Patricia Sloman, “sağlam aile yapısı topluma güç kazandırır.”

tere'de kuruluyor. Her iki kulüp daha sonra birleşerek Amerika'dakinin adını İngiltere'deki

değil. Bizler gençken böyle parlak (!) düşüncelere saplanırdık. Olgunlaştıkça ve çocuk sahibi olduktan sonra düşüncelerimiz değişti. Dünya kuruldu kurulalı aile vardır. Sağlam aile kurumu topluma güç kazandırır.

— Ailede kadının geleneksel rolünü siz sürdürüyor musunuz? Bu rol kadının çalışma hayatındaki başarısını engellemiyor mu?

— Ben çalışmaya çok yıllar önce başladım. O dönem için kadının ailedeki geleneksel rolü sürüyordu. Nitekim ben çocuklarım büyüdükten sonra çalışabildim. Ama günümüzde kadının alışagelmış rolü değişti. Örneğin benim gelininin iki çocuğu var ve full-time bir işte çalışıyor. Kocasını tüm sorumlulukları paylaşıyor. Benim ve gelininin yaşamı arasında bu açıdan önemli ayrımlar var.

— Peki erkeğin mi geleneksel rolü değişti?

— Evet, erkeğin ailede geleneksel rolü değişikliğe uğramaktadır. Oyle ki kadın kuruluşlarının toplantılarında erkek konuşmacılar, erkek haklarıyla ilgili isteklerde bulunuyorlar ve

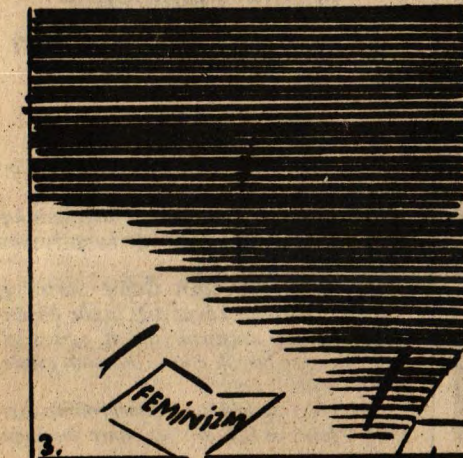
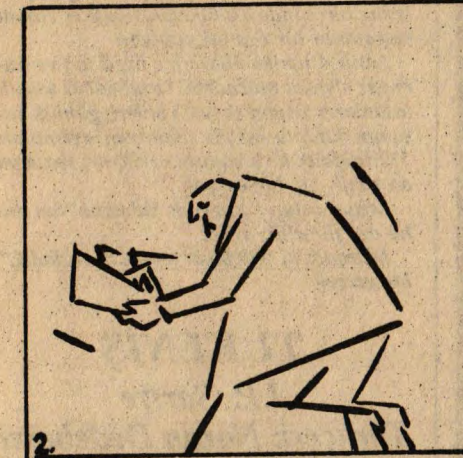
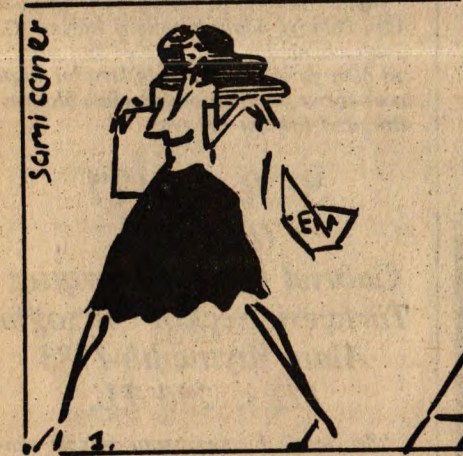
FEMİNİZM

Feminizm üzerine

NAZİF SEYYİD

Kapitalist ilişkilerin dayattığı yaşam biçimi insanlar için giderek artan sorunlar yaratıyor. Bazı değerler yitiyor, özel mülkiyetin ve kapitalist mantığın gereği olarak kimi insanlık değerleri hızlı biçimde metalaştırılıyor. Bu durum insanların bir yandan çaresizliğin, bunalımın, çözümsüzlüğün kucağına düşmelerine neden olurken, bir yandan da onlara bunların niteliğine uygun düşünsel akımlar sunuyor.

İlk bakışta toplumsal, hatta sınıfsal bir öz-
leri varmış gibi gözükse de bu akımlar, bazen po-

litik taleplerle ortaya çıkıyor, bazen de özgürlük gibi, kurtuluş gibi temel bazı değerleri savunuyor.

Ancak, talepler ne olursa olsun, bu tür düşünsel akımlar kendilerini yaratan nedenleri yansıtmaktan da kurtulmuyor.

Yeni Hegelcilik'ten, Yeni Gerçekçilik'ten tutun da; Yeni Olguculuk, Yeni Roman ve nihayet Yeni Feminizm'e varana dek tümünün ortak niteliği yapılarında bunalım, çözümsüzlük ve bireysel başkaldırı taşımalarıdır.

Ülkemiz de bu düşünsel akımların çoğundan nasibini almıştır. Dönem, dönem kasır-ga gibi ortalığı kasıp kavuran bu tür akımlar gerçek yüzleri anlaşıldıktan sonra toplumsal arenadan çekilmişlerdir.

Şimdilerde moda olan: Feminizm
Dergiler konuyla ilgili özel sayılar düzenliyor, gazeteler köşeler açıyor, eleştiriler, tanıtma yazıları, denemeler yayımlıyor. Buna karşın feminizme ilişkin yeterli ölçüde yazılı kaynağa sahip bulunduğumuzu söyleyemeyiz. Şirin Tekeli'nin deyişiyle her ne kadar feminist hareketin 200 yıllık geçmişi varsa da, ülkemizdeki ideologlar feminist olduklarını yeni, yeni itiraf ediyorlar. Bu yüzden feminizmin eleştirileri de bu ideologların bir sisteme dayanmayan, az sayıdaki yazıları ile sınırlı kalıyor.

Ben de son bir iki ay içinde yayınlanan bazı yazılardan hareketle feminizm konusuna değinmeye çalışacağım.

Şule Torun Gösteri dergisinin Temmuz sayısında şöyle diyor:
"... kadın hareketleri... kadınların ezilmişliklerinin koşulları, toplumsal sistem ne olursa olsun büyük benzerlikler gösterdiğinden dünyanın en evrensel hareketini gerçekleştirdi..."

Şule Torun'un "toplumsal sistem" dediği şeyden, bir ilkeye, bir dünya görüşüne göre düzenlenmiş belirli bir toplumsal-ekonomik kuruluş biçimini; bir öğretiler, kurallar, kavramlar bütünü olduğunu anlıyorum.

Kadının ezilmişliğinin koşullarının toplumsal sistem ne olursa olsun büyük benzerlikler göstermesi için hem değişik sistemlerin maddi koşullarının, hem de kadının ezilmişlik koşullarını yaratan maddi temel benzer olması gerekir.

Eğer kadın özel mülkiyetin ortaya çıkması ve aile içinde artan servetin devri gibi maddi temelde meydana gelen değişiklikler sonucu köleleşmişse, özel mülkiyet ile mirasa bakış açıları değişik, hatta birbirinin karşısı olan toplumsal sistemler kadın için aynı ezilme ilişkisini yaratabilirler mi? Özüne, kadının kölelikten kurtuluş koşullarının oluştuğu bir toplumsal sistem ile maddi temelini niteliği gereği kölelik koşullarını üretmeyi bir "sanat" haline getirmiş bir sistem arasında kadınların ezilmişlikleri açısından hiç mi ayırım yoktur?

Yoksa eğer, o zaman, kadının ezilmişlik koşullarını ortadan kaldıracak sistem nedir? Şule Torun'un bu konudaki karamsarlığına karşı şunu söyleyebiliriz:

Kadın toplumsal sistemin ulaştığı yeni bir boyut sonucu "ezilen" konuma, "köle" konumuna düşmüştür. Bu yeni boyutu yaratan şey maddi temelde meydana gelen değişimlerdir. Maddi temelde ezilmişliği ortadan kaldıracak dönüşümler yapıldıktan sonra, bu dönüşümü ger-

çekleştirecek toplumsal sistem kadının kurtuluş koşullarını da yaratmış olacaktır.

Yazko Somut'un 22 Temmuz sayısında bir söyleşiye yayınlanan Harriet Clayhills de şunları söylüyor:

"Ama feminist, patriarkal düzen değişmediği takdirde sınıfsal sorun çözümlense bile iktidar mevzilerinde yine erkeklerin olacağını bilen kadındır."

Burada, ilk göze çarpan şey, sınıfsal sorun çözümlense bile patriarkal (ataerkil) düzenin değişmeyeceği kanısıdır.

Tarihte ilk mülkiyet ailede görülen mülkiyettir. Bu mülkiyet sonucu kadın ve çocuklar erkeğin kölesi haline gelmiştir. Ayrıca, "Tarihte görülen ilk sınıf çatışması monogami erkek ve kadın arasındaki çatışmanın gelişimiyle ve ilk sınıf baskısı da dişi cinsiyetin erkek cinsiyeti tarafından zulme uğramasıyla aynı zamana gelir."

Anlaşılabileceği üzere, kadının köleleşmesi ile özel mülkiyet arasında direkt bir bağ vardır. Sınıfsal sorunun çözümü, kapitalist üretim ile bunun mülkiyet biçimlerini ortadan kaldırdığı zaman ataerkil ailenin -ve tabii kadının köleleşmesinin- dayanağı olan mülkiyet biçimi de ortadan kalkmayacak mıdır? Ayrıca, yine sınıfsal sorunun çözümü ile, kadının gerçek özgürlüğünü engelleyen evsel kölelik ve küçük ev ekonomisi de yok olmayacak mıdır?

Harriet Clayhills'in bir ölçüde de olsa övgüyle baktığı Klara Zetkin şu sözleriyle Clayhills'in konuya bakışının yanlışlığını ortaya koymaktadır:

"Özel mülkiyetin gelişmesiyle ve toplumun sınıflara ayrılmasıyla kadın, iş-gücü olarak da, kadın olarak da erkeğin kölesi olmuş ve yüzyıllar boyunca sahip olduğu özgürlüğüne son verilmiştir. Ancak üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin kaldırılmasıyla kadın toplumun eşit, haklı ve özgür bir üyesi olarak yaşayabilir ve çalışabilir. Tüm sosyal düzeni kökten değiştiren bu iki önemli durum arasında düzenlenmez bir iç bağımlılık bulunmaktadır."

Tüm bunlara karşın, sınıfsal sorunun çözümü ile ataerkil ailenin varlık koşullarının ortadan kalkması arasındaki ilişkiyi görmemek sınıfsal mücadeleyi hafife almak, o mücadelenin gereği ile kazanımlarına inanmamak demektir.

Zaten, feminizmin bir sınıf sorunu yoktur. Bunu Şule Torun'un Gösteri'deki yazısının başından da anlamak mümkün: "Feminizm cinslerarası eşitsizliğe bir başkaldırıdır."

Feministlerin sınıfsal bir kayguları bulunmadığını Şule Torun'un aynı yazısındaki şu satırlardan anlamak da mümkün: "Egemenliklerinin rahat koltuğundan azıcık itilmek bile rahatsız edecektir erkekleri -nitekim etmektedir."

Rahatsız edilen, egemen sınıf veya onun ideolojisiymiş gibi sevinç içinde yapılan bu sapma, kadının kurtuluşu adına onun karşısına erkeği koyma gibi kaba bir mantıktan ve yarışmacı bir anlayıştan hareket etmektedir.

Yine Gösteri Dergisi'nde bir soruşturmayı yanıtlayan Filiz Ali Laslo da şöyle yaklaşıyor konuya:

"Erkeklere bir müjde vereyim: Feminizmin henüz toplumumuz için ciddi bir tehlike yaratmadığını sanmıyorum. Yine de dikkatli olmak, da ima tetik durmalı diyorum. Bu kadınların sağ solu belli olmaz."

Kadının sağının solunun belli olmayışını mükemmel bir davranış gibi içten içe sevinerek sunma, kadına, onu böylesine idealleştirerek bakma, "...kadının dünya üstündeki köleliğini daha iyi ebedileştirmek için onu bulutlardan bir tahta..." oturtmaktan başka bir şey değildir.

Şirin Tekeli, Yazko Somut'un 4 Mart sayısındaki yazısında ise, "özgürlük" ve "kurtuluş" gibi kavramlardan söz ederek konuya yaklaşıyor. Hem de kadının kurtuluşu bir yana feminizmin bir de "...insanların ezilmesine yol açan tüm etkenlerin ortadan kaldırılması için savaşım..." verdiğini; feminizm her yönünde ortaya çıkan baskı, ezme ve ezilme durumlarına karşı... çıktığını ve nihayet "...kadınların ve insanların özgürleşmesi için çok yönlü ve uzun soluklu..." bir mücadele yürüttüğünü söylüyor.

Herşeyden önce "kurtuluş" tarihsel bir olgudur. Bir zihin işi, bir yazma keyfiyeti değildir. Özgürlük ise toplumsal bir sorundur.

Sömürücü sınıflar ortadan kalkmadan, üretici güçler toplumun tümüne hizmet verip duruma getirilmeden insanlar özgür olamazlar. Bunlar ise, toplumsal yapının temelden değiştirilmesi ile mümkün olabilir. Ancak, maddi üretim temeli üzerinde ele alındığı ve uğrunda savaşım verildiği zaman bir anlam kazanan "kurtuluş" ve "özgürlük" gibi kavramlar toplumsal devrim sonucunda insanlara mal olur. Feminizmin bu konuda insanlara maledebileceği hiçbir şey olamaz. Çünkü toplumsal devrimi gerçekleştirmek için, ezme-ezilme ilişkisini sınıfsal platformda çözümlemek ve iktidar olmak temel koşullardır. Şirin Tekeli'nin öne sürdüğü gibi Feminizm insanların kurtarılmasında bu denli iddialı ise, belli bir iktisadi anlayışa, bir sınıf anlayışına dayanmak zorundadır. Herşeyden önemlisi de, Şirin Tekeli'nin belirttiği Feminizm "...asıl iktidarı ele geçirmeyi amaçlamayan..." değil; tersine amaçlayan bir akım olmak zorundadır.

"Feminist sempatisi" Murat Celal de, Yazko Somut'un 22 Temmuz sayısında, kadının özgürleşmesi konusunda büyük laflara gerek bulunmadığını buyruduktan sonra gayet küçük (!) beş koşul sıralıyor. Yazıdan anlaşıldığı kadıyla, kadının özgürleşmesini sağlayacak olan bu beş koşul kapitalist ilişkilerin hüküm sürdüğü ülkelerde de gerçekleştirilecek cinsten koşullar. Bunlara geçmeden önce bir yanlışlığı düzeltmek gerek: Murat Celal yazısının hemen başında "...günümüzün kapitalist sistemlerinin bulunduğu aşamaya..." diye bir cümle kullanıyor. Murat Celal kapitalist sistemler değil de kapitalist sistem olduğunu herhalde biliyordur.

Murat Celal yazısının bir başka yerinde "...toplumumuzda aydın kadınlar... arasında, kadının meta olduğu, metaliği kırmaman. yolunun da ekonomik bağımsızlıktan geçtiği, ekonomik bağımsızlığını kazanan kadınların "özgür" olacağı görüşü yaygındır." diyor. "Toplumumuzda aydınlar" derken kimin kastettiği belli değil ama, aydınlarımızın çoğu (aydın olmanın gereği olduğu için) ekonomik özgürlüklerini kazanabilmek için çalışma hayatını giren kadınların kapitalist ilişkiler içinde bu özgürlüğü asla kazanamayacaklarını; çalışma hayatına girmesiyle kadının ikinci bir tutsaklık olan "sermaye tutsaklığı"na girdiğini bilir.

Tersine, bunu bilmeyen aydınımız Murat Celal. Çünkü, ileri kapitalist ülke kadınlarının, kapitalist ilişkilerin niteliği gereği- çalışma hayatına atılsalar bile özgür olamayacaklarını kavrayamamış. Kavramış olsaydı, şöyle demezdi: "... o zaman ileri kapitalist ülkelerin kadınları ekonomik özgürlüklerini kazandıkları... için özgür olmaları gerekir ki bunun böyle olmadığı herkesçe bilinen bir gerçektir."

Bu yaklaşım okuyucuyu yanıltmamalı. Murat Celal herşeyden önce, kapitalist ülkelerde kadının ekonomik bağımsızlığını kazanabileceğini kabul ediyor. Kabul ettikten sonra da bu bağımsızlığı kadına özgürlük getirmeyeceğini söylüyor. Ama Murat Celal'e göre özgürlüğü engelleyen şey, kapitalist ilişkilerin niteliği değil de, cinsel özgürlüğün olmayışı ile kadının düşünsel etkinlikle toplumsal ilişkilerde yönlendirici rol almamasıdır.

Kapitalist ilişkiler içinde yaşayan kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarını, ancak bunun, özgürlük için yeterli olmadığını açıklayan sempatisizimiz daha sonra, özgürlüğün koşulları olarak "bilisel devrim" den ve bunu "itici hale getiren kadının cinsel özgürlüğünden" söz ediyor.

Nedir cinsel özgürlük?

Ben bundan, kadının cinsel tutsaklıktan kurtulmasını anlıyorum.

Cinsel tutsaklıkla kapitalist ilişkilerin bir ürünü olan burjuva ailesi arasındaki ilişkiyi ve kadının cinselliği kullanılarak meta değerine indirgenmesiyle kapitalist mantık arasındaki bağı kısaca ortaya koymak gerekirse şunları söyleyebiliriz:

Kadının işgücünün ve cinselliğinin meta olarak kullanımı kapitalist ilişkilerin zorunlu bir gereğidir ve bu durum burjuva toplumuna özgü bir ilişkidir. Cinselliğin meta olarak kullanımının da, fuhuşun da, kadınların ortaklaşa kullanımının da temelinde özel mülkiyet ilişkileri yatmaktadır. Aile ilişkisinin "dokunaklı duygusal peçesini" yırtan "ve onu katıksız para ilişkisine döndüren" kapitalist ilişkiler ve burjuvazidir.

Kapitalist ilişkiler niteliği gereği her geçen saat kâr dürtüsünü daha da azgınlaştırdığı; daha çok miktarda metaya ihtiyaç duyduğu; kadını bir tüketim aracı olarak gördüğü ve kadın vücudunun teşhirini kârli bir ticaret alanı saydığı için kapitalist düzende kadının cinsel özgürlüğü gerçekleştirilemez. Bu yüzden kapitalist sistem içinde kadının cinsel özgürlüğünü savunmak "kadınların daha da yoğun bir biçimde cinsel meta olarak" kullanımına yardımcı olmaktadır.

Kapitalist sistemin sınırları içinde kalınarak; cinsel tutsaklığı yaratan sınıflı toplumun temel ilişkisi ve ilişkisini hesaba katmadan kadının özgürleşmesi adına önerilerde bulunanlar, Clayhills'in deyişi ile "feminist sempatisizleri" olmaktan bir adım bile öteye gidemezler.

Ayrıca kadının cinsel özgürlüğünü kazanması olayına bu denli sınıflar ve sistemler üstü bakımlar ve bilincin üretimi, ilkin doğrudan ve dolaylı bir şekilde insanların maddi faaliyetine ve maddi alışverişine bağlı... olduğundan "cinsel teoriler salgını, kişisel bir gereksinimden, yani anormal ya da azgın cinsel yaşamını burjuva ahlakı karşısında haklı çıkarmak ve onun..." hoşgörüsüne sığınmak ile yakından ilintili olabilir.

— Bu kendini algılamana bağlı. Sen kendini ikinci sınıf olarak düşünüyorsan öyledir. Kadın olmaktan çok mutluym. Ben bir kadın muhabir olarak avantajlarım olduğu kanısındayım. Çünkü erkek dünyasında kadınlara daha nazik davranılıyor. Sözelgelişi bakana gitsem "sayın bakanım, şu konuda bilgi verir misiniz?" desem bana bir erkeğe göstereceğinden daha iyi ve nazik davranır, isteğimi yerine getirir. Bir kadın ve anne olduğum için, bir liman işçileri grevine yaklaşımım daha olumlu olur. Bu işçilerin aileleri ne yerler, neyle geçinirler diye düşünebilirim. Bu yüzden özgün bir muhabir oldum.

— Feminizm hareketi hakkında ne düşünüyorsunuz?

— Feminizm hareketine İngiltere'deki biçimiyle katılmayı düşünmem. Çünkü feministler, erkekten silik bir gölgesi görünümündeler. Feminist olmak demek, kadının doğasını reddetmek demek değildir. İşte görüyorsunuz ben bir kadımdır. Bu gerçeği niçin çarpıttım. Bunları reddediyorum ama buna karşılık erkeklerle eşit koşullar, eşit ödeme gibi hakları içeren kadının haklarını savunuyorum.

— Bence artık kadınlar, kadınlıklarını yadsımak yerine kadınlıklarını vurguluyorlar ve giysilerini de daha kadınca seçiyorlar.

— Evet, Tanrı'ya şükür ki öyle.

— Türkiye'yle ilgili izlenimlerinizi merak ediyorum.

— Doğrusu ülkenize gelmeden önce Türkiye'yle ilgili pek birşey bilmiyordum. Çevremde sık sık duyduğum İstanbul'un pisliği idi. Oysa İstanbul çok büyüleyici bir kent. Eğer sorun pislikse, Londra İstanbul'dan daha berbat. İstanbul'a geldiğim, birçok Türk kadını ve onların kocalarıyla tanıştığım için çok mutluym. Keşke dünyadaki bütün kadınlar Türk kadını gibi olabilseler. Örneğin bir Türk çiftle tanıştım. Kadın gerek işi gerek sosyal etkinlikleri dolayısıyla yoğun biçimde çalışıyormuş. Erkek bu durumu çok normal karşılıyor ve karısının mutluluğuna önemli olduğunu söylüyor. Oysa birçok İngiliz koca bu durumu hiç de benimsemezlerdi. Zaten izlenimlerim tanıştığım Türklerden edindiklerimdir. Pek fazla genelleme yapamam.

Buradaki davranışları beni çok duygulandırdı. Bir İngiliz, tanıştığım kişiye "How do you do" der ve yardımını nazik ama soğuk biçimde yapar. Ama Türklerin öyle sevecen ve sıcak bir yardımseverlikleri, dostlukları var ki söyleyecek söz bulamıyorum. Çok duygulandım.

— Türkiye'nin ülkenizdeki tanıtımı konusunda ne düşünüyorsunuz?

— Bence çok yetersiz. Kitle iletişim araçlarıyla sokaktaki adama seslenmelisiniz. Çünkü ciddi gazeteleri okuyan sınırlı sayıda entelektüel var. Tanıtımın halklar düzeyinde olabilmesi için geniş halk kesiminin okuduğu daha kolay gazetelerle ve televizyonla onların anlayacağı dilde bunu yapmalısınız. Yüzyüze iletişim çok önemli Soroptimist Kongresinin İstanbul'da yapılmasıyla bu gerçekleştirilmiştir. Dünyanın her tarafına dağılan 1300 tane iyi niyet elçisi Türkiye'nin tanıtımını yapacaktır. Bunu gururla düşünmelisiniz. Ben ülkeme döner dönem İstanbul'u televizyonda tanıtacağım. Herkesin İstanbul'u görmesi için parasız çalışmayı Turizm ve Tanıtma Bakanı'na teklif ediyorum.

— Teşekkür ederim.

Talip Apaydın ve "Yar Bükü"

(1) Yar Bükü. Roman. Yazarı: Talip Apaydın 3. Basım. Yazko Yayınları. 215 sayfa. 300 lira.

ETEM ÜTÜK

Kırklareli Ortaokulu'nun birinci sınıfında öğrenci bulunduğum yılda bir gün ders-te Türkçe öğretmenimiz İbrahim Gürtünca'nın sanat yapıtını tanımlarken şöyle dediğini arada 45 yıl geçmiş olmasına karşın unutamadım:

"Bir şiir, bir öykü, bir roman okundukça okunmak, bir tiyatro oyunu görüldükçe görülmek, bir tabloya bakıldıkça bakılmak, bir müzik parçası dinlendikçe dinlenmek istenirse sanat yapıtıdır. Sanat yapıtı eskimez, her zaman tazeliğini korur." O zaman örnekler de vermişti ama bunca yıl sonra anımsayamıyorum.

Bu sözleri Talip Apaydın'ın "Yar Bükü" adlı romanını ikinci kez okumaya başlarken düşündüm ve de sonuna dek sıklıkla okudum. Üstelik, ilk okuyuşuma göre daha büyük bir tad alarak...

Kitabın sonunda 1958 yazılı. İlk basım 1959'da yapılmıştı. Elimdeki üçüncü basımın tarihi ise 1983. İlk basımını okuduğumdan bugüne dek 24 yıl geçmiş demek...

Talip su katılmadık bir köy çocuğudur. Küçüklük ve ilk öğretmenlik yılları köyde,

köy enstitüsündeki öğrencilik yılları ise köy yaşamının tam ortasında geçmiş olmasının köy ve köylüyü çok iyi tanıır. Bunun için de romanlarının konularını çokluk buralardan alır.

Yar Bükü de bunlardan biridir. Anadolu insanının doğa ile ve kendi içinden çıkan, daha doğrusu kendisinin yarattığı zorbalarla savaşımını anlatır. Romanın baş kişilerin-den Remzi'ye, sağlığında dişli bir ağa olan babasının, "bataklığı temizleyerek ve çok da paralar dökerek" köy arazisinden elde ettiği 16 dönümlük bir tarla kalmıştır. Karısı ile birlikte çeltik ekimi yapar. Remzi cılız yapılı, sessiz, sedasız, kimseye zararı dokunmayan bir çeltikçidir. Ama bükte kimseye de sözünü dinletemez. Üstelik en ciddi konularda bile alaya alınır. Yukarıdaki-ler suyu bol bol kullanırlarken bükün alt başındaki tarlası susuzluktan kurumuş, toprak çatlamış, çeltik sararmaya yüz tutmuştur. Komşularına yaptığı yakarmalar sonuçsuz kalır. Hısımlı olan Kara Mahmut bile sözlerini "hav hav hav"larla karşılar. Bükte en büyük tarla kendisinde olduğu için "Bük Ağası" derler, ama yine de suyu vermezler. Bu durum ağrıya gider. "Sıkılıyor, kendi kendini yiyordu. (Hiç adam yok şu bizim bükde) diye mırıldandı. "Hem adama ağamderler, hem de böyle yaparlar" (S.11).

Köylü ise Remzi'nin bu durumunu gevşekliğine, beceriksizliğine vermektedir.

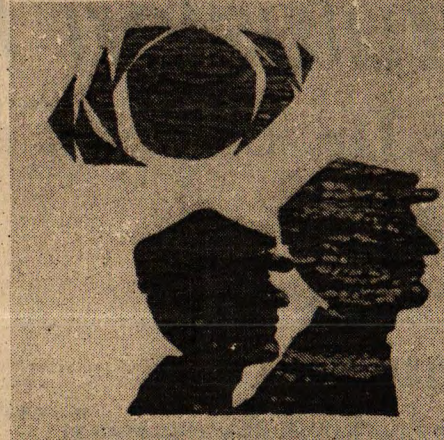
"Garip marip değil canım, gevşek. Beceriksiz. Onda başka adamın elinde olsa, değil Yarbükü'nün, köyün ağası olur. Geliyor şuraya, (kardaşım, suyunu biraz azalt... bilmem ne...) öyle su alınır mı? Gelirsin, (hey, dersin... Kes şu suyu bakayım! Kemiğini kırarım senin!) Bak o zaman kimse geverini açabilir mi?" (S.22).

O ise bu yaradılıştan değildir. Herşeyin tatlılıkla olmasını ister. Ama Bekçi Mısıktı bile kendisini saymamaktadır. Caminin minaresinden yarın sabah bendin onarılmasına gideceğini bağırarak köylüye duyuruyordu.

"Ula Bekçi, diye bağırıyor Remzi aşağıdan. Cezayı sıkı söyle cezayı!"

"Yeter be... dedi Bekçi. Söyledik ya işte. Tahta minarenin içinde kayboldu." (...) "Vay deyyus vay dedi. Bu da adam oldu gayri!" (S.69).

Romanın öteki baş kişisi Haydar, Remzi'nin tarla komşusudur. Adam öldürme suçundan girdiği hapisten 8 yıl sonra çıkıp köye gelir. Bunun ezikliğini bir süre atamaz üstünden. Dışarı çıkamaz. Sonraları Yar Bükü'ndeki tarlasında yatmaya başlar. Yavaş yavaş işe de alışır. Başta Remzi olmak üzere tüm köylüleri kendisinden çekinir. Korkuyla karışık bir saygı gösterirler. Tüm

köylerde böyledir bu. Bir kez hapse giren kişi, girmeden önce ne denli korkak, pısrık da olsa, dönüp geldikten sonra köylülerin gözünde bir kahraman olup çıkar. Haydar da böyle olmuştur. Korka korka geldiği köyde bir kahramandır artık. Remzi ilk günlerde Haydar'dan hem korkar, hem de yardımını görür. Artık tarlasına su gelmektedir. Çevresindekilerin bu davranışından güç kazanan Haydar, yavaş yavaş zorbalığa başlar. İlk Remzi'nin karısına göz koyar ama yüz bulamaz. Sonra, Remzi'ye arka çıkmaktan vazgeçer. Su da gelmez olur. Remzi yine zor durumda kalır. Haydar bu durumdan yararlanmak ister. Yar Bükü'ndeki 16 dönümlük tarlasını, kendisinin Eski Bük'teki tarlasıyla, (bunun dört dönümünü Remzi'den öğreniyoruz),

üste para da vermek koşulu ile değişmesi için Remzi'ye baskı yapmaya başlar. Oysa burada çeltik tarlası satmageleneği yoktur. Bu isteği kesin olarak geri çeviren Remzi'yi döver. Bu olay, bardağı tasıran son damla olur. Çiftesini alan Remzi, yine yaptıkları bir kavgada Haydar'ı vurur.

Gerek Remzi, gerekse Haydar ve öteki kişileri, Yar Bükü'nün tüm insanlarını, köyde yaşamış olanlar, ya da köy yaşamını bilenler tanıır. Çünkü onlar kendi köylerinde de vardır.

Talip'in temiz Türkçesi, pürüzsüz dili, Yar Bükü'nün rahatlıkla okunmasına yardımcı olur. Olayın köyde geçmiş olmasına karşın, yöre halkının konuşma biçimini aktarma amacıyla da olsa, o yöre diline öykünerek romanın okunmasını güçleştirmekten kaçınmış olması da başarısının başka bir nedenidir. Buna sağlam mantık örgüsü ile anlatım gücünü de eklemek yerinde olur.

Burada bir noktaya değinmeden geçemeyeceğim: Yapıtında (tir, maşafa, gever, im-bıl, feyilsiz, poruk, yanas) gibi yerel sözcükler geçmektedir. Anlamalarını Türk Dil Kurumu'nun en son yayınladığı Türkçe Sözlük'te bulamadım. Yanas sözcüğünün anlamını dip notunda vermiştir. Bunun gibi, anılan öteki sözcüklerin de anlamları, her ne denli geçtikleri yerlerde anlaşılıyorsa da, okura kolaylık olması bakımından yine de dip notunda açık'anması yararlı olurdu sanırım.

Talip'in temiz Türkçesi, pürüzsüz dili, Yar Bükü'nün rahatlıkla okunmasına yardımcı olur. Olayın köyde geçmiş olmasına karşın, yöre halkının konuşma biçimini aktarma amacıyla da olsa, o yöre diline öykünerek romanın okunmasını güçleştirmekten kaçınmış olması da başarısının başka bir nedenidir.

KISA KISA

Hazırlayan: Selim Bulut

HANÇER Lermontov

(seçme şiirler)

Türkçesi:

Ataol Behramoğlu

Adam Yayıncılık

1814-1841 yılları arasında yaşamış olan ünlü Rus şairi Mihail Yuryeviç Lermontov'un ağır bir baskı ortamında yazdığı şiirlerden onun kişiliğini yansıtan örnekleri bir araya getiren Hançer, Ataol Behramoğlu'nun titiz çalışmasıyla şiirlerin asıllarındaki vezin, uyak, ses uyumu ve vurgu özelliklerini de elden geldiğince aktarmayı başarıyor. Puşkin, Byron, Kozlov, Batyukov gibi değişik kaynaklardan esinlenen Lermontov, bu değişik kaynaklardan yararlanmasına rağmen şiirlerine kendi kişisel yaşantılarının titreşimlerini sındırdığı için karşımıza tümüyle özgün bir sanatçı olarak çıkıyor. "Bir Türk'ün Yakınmaları", "Dua", "Dostlara" ve "Yelkenli" gibi şiirleri onun kısacık ömrüne sığdırıldığı yapıtlarının değişkenliğini ve zenginliğini yansıtan seçkin örnekler olarak belleklerimizde yerleşeceklerdir.

ADA Roman

Aldous Huxley

Türkçesi: Seniha Akar

Yol Yayınları-1983

347s. 450 TL.

Huxley'in son eseri olan bu kitapta 20. Yüzyılın savaşlı, rekabetçi, korkulu kısaca mutsuz dünyası, düşüncenin özgürce geliştiği mutluluğun gölgelenmediği, mutlu dünyaya dönüşür.

"Ada", Uzak Doğu'da Batının teknoloji ile doğunun (Buda'nın) yaşam bilgeliğini birleştirmiş bir düş ülkesidir. Silahın, savaşın cezasının olmadığı, nimetlerin bol, eği-

İLANLAR

KİTAP DOSTLARINA AYDIN BİR ÇAĞRI:

Günümüz dünyasında ABD'den, Sri Lanka'ya... Danimarkadan, Endonezya'ya kadar yüzlerce kitap kulübü vardır.

Dünya yayıncılık istatistikleri satılan her dört kitaptan birinin okura kitap kulüpleri eliyle ulaştığını vurgular.

İşte yıllardır Türk aydınının özlemini çektiği bu kurum sonunda gerçekleştirildi.

BİLGE KİTAP KULÜBÜ

hil yayın

SEHA L.MERAY

Toplumbilim Üzerine

300 Lira

İnsanca Yaşamak

250 Lira

Divanyolu Işık Sok. Ören Han
İSTANBUL

SANAT YAPIM ATÖLYE • GALERİ

çiftlik cad. 35 1 şeniyuva (atlı spor karşısı)
tel. 22 19 06 - 17 77 16 ankara

- RESSAM KAYHAN KESKİNOĞLU REHBERLİĞİNDE RESİM KURULARI.
- UYGUN KOŞULLARDA SERGİLER DİŞİNDA KONUKEVİMİZDE SÜREKLİ RESİM SATIŞLARI.
- FOTOĞRAF, GRAFİK, DİA, MATBAA, BROŞÜR VE YAYINLAR.
- ÇEŞİTLİ AHSAP ALÜMİNYUM ÇERÇEVELER YAPILMAKTADIR.

- ekim 1983'te başlayacak resim, fotoğraf, senaryo, batık ve seramik ile özgün baskı atölye çalışmaları için kayıtlar başladı.
- yeni sergi sezonumuz ekim 1983'te başlayacak ve aralıksız sürdürecektir.

her gününün pazarı pazar dahil saat 13.00 - 20.00

ÜÇ ÇİÇEK KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT KİTABI

(haziran/temmuz/ağustos)

Artık Türk aydını yayın dünyasını gün be gün oturduğu yerden takip edebilecek.

Yayın dünyamızdaki gelişmeler, yenilikler ve açıklayıcı bilgiler periyodik yayınlarla ellerine ulaşacak.

Uzman kurul tarafından "ayın kitabı" seçilen bütün kitaplar evvela onlar tarafından okunacak.

Ayrıca, okurun elde etmek istediği ve basın dünyamızda varolan her türlü yayın kulüp tarafından sağlanıp, üyeye yollanacak.

Üstelik, posta masrafları kulübe ait olmak üzere ve üyenin borcunu bir ay içinde ödemesi koşuluyla. Üstelik, kulübün özel indiriminden yararlanarak.

Böylece, kitap dostu ayrıcalıklı olacak. Kitap dostunun ailesi de ayrıcalıklı olacak.

Bilge Kitap Kulübü
Vali Konağı Cad. 73/2 Nişantaşı-İstanbul
Tel:141 51 24-141 51 25

Bilge Kitap Kulübü,
Bilge Basın Yayın Dağıtım
ve Pazarlama A.Ş.'ye ait bir kuruluştur.

Ayrıntılı bilgi için aşağıdaki kulüpünü kesip yollayınız.
Adınız : Soyadınız :
Mesleğiniz :
Adresiniz :

YERLİ YAZIN

Tuğrul Tanyol: Hepsi birbirine Benziyor Mu2: "Bugün şiirimizin asıl sorunu genç kuşaktan çok yaşlı kuşaktır"
Asaf Savaş Akat: İktisat ve edebiyat.
Hüseyin Ferhad: Gilmamış, Odysseus, Köroğlu üzerine söyleşi. Abdülkadir Bulut'a sorular/Akif Kurtuluş'la "Yalan Şiirler" üstüne bir konuşma
Ali Günvar: Felsefe ve şiirin Bakışımı (şiir/düzyazı-şiir/düzyazı)

İKİ YENİ OZAN :

Hüseyin Öncü ve şiirleri : Yokuş aşağı koşarken
Orhan Tekelioğlu ve şiirleri : Barok üstüne hicaz davranan
Şiirler : Özdemir İnce, Abdülkadir Budak, Ali Cengizhan, Haydar Ergülen, Akif Kurtuluş, Oktay Taftalı, Cafer Turaç, Muzaffer Özdemir, Hüseyin Avni Dede
Öyküler : Tomris Uyar, Cengiz Öndersever

ayrıca,
kitap tanıtma, eleştiri ve yaz aylarının seçme şiirleri

MÜZİK

Carl Orff : Orhan Tekelioğlu
Çingiraklı Melek (çağdaş Latin Amerika müziğinin kökü)
Bir plajımız var : "Affetmem asla seni"
Beyaz atlinin tüfeği : Wilfredo Lam

ÜÇÜNCÜ DÜNYA KÜLTÜR VE SANATI

Adnan Özer : Afrika Edebiyatında İslam Etkisi
Taner Ay : Tarzan'ın nüfus hüviyet cüzdanı
Şiirler : Tchivaya U'Tamsi, Bernard Dadie, J. Rabenmananjara, Flavien Ranavio, Wole Soyinka, Antonio Jacinto
Öykü : Mongo Beti'den 2 öykü
Destan : Birago Diop
Çevirmenler : Adnan Özer, Tuğrul Tanyol, Didar Erinc, Cengiz Öndersever, Ferda Keskin, Haydar Ergülen, Ali Günvar.

232 Sayfa 300 TL.

Yazışma ve isteme adresi : Divanyolu, Klodfarer cad. 41/18 Çemberlitaş — İSTANBUL

• Mahmut Yağmur: Kutsal İmece
• Bekir Yıldız: Acılı Çocuklar
• Samim Kocagöz: Zarkanat

Takım : 12 Kitap

1450 TL.

NEBİ DADALOĞLU

- 1 — Ali ile Veli
- 2 — Suna ile Kaya
- 3 — Hasan ile Hüseyin
- 4 — Allı ile Güllü
- 5 — İbşi ile Memiş
- 6 — Meyro ile Memo
- 7 — Elif ile Şerif
- 8 — Aysel ile Veysel
- 9 — Dudu ile Durdu
- 10 — Kemal ile Cemal

Takım :

350 Lira

Adet :

..... Aritmetik: İnci Sınıf : 25 TL.

.....Dilbilgisi : 150 TL.

.....Atatürk : 100 Lira.

KÖYÜN ÇOCUĞU YAYINLARI

Cağaloğlu Meydanı. Küçük
Han 25 - 13 İSTANBUL

İmin mükemmel olduğu, "Moksa" ilacıyla insanların kendi benliklerinden kurtuldıkları bir dünya..

Çağımızın toplumlarının kötülüklerinden arındırılmış bu dünyayı yine bu dünyanın kötülükleri yıkacaktır.

Ada ülkesinden geride, papağanların "Karuna. Karuna" (sevecenlik) sesleri kalır. Akşit Göktürk'ün önsözde belirttiği gibi, eser yazarın düşünce romanıdır.

OĞLUM KIZIM HELE KARIM

Giovanni Guareschi
Türkçesi: Özcan Yalım
Bilgi Yayınevi- 1983
198s. 300 TL.

Yayınevinin Yeni Mizah Dizisi'nin yeni kitabı: Oğlum Kızım Hele Karım.

Yapıt, Uluslararası Mizah Yarışmasında Altın Palmiye ödülü kazanmış İtalyan G. Guareschi'nindir. Don Camillo'nun yaratıcısı olan yazar bu kitabında kendine özgü ince alayı ve yergisiyle okuyuculara birbirinden güzel öyküler sunuyor.

ŞER SAATİ (Roman)

Gabriel Garcia Marquez
Türkçesi: Seçkin Cılızoğlu
Alan Yayıncılık-1983
172 s. 250 TL.

"Şer Saati", bir kasabanın on yedi günlük yaşamını konu edinerek, bu küçük yerleşme biriminde bir ülkenin siyasi ve sosyal yaşamının bir özetini yapıyor.

Latin Amerika ülkelerine özgü sert ve acımasız siyasal mücadele, kasabadaki küçük insanların zengin sosyal yönleri, günlük yaşamın kitapta insanı sıkmayan ayrıntıları 172 sayfalık kısa yapıtta veriliyor. Fazla ya da eksik hiç birşey yok.

Mitsel üslup "Yüzyıllık Yalnızlık"tan daha az, şiirsellik aynı..

Marquez'in "edebiyat teorisi"ni zorladığı bir gerçek

TÜKENİŞ

J.P. Sartre
Türkçesi: Nazan Dedebayır
Haluk Dedebayır
Altın Kitaplar Yayınları
1983
360 s. 450 TL.

Sartre, felsefeci, edebiyatçı ve siyasi alanda aktif eylemci...

II. Dünya Savaşında Fransız direnişine katılan yazar, faşizme ve savaşla karşı yaşamı boyunca mücadele etti.

1964 Nobel Edebiyat Ödülü Sartre'ye; "Sayısız fikirlerin kaynaştığı özgür düşüncesi ve gerçeği araştırmasından, ayrıca çağımız üzerine büyük etkide bulunan eserlerinden ötürü" verildi.

Tükeniş, Özgürlüğün Yolları roman dizisinin Uyanış ve Bekleyiş'ten sonra sonuncusudur.

yazko edebiyat

Eylül/1983
35.

sayısı
yepyeni bir içerikle
ÇIKTI

Ayın Aktüalitesi:

- Tartışma, haber, yorum: Folklor sanata düşman mı?

Her ay :

- Bir Sorun Bir Soru: Türk Dil Kurumu'nun yeni durumu konusunda yazarlarımız ne-ler dediler?

Ağırlıklı Konumuz:

- Edebiyatta Betimleme:Türk öykü ve romanında betimleme konusunu 7 yazarımız ayrı ayrı yönlerden incelediler, yazdılar, konuştular.

Ayrıca:

- En seçkin yazarların şiir, öykü, anı, deneme, inceleme, değerini, çözümleme ve eleştirisi yazıları.

YAZKO EDEBİYAT: 144 sayfa, 200 lira
ABONE KOŞULLARI: Altı aylık 1200, yıllık 2400 TL.

YAZKO: P.K. 442, Sirkeci-İstanbul

KAYNAK YAYINLARI

Halil Berktaş
KABİLEDEN FEODALİZME

Ayşe Kiliçli
SEVDADIR HER İŞİN BAŞI

Dieter Forte
MARTIN LUTHER ve THOMAS MÜNZER
ya da
MUHASEBENİN BAŞLANGICI

Bertholt Brecht
AŞK ŞİİRLERİ
Halil Berktaş
CUMHURİYET İDEOLOJİSİ ve FUAT KÖPRÜLÜ

Turan Güneş
ARABA DEVRİLMEDEN ÖNCE

Nuri Yıldırım
ULUSLARARASI ŞİRKETLER

İlber Ortaylı
OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ALMAN NÜFUZU

David Hume
DİN ÜSTÜNE

Christopher Hill
1640 İNGİLİZ DEVRİMİ

G.V. Plehanov
TARİHTE BİREYİN ROLÜ

Mahmut Goloğlu
DEMOKRASİYE GEÇİŞ

İsteme Adresi: Babıali Cad. 16 Pak Han
Kat: 4 No: 404

Dağıtım:
İstanbul: Say. Deniz, Baris, Özgür, Bilgi
Ankara: Can
İzmir: Şentürk

EV&OFİS

5. ALTIN PALET RESİM YARIŞMASI

Katılma Koşulları:

- Konu serbest bırakılmıştır.
- Yayıtların tuval üzerine yağlıboya veya akrilik ile yapılmış olmaları gerekir.
- Yayıtların en kısa kenarı 50 cm.den büyük olmalıdır. (50 cm.dahil)
- Yarışmaya katılmak için Türk vatandaşı olmak şarttır. (T.C vatandaşı olmayıp, yarışmaya katılmak isteyenler, Türkiye Yüksek Öğrenim Kurumlarında öğrenci veya bu kurumlardan mezun iseler yarışmaya katılabilirler.)
- Yarışma tüm sanatçılara ve öğrencilere açıktır.
- Yarışmaya katılan yapıtlar daha önce sergilenmiş olabilir, ancak ödül almamış olmaları gerekir.
- Yarışmacılar yapıtlarını elden getirebilecekleri gibi iadeli taahhütlü de postalayabilirler. Postada paketlenme sırasında ve yarışma süresince olabilecek hasarlardan Ev- Ofis Dergisi ve Galerî Baraz sorumlu değildir.
- Her yarışmacı kısa özgeçmişini bir zarf içinde resim ile birlikte galeriye teslim etmelidir.
- Yarışmacılar her yapıt için Ev- Ofis Dergisi içinde yayınlanacak olan formdan bir adet dolduracaklardır.
- Yarışmaya katılan yapıtlar içinden jüri tarafından seçilecek üç yapıt 75'er bin lira ve "ALTIN PALET" ile ödüllendirilecektir. Ayrıca, başarılı bulunan on yapıtın sanatçılarında "BAŞARI ÖDÜLÜ" şildi verilecektir.
- Başarı ödülü kazanan ve ödül alamayan yapıtların, yarışmanın bitiminden sonraki bir ay içinde alınması gerekir. Aksi halde sorumluluk kabul edilmez.
- "ALTIN PALET" ödülü kazanan üç yapıt Galerî Baraz'a ait olacaktır.
- Ödül kazanan yapıtlar dergimizde düzenlenen sergi sonuna kadar alınmaz.
- Yarışmaya katılan sanatçıların 35 yaşından küçük olması gerekir.(35 dahil)
- Altın Palet veya Başarı Ödülü alan sanatçıların yapıtlarının yayın hakları Ev- Ofis Dergisi'ne ait olacaktır.
- Yayıtların 1 Eylül-1 Ekim tarihleri arasında Galerî Baraz'a teslim edilmeleri gerekir.
- Son teslim etme tarihi 1 Ekim 1983, Cumartesi, 17.00'ye kadardır.
- Yarışmaya katılanlar yukarıdaki koşulları aynen kabul etmiş sayılır.
- Yarışma sergisi 3-14 Ekim 1983 tarihleri arasındadır.
- Kokteyl ve ödül dağıtım töreni 3 Ekim 1983 saat 17.00'de yapılacaktır. Törene tüm yarışmacılar davetlidir.

1983 5. ALTIN PALET RESİM YARIŞMASI SEÇİCİ KURULU

Prof.Adnan Çoker

Jüri Başkanı 1982 "Büyük Onur Ödülü" sanatçısı

Yahşi Baraz
Prof.Önder Küçükerman
Prof.Belkıs Mutlu
Prof.Dr.Bülent Özer
Aliye Simavi
Cemal Süreya
Sezer Tansuğ
Mustafa Taviloğlu

MSÜ Güz. San. Fak.Resim Bl.Bşk.
Sanat Galerisi Yöneticisi
MSÜ Mim.Fak.End.Tas.Bl.Bşk.
Res.Heyk.Müz.Md.Sanat Tarihçisi
MSÜ Güz.San.Fak.Mim.Tarihi Bşk.
Ev-Ofis Dergisi Genel Yayın Md.
Edebiyatçı-Sair
Sanat Eleştirmeni-Sanat Tarihçisi
Modacı-Resim Koleksiyoncusu

GALERİ BARAZ

KURTULUŞ CADDESİ 191 KURTULUŞ-İSTANBUL TEL:140 47 83

Yovan Strazovski

Struga Şiir Festivali yönetmeni ile söyleşi:

Strazovski: "Şiirin yazgısı, sempozyumlarda hallolunacak bir dava değildir".

OSMAN TÜRKAY

Struga Şiir Festivali binası dolup taşıyor yazarlarla, çevirmenlerle, gazetecilerle. Hem de festivalden çok önce. Yoğun çalışmalar, hazırlıklar yapılıyor. Festival Komitesi Başkanı eleştirmen Slobodan Mićković, Festival üyeleri, Festival Yönetmeni Yazar Yovan Strazovski de ordalar. Biz bu yılki geleneksel 22. Struga Şiir Akşamları'yla ilgili söyleşimizi Strazovski ile yaptık. Önce bu yılki festivalin diğerlerinden farklı olan en önemli özelliğini kısaca açıklamasını istedik. Şunları söyledi Strazovski:

— Festivalin alışılmış bir çehresi var, onu değiştirmek olası değil. Ama bu kesin program içerisinde, sürekli olarak sergilenen şiir dünyası, portreler, sempozyum konuları değişmektedir. Bu yıl da Festival 25

ÖZAKIN'IN ÖYKÜLERİ

ÇİĞDEM DURMUŞOĞLU

Aysel Özakin, şimdiye değin, romanlarıyla söz ettirdi kendisinden. Gurbet Yavrum, Sessiz bir Dayanışma, Alında Mavi Kuşlar, Genç Kız ve Ölüm'le... Yapıtlarındaki otobiyografik öğeler yüzünden, haklı haklı az eleştiriye uğramadı... Kimbilir, Kanal Boyu için neler deneyecek? Ama; kabul etmek gerekir ki öykücü Özakin, romancı Özakin'dan hiç de geride kalmıyor.

Kanal Boyu'nda, on bir öykü var. Tümünde de çevre Almanya... İnsanımızın, bu yeni çevreyle ilişkileri anlatılacaksa, altından kalkılması zor iş diyorsunuz. Gerçeği de bu. Görmekle yaşamak ve yansıtmak arasındaki engel... Yazar da, aynı yerde takılmış zaten... Kitap boyunca gerekli gereksiz, Türkiye'den gidenler, hep esmer çocuklar, kadınlar, adamlar olarak çizilmiş... Bu yanlış... Sonra Yusuf'ta kırsal kesimden dört çocuklu Yusuf'la, ülkesinde arandığı için burada bulunan Selim'in öyküsü... Yusuf'a söylenmiş sözler, giydirilmiş ceket, hepten iğreti duruyor. Belki çocukluğu Ankara'da, küçük bir apartman dairesinde geçen Selim bildik biri ama Yusuf, Yusuf yaşamıyor... Boyu Kadar Uzun Hüznü'nün İsmail'i gibi... Orada da İsmail'e yakıştırılan düşler, kaçak gelip, formalite bir evlilik için on bin mark bulabilen birinin düşleri değil... Öyleyse; yazarın başarısı nerede diyeceksiniz? Kendisi olabildiği, tanıdığı kişileri anlattığı öykülerde... Kadınlarla, çocuklarla, yabancıları olmadıkları çevrelerin insanlarıyla kurduğu dünyalarda... Örneğin Berlin'de mi Yaşlanacağım'da...

Berlin'de mi Yaşlanacağım'ın kurgusunda, geriye dönüş-flash back-teknikini benimsemiş yazar. Kişiler, yer, zaman ve benzeri öğeler de, bu tekniğe uygun bir sıralama içerisinde çıkıyor karşımıza. Sonuçta yaşananlar, anımsananlar, özlenip tasarlananlar, bir bütünlük oluşturuyor. Bu bütünlüğün oluşmasında, tekniğin başarılı kullanılması kadar, anlatılanların iyi kavranıp, verilmesi de söz konusu...

Öykü "Pulun üstünde Büyükada damgası... Berlin'deyim (I)" tümceleriyle başlamış. Büyükada/Berlin... Bu, hem geride bırakılan ve varılan iki ayrı çevre, hem de geçmiş ve içinde bulunulan iki ayrı zaman demek... Yer ve zamandaki parçalanma, doğal olarak, alışılmışın dışına çıkmak zorunda kalan bireyin, duygu ve düşüncelerini de etkileyecektir. Özakin ayırımında bunların. Anlatıcısını "Tam karşıda kurşun blok apartmanlar yükseliyor. İçinde kimler nasıl yaşıyor, nelerle mutlu oluyorlar, nelerle kızıyorlar tasarlıyorum. Yabancı bir ülkeye gelip yaşamak, yeniden doğup büyümeye başlamak gibi bir şey oluyor. Önce hiçbir şey algılamıyor insan, hiçbir şey anlamıyor. Sonra günler geçtikçe kentin yapıları, renkleri, yüzlerdeki anlam hayatın hızı belirginleşmeye

Görüldüğü üzere Berlin'de mi Yaşlanacağım, hatta Kanal Boyu yazınızdaki alışageldiğimiz Almanya olgusunu aşan boyutlara sahip... Varılan yerlerde dokunulamayan günler, geceler, kitapta yoğunluk kazanıyor.

masını da...

Danay'ın diğer yakını, Madam Lili. Rusya'dan ailesiyle gelen, ailesinden kimse kalmamış biri. Bir Fransız ortaokulunda okumuş. Lamartin'i, Alfred de Musset'yi tanıyan Danay'la Fransızca konuşuyor. Ona Tolstoy'dan, Balzac'tan söz ediyor. Seksen altı yaşındaki iki gözü kör Madam Lili'nin yanından ayrılırken Danay, kendini arınmış ve doygunluğa ulaşmış hissettiğini söylüyor. Lili'nin yıllardır oturduğu evin, kirasını arttırmaya kalkan evsahibiyle tartışıp, arkadaşının sorununa çözüm arıyor.

BERLİN'DE YAŞAMAK NE DEMEKTİR?

Danay'la Lili öykünün birinci kişisine gelen mektup nedeniyle anımsanmışlar. Mektupta, Danay'ın ölüm haberi var. Özakin öyküsünü, anlatıcısının bu haberle bağ-

lantılı, iç konuşmasıyla tamamlamış: "Danay ve Madam Lili Büyükada'da yaşadılar. Ya ben? Ben acaba Berlin'de mi yaşlanacağım? Berlin'de mi? Büyükada'da güneşin ısıttığı mavi iskemlelerde oturup kitap okumaya alışmış bir insan için Berlin'de yaşamak ne demektir? Hava puslu ve soğuk. Burada iş aramam gerekiyor.(3)" -Danay'la Lili'yi bireysel ve toplumsal yapılanmaları içerisinde veren kişi, kendini anlatmaya başladığında, aynı çizgiyi neden koruyamıyor sorusu geliyor akla? Niçin kendini bunca ayrıcalıklı bulduğunu, açık açık söylese ya diyorsunuz.

Görüldüğü üzere Berlin'de mi Yaşlanacağım -hatta Kanal Boyu- yazınızdaki alışageldiğimiz Almanya olgusunu aşan boyutlara sahip... Varılan yerlerde dokunulamayan günler, geceler, kitapta yoğunluk kazanıyor. İstanbul'da ya da Berlin'de, insanlarımızın

yaşadıkları ortak koşullar ele alınırken, söylevden, fotoğraf gerçekçiliğinden uzak durulmuş. Sosyo ekonomik çelişkilerin oluşturduğu tünellerde bile, umutsuzluğun duvarlarına çarpıp parçalanmayacak dostlukların varlığı duyurulmuş okura. Sonra; yine Berlin'de mi Yaşlanacağım da, okunmuş kitapların, yaşamı biçimlendirişine tanık oluyoruz.

Lili-Danay yakınlığının ardında, Musset, Lamartin, Tolstoy ve Balzac var. Bu da, öykücülüğümüzde sık rastlanmayan bir olgu... Evet, öykücü Özakin, romancı Özakin'dan hiç de geride kalmıyor denilebilir.

1. Kanal Boyu, s: 19
2. A.g.y., s: 19
3. A.g.y., s: 25

Bir demokrasi biçimi olarak özyönetim

Kuramlar Boyunca Özyönetim ve Yugoslavya Deneyi / Alpaslan Işıklı Alan Yayıncılık
Fiyatı 350 TL / 200 sayfa

ÖMER FARUK

Yugoslavya, dolayısıyla özyönetim kamuoyunda pek bilinen konular değil(1). Geçmişte, 'özyönetim' adı altında yapılmaya çalışılan kimi uygulamalar, kuramsal olarak sınırları çizilmemiş bu yüzden de ne olduğu anlaşılamayan kavramlar olarak kalmıştı. A. Işıklı'nın kitabı konuyu anlaşılabilirlikten kurtarma doğrultusunda ileri bir adım attığı için önemli.

A. Işıklı kitabını oldukça geniş bir bakış açısına dayanarak oluşturmuş. Ütopik sosyalistlerdeki özyönetim eğilimlerinden, Marksizme dayanılarak yapılan tartışmalardan ve neo-kapitalizmle ilişkisi açısından özyönetimi kısa ama konunun derinliğini kavrayan bir anlayışla ele almış. 'Sosyalist Özyönetimin Gerçekleşme Düzeyini Belirleyen Temel Değişkenler' başlıklı bir bölüm var ki, konuya ne denli hakim olduğunu ortaya koyuyor. Kısaca A. Işıklı, kendine gerekli kuramsal altyapıyı hazırladıktan sonra Yugoslavya Deneyini incelemeye başlamış.

Taylorizm Türkiye'de sol çevrelerce pek bilinen bir konu değil. Gerçi, son yıllarda bu konuya eğilen bu doğrultuda yayın yapan Birikim vb. dergiler oldu; ama genel olarak sol kamuoyunun gündeminde olan bir sorun değildi. Bunun nedeni her halde Taylorizmin Türkiye'de etkili bir biçimde kullanılmaması ve Türk Solu'nun, Avrupa Solu'nun tartıştığı konulara (nedense) itibar etmemesidir.

"Birkaç yıldan beri Taylorizm, kapitalist sistemin taraftarları tarafından ciddi olarak yadsınılmaktadır. Batılı ülkelerin sanayicileri kabul etmektedirler ki çalışmanın 'rasyonel' örgütlenmesi, işçileri robot durumuna indirgemekle ve onların akıl ve zekâlarını devre dışı bırakmakla bir hata işlemektedir. (...) Parçalara ayrılmış işin ve askeri hiyerarşiden esinlenmiş otoriter kumanda tarzının insanıcılığı ortadan kaldıran niteliğine karşı bir tepkiye tanık olmaktadır."(2)

Neo-Kapitalizm döneminde Taylorizmin insan beyinlerinde yapmış olduğu tahribattan kurtuluş çaresini burjuva iktisatçıları 'özyönetim'de görüyor. Tabii ki onların savunduğu özyönetim anlayışıyla sosyalist

A. Işıklı, Yugoslavya'da özyönetim uygulamasına geçmeden önce bu uygulamaya neden olan koşulları araştırıyor. 2. Dünya Savaşı ertesinde sol kamuoyunun tartışılmaz lider kabul ettiği Stalin'in pek sosyalistçe sayılamayacak bazı davranışları sonucu Komünform'dan atılan Yugoslavya'nın ister istemez yeni bir arayış içine girdiğini anlatıyor. Gerçekten Yugoslavya'nın Komünform'dan atılmasına neden olarak gösterilen gerekçeler pek sağlıklı değildir. Gerekçelerin ve belgelerin uydurma olduğunu daha sonra bizzat Krucsev açıklayacaktır. Komünform'dan atılmasına rağmen Yugoslavya ve Tito bir süre Stalin'e sadakatlerini bildirmeye devam ederler. Ama Sovyetlerin tüm uzmanlarını ve yardımlarını çekmesiyle ortada kalan Yugoslavya yeni arayışlar içine girmeye başlar. Ve Stalin Sovyetlerinin bu davranışlarının oluşmasına neden olan ortam incelenmeye başlanır. Varılan sonuç 'özyönetimin Sovyetlerde uygulanmadığıdır.'

Tüm Doğu Bloku Ülkeleri'nin Yugoslavya'ya uyguladıkları ekonomik ve siyasi ambargo, ardından Macaristan ve Çekoslovakya işgalleri; Yugoslavya sınırına yapılan askeri yığınaklar gittikçe yalnızlaşan Yugoslavya'nın süreç içinde Batı ile ilişkilerini artırarak geliştirmesine neden olmuştur.

Böyle bir ortam içinde "işçilerin özyönetimi daha sonra savunma niteliği taşıyan Yugoslav Sosyalizmi'nin kurulmasında ve komünform dahil sosyalist ülkelerin yürüttükleri ekonomik ve siyasal savaş karşısında savunulmasında tüm halkın sorumluluk yüklenmesini sağlamaya yönelik bir ideolojik buluş"(6) olarak doğmuştur özyönetim.

Başlangıçta devletin ortadan kalkmasını sağlayacak mekanizmalar olarak planlanmış böylece sınıfsız topluma geçiş amaçlanmıştır. Ama Batı ile girişilen ilişkiler ortaya birçok engeller çıkarmış amaca ulaşılmasını önlemiştir. (Gerçi, Batı engel olmasaydı bile aşağıdaki nedenler yüzünden hedefe ulaşılma olasılığı oldukça kuşkuludur.)

İşletmelerdeki yönetimin inisiyatifini tümüyle işçilere devredilmiş; merkezi planın yerine pazar ekonomisinin kuralları işlemeye başlamış; yabancı sermayenin işletmelere ortak olmasına izin verilmiştir. Toplum-

yazko

YENİ KİTAPLAR

TOHUM YEŞERİNCE E.ZOLA

(Çeviren: Bertan Onaran)
roman, 2. baskı, 600 Lira

MAHŞERİN İNSANLARI BEKİR YILDIZ

Öyküler, 2. baskı, 250 Lira

BOYUN EĞMEYECEKSİN

L.O'Flaherty

(Çev: İzzet Yaşar)
roman, 300 Lira

BÜTÜN ŞİİRLERİ-2

F.G.LORCA

(Çev: Sait Maden)
450 Lira

Ödül alan ozanların şiirleri, bunlardan başka Venezuela ve Çekoslovakya, ülkemizden de Bosna-Hersek genç ozanlarının şiirleri sergilenecek. Ozanlar 29 ağustosta Makedonya'nın ayrı ayrı kentlerine, köylerine şiir okumak üzere gittiler. 31 ağustos günü Üsküp'te yerli ve yabancı ozanlarla Kurşunlu Han'da düzenlenen şiir mitingiyle festival sona erdi.

(Strezovski'den öğreniyoruz ki, bu yıl 40 yabancı ülkeden 60 kadar ozan, Yugoslavya'dan da 150 ozan, yazar, eleştirmen yayıncı katıldı festivale. Türkiye'den anlaşmaya göre bu yıl da Türkiye Kültür Turizm Bakanlığı tarafından iki ozanın, Ümit Yaşar Oğuzcan ile Güntekin Samanoğlu'nun geleceğini, Festival Komitesi tarafından da İrfan Ünver Nasrettinoğlu'nun özel olarak çağrıldığını, sayın Dağlarca'nın da '74 Altın Çelenk Ödülü'nü kazandığı için her yıl festivale gelme hakkına sahip olduğunu öğreniyoruz.)

DAĞLARCA VE TÜRK ŞİİRİ

Strezovski'den ilerdeki festivallerde bir Türk şiiri gecesi yapmayı tasarlayıp tasarlamadıklarıyla ilgili kısa bilgiler vermesi için bilgi istedik:

— Sanırım biraz da geciktirmiş söylemeliyim. Herhalde en yakın yıllardaki bir Struga Şiir Akşamları'nda toplu olarak Türk şiirini tanıtmaya çalışacağız. Biz öncele-ri bir Nâzım Hikmet'i tanıyorduk. Struga Şiir Festivali'ne çok güçlü Türk ozanları katıldı. Dağlarca, 74 Altın Çelenk Ödülü'nü kazanınca, bundan önce Türk ozanlarının, daha sonra yeni yayınlanan Dağlarca ve öteki Türk ozanlarının şiir kitaplarıyla, dergilerde sergilenen çevirilerle, Türk şiirine karşı gittikçe ilgi artıyor. Belgrat'ta yayınlanan Türk şiiri antolojisi var arada. Kanımca, Dağlarca'ya verilen Altın Çelenk Ödülü doğal olarak Türk şiirinin Yugoslavya'da, dolayısıyla Makedonya'da daha da tanıtılmasını sağlamıştır. Struga Şiir Festivali'nde Türk Şiiri'nin, toplu olarak sergilenmesi, bu bakımdan çok doğaldır. Kuşkusuz, Yugoslavya'da yaşayan Türk ozanlarının da şiirleri...

Bu yılki sempozyum konusu "Düş ve Gerçek Arasında Şiir". Bu konuda Strezovski'nin ne düşündüğünü sorduk.

— Şiir, şiirin yazgısı, özellikle geleceği sempozyumlarda hallolunacak bir dava değildir. Ama bu konu, programı hazırlayan arkadaşlar tarafından ilginç görüldü ve önerildi. Sempozyuma dünya ve Yugoslav ozanları, yazarları, eleştirmenleri, denemecileri katılıyor kendi düşünce ve yargılarını, öne sürüyorlar. Oysa şiir yine düşte de, hayalde de, gerçekte de kendi yoluna devam edecektir.

başlıyor. (2) diye düşünüyor. Koşuların zorladığı bir özelemlerle, Ada'nın martıları, lodosu, sisli havalarda kalkmanın gemileri, yaz-kış değişen insanları, onların yaşam biçimleri pulun ardından öyküye giriyor.

DANAY NERDEYSE YAŞAMIN KENDİSİ

Anlatılanların ikinci bölümü, Danay'la ilgili. Danay, nerdeyse yaşamın kendisi. Hem olağan biri, hem olağanüstü. Elli bir yaşında, yoksul bir Rum kadını yatacak iki hastaya, annesiyle kocasına bakıyor. Tek geliri, yazları bir odasına sıkışıp, kalan bölümlerini kiraya verdiği ahşap ev. Bu yüzden de, kapalı ve rahat hayatlarını yaşayan, kendisiyle ilgilenmeyen Rum arkadaşlarıyla ilişkileri kopuk. Yabancılaşmış onlara. Ada'da yakınlık duyduğu insanların başında komşusu, öyküdeki anlatıcı geliyor. Bu yakınlığı çevreye göstermeye çalışıyor... Evdeki hastahığı, yoksulluğu geride bırakarak, siyah mantosunu giydiği, yakasına altın iğnesini ve başına gri beresini taktığı pazar sabahları, sokaktan sesleniyor kendisine. "Nasılsın?" diye soruyor. Ondan güzelliğinin övgüsünü dinledikten sonra, yoluna devam ediyor. Acımasız yoksulluk ve hastalık kısırcasının çevrelediği dünyasını, yaşlanmayan sesiyle söylediği şarkılarla donatmasını biliyor. Elinde yeni kaydattığı portakal reçeliyle, çaldığı kapılara, arkadaş sıcaklığının güzelliğini kat-

Fourier, Robert Owen, Buchez, Louis Blanc ve Proudhon'da görülen özyönetim eğilimlerine kısaca değinen Işıklı, daha sonra Marksist Kuram'da özyönetimi araştırıyor.

Özyönetim, sözcük olarak Marksist literatürde geçmemiş olmasına karşın Yugoslav iktisatçıları ve Tito özyönetimin tümüyle Marksizmden kaynaklandığını söylemektedirler. Ve kendilerinin özyönetim sözcüğüne vermiş oldukları içeriğin kimi noktalarını gerçekten de Marksist literatürde bulmak mümkündür. Özellikle Paris komünü örneği ve Komün üzerine Marks, Engels ve Lenin'in söylemiş oldukları kimi sözler Yugoslav iktisatçıların dayanak noktaları olduğu söylenebilir. Ayrıca Rosa Luxemburg'un "sosyalizmin çoğunluk esasına dayanan bir rejim olduğu" yolundaki saptamaları, Marks'ın Grundrisse ve Kapital'de üreticilerin özgür birliği hakkındaki sözleri Yugoslav iktisatçıları etkileyen öğelerdir.

"En ileri derecesindeki yalnızlık vahşiliktir ve yaptırıma ve zora dayanan birlik bir barbarlıktır." (3)

"Maddi üretim sürecinin(...) özgür olarak birleşmiş insanlar tarafından bilinçli ve planlı kontrolleri altında yürüten üretim haline gelmesini (öngördüğü) saptanabilir. A.I." (4)

Yazarın belirttiği üzere bu konuda en etrafı çalışmaya çalışan kişi Gramsci'dir. Ve Yugoslav iktisatçıları ondan oldukça etkilenmişlerdir.

"Komünist toplumun ilk aşamasından en yüksek aşamasına geçişe imkan verecek büyük kapının açılması(...) herkesin yönetmeyi ve toplumsal üretimi doğrudan doğruya fiilen yönetmeyi öğrendiği..." (5)

Sovyetler Birliği'nde oluşturulan Şûralar böyle bir gelişmenin uzantısı olarak değerlendirilebilir. Şûraların daha sonra kaldırılması da bu doğrultuda bir gelişmenin ortadan kalktığının önemli bir göstergesidir.

A. Işıklı daha sonra, Çin'de Mao döneminde oluşturulan ve sonra ortadan kaldırılan yönetime katılma mekanizmalarına değindikten sonra Avrupa Komünist Partileri'nin genel olarak programlarında özyönetime nasıl baktıklarını saptıyor. Bu arada Allende Şili'sinde özyönetimin yaygın bir şekilde uygulanmaya başlandığını öğreniyoruz.

sal mülkiyet yerine grup mülkiyeti egemen olmuştur. Ve bence en önemli neden, işçilere ekonomide inisiyatif verilmiş siyasette verilmemiştir. Beklenen gelişmeler ise buna bağımlı olarak olmamıştır. İşletmelerde inisiyatifli teknokrat kadrolar almış, pazar ekonomisi sonucu coğrafi ve teknik açıdan avantajlı olan işletmeler diğer işletmeler aleyhine pazara hakim olmaya başlamış bu durum bölgesel dengesizliklerin oluşmasına neden olmuştur. (Bugünkü toplumsal çatışmaların bir nedeni de budur.)

A. Işıklı kitabın son bölümünde ise toplumsal örgütlenmelerin yapısını şemalar vasıtasıyla ayrıntılı olarak anlatıyor.

Yukarıda da belirtmiştik, vurgularsak, kitapta "Sosyalist Özyönetimin Gerçekleşme Düzeyini Belirleyen Temel Değişkenler" isimli bölüm kanımızca çok önemli. Bu bölümde yer alan üç kriter var ki, (1- Üretici güçlerin gelişim düzeyi, 2- İdeolojik gelişim düzeyi, 3- Tek ülkede sosyalizmin sorunları) birçok sorunu çözmede kullanılabilecek özellikler taşıyorlar.

Sonuç olarak; son siyasi gelişmeler de göz önüne alınırsa son günlerde yayınlanan en önemli kitaptır özyönetim.

DİPNOTLAR

1— Bu kitap Nisan 1983'de yayımlandı. Aradan beş ay gibi uzun bir süre geçmesi- ne rağmen hak ettiği ilgiyi bulamadı. Bence, son yıllarda yayınlanan en önemli kitap- lardan biri. Önemliliği; demokrasi kavramına bizim bildiğimizden farklı bir içerik veril- meye başlandığı son günlerde yayınlanmasıyla ortaya çıkıyor.

Ben, daha önce SBF yayınlarından çıkmış bu kitabı okumuş düşündüklerimi Yeni Olgular'da yazmıştım. Kitap o sıralar çok sınırlı bir çevrede kalmış okuyucuya ulaşama- mıştı. Şimdi daha geniş olarak dağıtılmasına karşı yine ilgi görmemesine üzüldüm. Sayın Hayati Asilyazıcı'nın isteği üzerine kitap hakkında düşündüklerimi tekrar söy- lemekten kendimi alamadım.

2— Michel SALLON, L'Autogestion, Puf, Documents économie, Paris, 1976, s. 45-46 (Aktaran A.I. s. 26)

3— Marx, Grundrisse (Almanca Baskısı), s. 387 (Aktaran A.I. s. 56)

4— Marx, Le Capital, K. 1, C. 1, S. 91 (Aktaran A.I. s. 56)

5— Lenin, Selected works, s. 337 (Aktaran A.I. s. 63)

6— S. CARILLO, 'Eurocommunism', and the state, lawrence and Wishart, Lond- ra, 1977, S. 112 (Aktaran A.I. s. 100)

"Sorumluluk bütününü üniversitelere aittir"

(Başarı 1. Sayfada)

ler. Kendi üniversitelerine başvurabilmeleri için aradan üç yıl geçmesi gerek. Yardımcı doçent olarak atanarak bir öğretim üyesi, bulunduğú öğretim kurumunda en çok altı yıl kalabilir ve aynı üniversitede açılacak doçent kadrosuna da atanabilir. Yani yardımcı doçentin doçent kadrosuna atanması için rotasyon adı altında başka bir yere gitmesi koşu- lu aranmaz. Bulunduğú üniversitede emek- lilik yaşı gelinceye kadar doçent olarak kalabilir.

Demirtepe— İyl ama hocam, sorunun ce- vabını alamadım ben. Birçok öğretim üye- sinin başka üniversitelere atandığını biliyo- ruz. Bunlar nasıl ve neden atandılar o zaman?

Doğramacı— Biraz önce anlattığım kural- ların uygulandığı bir buçuk yıl içinde artık doktoralarını bitirmiş genç elemanların ister is- temez başka bir üniversiteye gitmeleri gere- kiyordu. Aynı biçimde doçentlerde başka üniversitelerdeki boş profesörlük ka- drolarına başvurmak zorundaydılar. Bu uygulamayla birçok boş kadro doldurulmuş oldu. Bu gi- denler rotasyon yapsınlar diye gönderilmi- yorlardı. Temelli oralarda görev yapmak için gidiyorlardı. Bu, köklü bir biçimde öğretim üyesi açığını doldurmak için getirilen bir yön- temdi. Ancak yeni düzenle boş öğretim üyesi kadrosunun bir anda dolması olasılığı yok- tu. Bu nedenle öğretim üyesi sıkıntısı çeki- len eğitim programları saptandı ve gelişmiş üniversitelere 'sözü geçen yerlere bir yıl için geçici olarak gitmek isteyen öğretim üyesi var mı' diye soruldu. Geçen yıl yedi yüz ellinin üstünde öğretim üyesi gönüllü olarak bir ders yılı için buralara gittiler. Buna karşılık yine de kadrolar dolmadı. Bu nedenle de ad çek- me yöntemine başvuruldu. Adı çekilenlerin

%90'ı buralara gittiler. Gıtmeyen de yasa ge- reği görevinden ayrılmış sayıldı.

Demirtepe— Ad çekme uygulamasında usulsüzlük olduğundan ve bu uygulamanın bazı kişilerin aleyhine araç olarak kullanıldığundan söz ediliyor. Üniversitede belirli ki- şilerce istenmeyen öğretim üyeleri istifa et- sinler diye kur'a adı altında istemedikleri yer- lere gönderildiler. Buna ne diyorsunuz?

Doğramacı— Gönderilen öğretim üyeleri, kendi üniversiteleri tarafından bu yerlere gönderildiler. Kur'ayı YÖK değil üniversite- ler kendileri çektiler. Uygulama Üniversite- lere aittir. Bize ancak denetlemek düşer. As- ında basında çıkan bu haberleri ihbar ka- bul ederek araştırdık. Fakat usulsüzlük ya- pıldığını kanıtlamak mümkün olmadı. Aslin- da yasa da bir boşluk vardı. Ad çekmenin üniversitede yapılacağı yazıldığı halde, bu- nun üniversitede kim tarafından ve nasıl ya- pılacağı açık değildi. Şimdi yasadaki değişik- likle ad çekme zorunluluğu kalmamıştır. Öğ- retim üyesi ihtiyacını karşılamak için az ge- lişmiş üniversiteler ile öğretim üyesi yete- rinden fazla olan üniversiteler aralarında an- laşacaklar en az bir, en çok dört yarı yıl için olmak üzere öğretim üyeleri geçici bir süre bu yerlere gönderilebilecekler. bu uygulamaya da çok uzun süre gerek kalmayacak. Yardımcı doçent ve profesör olabilmek için ister is- temez buralardaki boş kadrolara başvuru- lacağından öğretim üyesi yönünden bölgeler arasında sağlıklı bir dengenin kurulacağına inanıyorum.

Demirtepe— Peki, şu ya da bu biçimde doğru olmayan bir uygulama sonucu başka üniversitelere atanarak bu kişilere haksızlık ya- pıldı. Bu durumun düzeltilmesi yoluna gidildi mi?

Doğramacı— Bence haksızlığa uğradıkları

söylenemez. Bu kişiler bir süre değişik bir or- tamda çalıştılar, deneyim kazandılar. Bu açı- dan yararları olmuştur. Aslında gidenlerin büyük çoğunluğu kendi istekleriyle gitmişler- dir. Ayrıca kendi üniversitesi dışında çalış- mış bir doçentin, başka üniversitedeki bir pro- fesörlük kadrosuna başvurması halinde eğer diğer adaylarla aynı nitelikteyse, bunlara ön- celik tanınması da bir avantaj sayılabilir.

Demirtepe— Gazetelerde zaman zaman öğretim üyesi arandığına dair ilanlara rast- liyoruz. Bir yandan öğretim üyeleri üniver- siteden atılırken öte yandan öğretim üyesi aranmaktadır. İlanı yapılan bu yerlere kim- lerin başvuracağını düşünüyorsunuz?

Doğramacı— Bir İngiliz gazetesinde de bu tür ilanlara sık sık rastlırsınız. Öte yandan İngiltere'de son bir yıl içinde beşbinden fazla öğretim üyesinin ihtiyacı fazlası nedeniyle işlerine son verildi. Eskiden bir doçent ço- ğunlukla kendi üniversitesinde profesör olur- du. Şimdiyse bir profesörlük kadrosu için ye- tenekli adayların başvurması amacıyla süre- kli olarak ilanlar verilmektedir. Ayrıca bu kadroların hemen doldurulması da şart de- ğildir. Kadro uzun süre boş bekletilebilir. Eğitimde öğretim üyelerinin mutlaka profe- sör olması gerekmez. Birçok doçent ve hat- ta yardımcı doçentler de profesörler kadar yeteneklidirler. Hacettepe Tıp Fakültesi ku- rulurken ilk beş altı yılda öğretim üyelerinin hemen hepsi öğretim görevlisiydi. Profesör ve doçent sayısı çok azdı. Hacettepe'nin en başarılı dönemlerinden biri de o yıllardı. O halde kadro doldurulsun diye bir kural yok- tur. Yeni yasayla, profesörlüğe evrensel öl- çüde araştırma yapmış kişilerin atanması ku- ralı getirildiği için eğitim açısından da kad- roların boş bekletilmesinin bir sakıncası yok- tur, eğitim aksamaz.

Demirtepe— 1402 Sayılı Yasaya göre iş- lerine son verilen öğretim üyesi sayısı kaçtır?

Doğramacı— Bildiğim kadarıyla sıkıyöne- tim makamları tarafından 1402 sayılı yasa uyarınca işlerine son verilen öğretim üyele- rinin sayısı altmışı geçmemektedir. İşe son verme kararlarının YÖK'le ilgisi yoktur. Gü- venlik makamlarının kendi araştırmaları so- nucudur. Öte yandan geçici görevde bulunan öğretim görevlileri ve araştırma görevlileri- nin atanmaları sürekli nitelikte değildir, her yıl yeniden atanırlar. Atanmayanların yerine yeni elemanlar getirilir. Bu uygulamayı üniversiteler kendi inisiyatiflerine göre yapar- lar, YÖK'den ne görüş ne de direktif alırlar. Sorumluluk bütününü üniversitelere aittir. Ancak bir şikayet olduğunda araştırmak Yüksek Öğretim Kurulu'na aittir.

Demirtepe— Hocam, YÖK ve sizin hak- kınızda sert eleştiriler yapıyor. Bunlara ne- den vanit vermiyorsunuz?

Doğramacı— Eleştirilerin büyük ço- ğunluğu uygulamalarımız ve hatta yasa ve yönetmelikler hakkında az ya da yanlış bil- gi sahibi olmak yüzündendir. Bunları her se- ferinde düzeltmek ve dolaylı da olsa basına sitem etmek istemedim. "Gerçek olan nasılsa zamanla anlaşılır" diye düşündüm ve bası- nın bizi eleştirmesini engellemeyi uygun gör- medim. Nitekim son aylarda eleştiriler azal- mış bunun yerine uygulamalarımızın olum- lu sonuçları basında yer almaya başlamıştır. Ayrıca eleştirilerin bir bölümü de haklıdır ve bizi uyarıcı niteliktedir. Aslında bizim denet organımız basındır. Basında çıkan eleştirileri değerlendirmek ve bundan yararlanmak is- tiyorum. Eleştirme yapanların cesaretlerini kırmak istemiyorum.

ORTADOĞU ŞİİRLERİ

ALİ YÜCE

200 Lira

VAROLUŞÇULUK

J.P.- SARTRE

(Çev: Asım Bezirci)
inceleme 4. basım, 150 Lira

BİR GÜN MUTLAKA ATAOL BEHRAMOĞLU

Şiir, 6. baskı, 120 Lira

EINSTEIN

JEREMY BERNTEIN

(Çev: Raşit Canbeyli, Nazan Hekim)
Bilim dizisi, 350 Lira, 2. basım

GURBET KAÇTI GÖZÜME

MUSTAFA BALEL

Öyküler, 300 Lira

ŞEYTAN ADASI

L.FILLOL

(Çev: T. Ahmet Şensilay)
roman, 200 Lira

SEN DOLAYLARI

YÜKSEL PAZARKAYA

(şiir, 120 Lira)

İKİNCİ YENİ SAVAŞI

ATTILA İLHAN

inceleme, 350 Lira

İYİ BİR YURTTAŞ

ARANIYOR

ATAOL BEHRAMOĞLU

Şiirler, 120 Lira

Varna'da sinema günleri ve bir festivalin anatomisi -7-

“Göklerdeki Gary Cooper” adlı filmin teması ne yeni, ne de özgündür

ÂLİM ŞERİF ONARAN

“GÖKLERDEKİ GARY COOPER”
İspanyol yönetmen Pilar Miro'un “Göklerdeki Gary Cooper” adlı ilminin teması, ne yeni, ne de özgündür. Gerçekten birçok sinema yapıtında insanlığın zaman zaman kendisine sorduğu “Bugüne kadar hayatımı nasıl yaşadım?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu kez, bu soruyu sormaya neden olan olay hasta düşmüş olmaktadır.

Pilar Miro (her halde aynı hastalığa uğramış bir dostu olan) Claudia Guerini'nin anısına (a la memoria de Claudia Guerini) adadığı filminde ünlü bir İspanyol sinema oyuncusu (iki yıl önce Moskova Film Festivalinde bu filmdeki oyunundan Ötörü en iyi kadın oyuncu ödülünü alan) Mercedes Sampi-

etro'yu, Andrea adlı güzel, hırslı bir televizyon program yapımcısı rolünde oynamıştır.

Mimar olan ilk kocasından bir çocuk edinmiş televizyon prodüktörü Andrea, sonradan ilişki kurduğu genç gazeteci Mario'dan “hamile” kaldığını sanarak hastaneye başvurur; buradaki laboratuvar bulguları onun “çocuğa kalmadığını”, aksine rahim kanseri olduğunu belirtir. Doktor metastas olasılığından da söz ederek, iki gün sonra mutlaka ameliyat olmasını öğütler. Bu öneriyi kabul eden Andrea, bu süre içinde televizyonda yarım kalan son programını bitirir: çocuğunu, annesini görür, sevgilisinin başka bir genç kadımla ilişki kurduğunu görür ama, onun yüzüne vurmaz. Annesi hastalığı ile pek ilgilenmez ama, ona güzel bir yüzük hediye eder.

Bu arada birlikte program oluşturduğu bir güldürü sanatçısına da durumunu açıklar. “İki gün sonra belki de hiç görüşmeyebiliriz” der, arkadaşı ona; “Ölsen bile cenaze merasimine gelemem; çünkü İtalya'ya gidiyorum. Sen de diğer arkadaşlarına uzun bir geziye çıkacağını söyle. Çünkü insanlar hastalardan ve ölümü bekleyenlerden hoşlanmazlar” diye ekler.

O akşam eski anılarını tazelemek üzere çekmecelerini boşaltır. Eski aşk mektuplarını okur, sevecenlikle okşar; genç kızlığa açıldığı yıllarda okuyup beğenerek sakladığı Louisa Alcott'un “Las Mujercitas” (Küçük Kadınlar) adlı romanının kapağındaki resme dalar. Eski resimler arasından seçtiği genç kızlığından beri hayran olduğu Gary Cooper'in resimlerini karşısına dizerek ve gülümseyerek: “Sen ey göklerdeki Gary Cooper, bana ancak sen yardım edebilirsin” der.

Oturur iki gençlik sevgilisine telefon eder ve son geceyi genç sevgilisiyle içki içip güzel bir aşk gecesine dönüştürür.

Ve ertesi gün öğleden sonra ameliyata sokulur.

Kuşkusuz festivalin en iyi filmlerinden biri... Ancak ben filmde çok yönetmenin

“Kendini Savunma” toplumsal olmaktan çok bireysel ilişkileri ve duyuları canlandıran bu kurdelede, biraz ilerlemiş yaşına rağmen, mutluluk arayan ve buna ne şekilde olursa olsun hakkı olduğuna inanan Maria rolünde Beata Tyszkiewicz çok başarılı... Hastane ve ev yöresi de filmde iyi verilmiş. Yine de pek önemli bir film sayılmaz.

ödüllendirilmesinin doğru olacağını düşündüvordum.

“ÖLÜM TEHLİKESİNDEN YEDİ SAAT ÖNCE”

“Ölüm Tehlikesinden Yedi Saat Önce” adlı Sovyet Rusya filmi, Kuzey Denizi'nde bir buzkıran gemisinde kaza geçirerek ivedi ameliyat edilmesi gereken bir tayfanın kurtarılması için harcanan çabaları; bu arada onu kurtaracak cerrahla yaşlı “deniz kurdu” kaptanın ve helikopter pilotunun sorunlarını sergilemektedir.

Piril piril fotoğraflarında, özellikle genel plandaki çekimlerin gözlüklüğüne karşın festivalin en zayıf filmlerinden biri... Bizzat Sovyet Rus jüri üyesi Monahov reddettiği için, film, oybirliği ile “elimine” edildi.

“KENDİNİ SAVUNMA”

Polonya filmi **“Kendini Savunma”** da, Maria ve Jerzy, “ilk yardım” servisinde çalışan iki doktor olarak sunulur. Jerzy evlidir, çocukları vardır. Kaçamaktan öte, özverili bir aşka dönüşmüş bu ilişkiyi sürdürmek için çoğunlukla gece servisinde çalışırlar; ve sabahın ilk saatlerini çoğunlukla Maria'nın apartmanında kahve içerek, seşşerek geçirirler. Bazan da şehir dışına araba sürerek, şafağı ufukta selamlarlar.

Bu ilişki onlar için adeta kutsal bir tören gibidir. Ama günün birinde, bu uzun süreli ilişkiye Jerzy başkaldırır: Eşine ve çocuklarına karşı görevlerini gereğince yerine getiremediğinden, özgürlüğünü kısıtladığından

ötürü... Maria ilkin şaşırır, yöresini saran boşlukta yitmiş gibidir. Bir ara annesini ziyaret eder; ama kardeşlerinin sorunlarıyla tedirgin olur; yeniden kliniğe döner.

Geçmiş zaman peşindedir hâlâ: Jerzy'yi alışveriş ederken uzaktan izler; onun çocuklarıyla oynar, dolaşır. Bazen rastlaşırlar, ancak Jerzy kendisini saran sıkıcı havadan yakasını sıyırıp ona yaklaşamaz.

Bir gün Maria'nın arabası bozulur. İmdadına yetişen Krzysztof, kendisinden birkaç yaş küçük bir okul arkadaşı çıkar. Ona, nasıl isterse, dostluğunu ya da sevgisini sunmak ister; sorunlarını çözmek için Maria'ya yardımcıdır. Maria, yeniden yaşam sevinci duyar.

Jerzy, bir gün onu görmek üzere kliniğe gelir. Karısından boşanacağından, onsuz yapamadığından, bundan sonra birlikte yaşamalarını söz eder. Maria bunu kabul etmez. Bununla birlikte, eski ilişkilerini sürdürmeyi önerir: Hiçbir şekilde karşılıklı “engagé” olmadan ve herhangi derin bir bağlılığa kapılmadan...

Toplumsal olmaktan çok bireysel ilişkileri ve duyuları canlandıran bu kurdelede, biraz ilerlemiş yaşına rağmen, mutluluk arayan ve buna ne şekilde olursa olsun hakkı olduğuna inanan Maria rolünde Beata Tyszkiewicz çok başarılı... Hastane ve ev yöresi de filmde iyi verilmiş. Yine de pek önemli bir film sayılmaz.

“DÖNÜŞ”

“Dönüş” bir Hollanda filmi olmaktan çok, bir Amerikan filmi izlenimini veriyor.

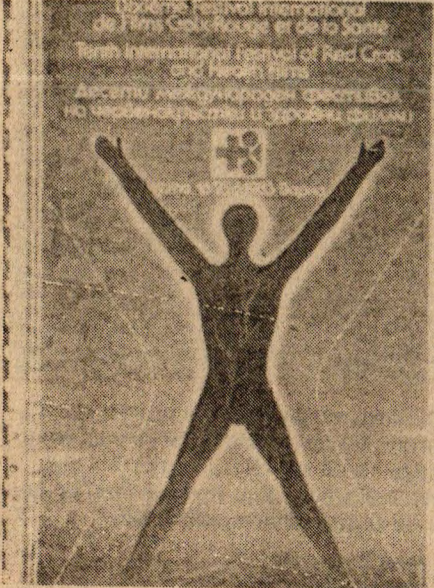
“Göklerdeki Gary Cooper” İspanyol filmi

Daha sonra gördüğümüz “Bu Hayat Kimin?” adlı ABD filmine de teması ve işleniş garip şekilde benzediği için biraz yadırgandı. Ancak başarılıydı film: Jazztival (caz festivali)’ne hazırlanan saksafoncu Ab Goeree ve ekibi tutarlı ve hırslı bir çalışmaya içindedir.

Ab manken Ingrid Marin’le evlidir; ama kendi çevresinden Helen adlı bir kıza da ilişki kurmuştur. Bir gün prova dönüşü bir araba kazası geçirir; yüzü ve belkemiği zedeledir. Kaldırıldığı hastanede onunla Dr. Nyhus ve Dr. Vaught ilgilenir. Belkemiğindeki arızadan ötürü “paraplegia” ve “ttraplegia”dan kuşulanır. Bundan sonra yürüyebileceği ve cinsel ilişkide bulunabileceği konularında kimse kendisine güvence veremez. Hatta ona dostça davranan genç bir doktor, bir gün, açıkça umutsuzluğunu belirtir. Dünyası yıkılır Ab’in... Özellikle Jazztival’e hazırlanmakta iken ve bu konuda acelesi varken, kimsenin kendisine umut vermemesinden ötürü...

Bir hemşirenin müzikle oyalanması önerisine kızar; kız yanına kahve içirmek için yanaşınca ağzına aldığı kahveyi suratına püskürtür, “Seni orospu!” diye... Sempatisini kazanan bir başka hasta saksafonunu getirip bir denemesini önerince dener; iyi sesler çıkaramayınca aleti fırlatır, atar. O hasta aleti onarır; hastaneden taburcu olurken yenisinden kendisine verir; bu kez yeniden dener ve biraz daha başarılı çalar.

Doktorlarsa, kendisine yeni bir kişilik ve başka bir meslek edinmesini önerir. Hatta “teknik çizim” kurslarına gitmesini önerirler. Oysa Ab, ilkin yüzü koyun tekerlekli iskemle sürmeye başlamış, giderek normal tekerlekli iskemle kullanmaya başlamış; saksafonda da eskisi kadar olmasa da yeni yetkinlikler sağlamıştır. Bu sırada arkadaşlarını Harry Temerius adlı bir müzisyen çalış-

“Kendini Savunma” Polonya filmi

“Sanat Sineması” Gereksinimi

NEZİH COŞ

1982-83 Sinema mevsimi gerilerde kalıp yeni mevsimin listeleri kesinleşmeye başlarken gerekliliği kendisini gitgide daha çok dayatan bir olgudan söz etmek istiyorum bu kez: “Sanat sinemaları” olgusu. Geçtiğimiz mevsim açıkça ortaya koydu ki, Amerikan sineması dışında üretilen ilginç yapıtlar (hatta bu sinemaların birçoğu)

Gönül istiyor ki, yalnızca para kazanmayı düşünmeyecek (bu arada kuşkusuz para da kazanacak) sanatsever sermaye sahipleri, artık bu alana da yatırım yapmaya başlasınlar ve kültür merkezlerinde ya da İstanbul Festivali’nin “Sinema Günleri”nde birkaç seans sunulup geçen ya da oralarda bile hiç sunulmayan önemli çağdaş sinema yapıtları, 100-200 koltuklu

külen taş, altın, para, vb. gibi şeyler alttan çekimle seyircinin gözüne sokulmaya çalışılıyor; yine uzaktan kameraya (yani seyircinin gözüne) doğru atılan ok, zıpkın, vb. ya da gitgide yaklaşılan namlu, sopa ucu, vb. gibi şeyler seyircide ürküntü yaratıyor, ama bu gibi sahneler o denli sık yineleniyor ki kimi zaman artık gözüntüyü kapatmak ya da gözlüğü indirip iki boyutlu, normal ama flu görüntüye bakmayı

Yapılan küçük sanat sinemaları (örneklerini) görebilmek için sinemasever seyircinin olanakları çok kısıtlı. (Video kütüphanelerinin özgün dildeki kasetleriyle kimi ilginç ABD filmlerini izlemekse kuşkusuz olanaklı. Ama kaç kişi için?). Kişisel olarak söyleyeyim, ben, geçen mevsim, değişik ülkelerin kültürel, düşünsel, sanatsal ürünleri olarak film izleme gereksinimimi tecimsel sinemalarımızdan çok yerli ve yabancı kültür merkez ya da kurumlarımızda sunulan (çoğu da Fransız, İtalyan ve B.Alman yapımı olan) nitelikli örneklerle gidermeye çalıştım. Bu arada AKM'de İsviçre ve Kanada sinemasından dikkate değer örnekler gördük. Daha değişik ülkelerin yapıtlarını izleyebilme tutkumuzu da haziran-temmuz aylarında ilk kez çok geniş bir kapsamda gerçekleştirilen İstanbul Festivali film gösterileriyle ("Sinema Günleri 83") doyurmaya çalıştık. Ve Mısır, Polonya, Portekiz, Doğu Almanya, Japonya, vb. gibi ülkelere çeşitli örnekler izledik. Karanlık salonlarda bu ülkelerin insanlarıyla tanıştık, sorunlarına ortak olduk, sinema dili yönünden ulaştıkları düzeyi öğrendik, kendimiz için bundan dersler çıkarmaya çalıştık.

Şimdi sinemaseverlerin sorunu şu: Tecimsellikten çok sanatsal yönü önem taşıyan, seyirciyi eğlendirmeye değil, düşünsel bir etkinlik içine sokmaya yönelik değişik ülke yapıtlarının (bu arada Üçüncü Dünya filmlerinin) mevsim boyunca düzenli biçimde- ve Türkçe altyazılı olarak- izlenebileceği bir gösterim olanağı sağlanamaz mı? Böyle bir ortam için -anında çevirili seanslarıyla- nisan ayında yapılacak "Sinema Günleri 84" den başka bir seçenek olmalı mıdır? Başta üç büyük kentimizin, özellikle de İstanbul'un günlük yerleşim düzeni içindeki seyircisine sürekli olarak "nitelikli filmler" sunacak "sanat sinemaları" kurulamaz mı? Sanırım, bu tür sinemaların tecimsel koşullar içinde etkinlik gösterme zamanı gelmiş da geçmektedir bile. Gönül istiyor ki, yalnızca para kazanmayı düşünmeyecek (bu arada kuşkusuz para da kazanacak) sanatsever sermaye sahipleri, artık bu alana da yatırım yapmaya başlasınlar ve kültür merkezlerinde ya da İstanbul Festivali'nin "Sinema Günleri"nde birkaç seans sunulup geçen ya da oralarda bile hiç sunulamayan önemli çağdaş sinema yapıtları, 100—200 koltuklu küçük sanat sinemalarında daha geniş izleyici kitlesinin karşısına daha uzun sürelerle çıkarılabilir. Çok uzaklara gitmeye gerek yok; komşumuz Yunanistan'da da Paris tipi küçük "sanat sinemaları" yoktur ama, örneğin daha geçen aylarda sanat filmlerine ağırlık veren büyüke bir sinema salonunda 8 filmlik bir "Jean Luc Godard Toplu Gösterisi" düzenlenebilmiştir. Bu sinemaseverin iş-tahmin kabartan bir olay değil mi? Düşünsenize, 1959'dan bu yana 30'un üstünde film yapan bu önemli Fransız yönetmeninden tecimsel sinemalarımızda kaç film görebildik biz: Yalnızca iki buçuk (Serieri Aşklar- 1959) ve "Nefret-1963" ve "Asırlar Boyunca Aşk/ "2000 Yılı" skeçi- 1967) değil mi? Kültür kurumlarımızda gösterilenleri bile katsanız bu sayı 10'u güçlükle bulabilir.

Aslında "sanat sineması" uygulaması ülkemizde denenmemiş bir olay değil. İstanbul'da Sinematek'in kapanmasından sonra Taksim Sanat Evi, bir ölçüde de Hodri Meydan Kültür Merkezi, Ankara'daysa Çağdaş Sahne, Eti Kültür Merkezi, kısa süren Halk Tiyatrosu Kültür Merkezi (Menekşe Sinemasında) ve iki mevsimdir etkinlik gösteren Ankara Sanat Evi, son 4-5 yıl içinde (Çağdaş Sahne daha da eskiden beri) ilkel anlamda birer "sanat sineması" olma özellikleri taşıdılar. İlkel anlamda diyorum; çünkü bu salonların sinemasever sundukları filmler, birkaç düzeyli yeni yerli film dışında- nitelikli bir sinema olayı yaratmak amacıyla özellikle satın alınmış yeni filmler değil, dışalmcılarımızın yıllardır getirmiş olduğu yapıtların iyilerinden yapılmış seçmelerdi. (Kopyaların bo-

kuçuk sanat sinemalarında daha geniş izleyici karşısına daha uzun sürelerle çıkarılabilirsin.

Almanya So'gun Ana (Yön: Helma Sandres-Brahms, 1980). Kültür merkezlerinde geçen mevsimin en iyi yapıtlarından biriydi. Daha geniş bir kitle bu filmi nasıl görecek?

İstanbul'da Sinematek'in kapanmasından sonra Taksim Sanat Evi, bir ölçüde de Hodri Meydan Kültür Merkezi, Ankara'daysa Çağdaş Sahne, Eti Kültür Merkezi, Ankara Sanat Evi, son 4-5 yıl ilkel anlamda birer "sanat sineması" olma özellikleri taşıdılar.

zukluğu, kesintilerin çokluğu, gösterim koşullarının kötülüğü bu salonların kimileri için olumsuz birer not da olmuştu).

Şimdi yeni bir aşamanın başlaması, film dışalımında bulunup sunacak "sanat sinemalarının" oluşturulması gerekiyor. Sanırım İstanbul seyircisinin "Sinema Günleri 83" gösterilerine karşı gösterdiği yoğun ilgi, bu tür sinemaların boş kalmayacağı konusunda küçük bir kanıt sayılabilir. (Yunanistan'da sanat sinemalarının yerleşmiş olmaması yanlış anlaşılmasın; komşumuzun iki TV kanalında her hafta en az üç nitelikli yabancı filmin sunulduğunu -örneğin Fassbinder, Wenders- belirtiyim hemen. Sinemaların düzeyli filmlere yoğunlukla yer verdiğini de.) Bizde yukarıda saydığım salonlar arasında daha düzgün gösterim olanağına sahip Hodri Meydan ve Çağdaş Sahne kurumları, ilkel film dışılımını gerçekleştirmeseler bile, küçük dışalmcı şirketlerin satın aldıkları halde salonsuzluktan gösterime sokamadıkları kimi ilginç filmlere (örneğin geçen mevsim izlenemeyen Fassbinder'in Bir Evliliğin Öyküsü, Claude Miller'in Korkunç Şüphe/Garde à Vue, Costa-Gavras'ın Kayıp filmleri gibi) gösterim olanağı sağlayabilirler. Giderek bu tür salonlar ilginç yeni filmler getirme sorunlarını bir işbirliğine, parasal ortaklığa yönelerek de çözebilirler.

Dileyelim ki, herkese açık "sanat sineması" girişimine ön ayak olmuş bu salonlarımız gerekli onarımlar ve iyi gösterim koşullarıyla başlattıkları süreci sürdürsünler ve 1983-84 mevsiminde izleyeceğimiz düzeyli yabancı film sa-

yısının daha da artmasına çalışsınlar. Bu olay, yalnızca bir sinema olayı değil, ülkemizin genel sanat-kültür yaşamı içinde varlığı gerekli bir kültür olayı olarak da önem taşıyacaktır.

İstanbul'da bir üç boyutlu film: "Maceralar Ülkesi"

İstanbul'da 1983-1984 sinema mevsimi, 20 Ağustos'ta gösterime çıkan bir üç boyutlu filmle başlamış durumda. Olay ilginç. Üç boyutlu tıım, ABD'de 1950'lerde, TV'nin artan rekabetine karşı seyirciyi sinemadan kaçırmamak için ortaya çıkarılan bir yeniliği (Tıpkı "Cinera" gibi). O yıllarda akıma uyarak ülkemize de ancak gözlükle seyretilen türünden birkaç üç boyutlu film geldiğini biliyoruz. Aradan 30 yıl geçtikten sonra bu kez aynı sinema-TV rekabeti Türkiye'de söz konusu oluyor ve son birkaç yıl üstün yapımlar ("Süperman", "İmparator", vb.) ve değişik, çarpıcı serüven öyküleriyle ("Kutsal Hazine Avcıları" gibi) sinemaya çekilmeye çalışılan Türk seyircisi aynı amaç nedeniyle yeni bir üç boyutlu filmle karşılaşılıyor. (Mevsim boyunca bir üç boyutlu film daha gösterime girecek).

Ancak hemen belirtiyim ki "Maceralar Ülkesi" (It's Coming at Ya!) adlı bu yapıt, üç boyutlu olmasının ötesinde hiçbir özellik taşımıyor. Yönetmen, kendi ülkesinde yıllardır çektiği sıradan serüven filmleri ve "spagetti western"leriyle tanınan İtalyan Ferdinando Baldi. "Maceralar Ülkesi", Baldi'nin 1981'de bir Amerikan yapımına hazırladığı İtalyan western'leri anlayışında bir kurdele. Geçen yüzyıl sonları ABD'sinde kilisede evlenme töreni sırasında kaçırılan karısını bulmak için yollara düşen ve kadın ticareti yapan bir yasadışı çetayle yüz yüze gelen bir kovboyun tek başına bütün bu insanlarla amansız kavgasının öyküsü. İtalyan western'lerinin yakın çekimlere, pis ve çirkin "kötü adam"lara, abartılı hareketlere, bol kan ve ölüme ağırlık veren, ruhsalimsel derinlikten yoksun öykü yapısı yine karşımızda. Tek ayırım, görüntülerin üstüne üstlük üç boyutlu, yani derinliği de olan bir düzen kazanmış ve görüntüdeki en yakın cismin izleyicinin gözüne çok yaklaşmış olması. Baldi, bu tekniğin seyirciyi etkileyecek tüm uzamlarını ardı ardına sıralıyor. İfade bir yere dö-

yeğler durumu geliyoruz. Filmin öyküsünü tartışmaya bilmem değer mi? Alışılmanın tersine evlenen bir kovboy; ama yürekli mi yürekli, gözüpek mi gözüpek, silahşör mü silahşör, kavgacı mı kavgacı.. Karısı uğruna bir orduyla başa çıkıyor. İster kabul edin, ister etmeyin, "film" bu ya işte! Yazmayı unuttuğum: Bu üç boyutlu serüvende "Kutsal Hazine Avcıları" benzeri yılanlar, iri fareler, akbabalar, vb.. de arz-ı endam ediyor, hayalgücünüzü zenginleştiriyorlar! Ama sakın bu benzetmeye aldanmayın; "Maceralar Ülkesi" Spielberg'in gerilimi ve çarpıcı öğeleri iyi ayarlanmış o esprili filminin yanına bile yaklaşacak düzeyde değil.

Gelelim şu gözlük sorunu. Bana sorarsanız bu gözlüklerle olduktan sonra, hiçbir üç boyutlu filmi izlememek daha iyi. Kenarları kartondan, yüze doğru düştür oturmayan, bir türlü görüntüde netlik sağlanamayan uyduruk gözlükler bunlar. Hele zaten gözlük kullanıyorsanız, işiniz daha da güç. (Bu gözlüklerin malietinin zorunlu satış fiyatı olan 100 lirayı bulacağı da kuşku) Gene de ilk kez üç boyutlu film izleyecek olanlara bir diyeceğim yok tabii.

Filmin adına da değinmek istiyorum. Dışalmcılarımızın çok fazla ve yerli-yersiz kullandıkları, bu yüzden de biraz ilgili sinemaseveri sık sık kızdırdıkları iki film adı vardır: "Bü-

yük Macera" ile "Maceralar (Ülkesi, Beldesi, Gemisi, Yolunda, vb.)" işte yine aynı tür bir film adı. Filmin öyküsüne uysa yine bir diyeceğimiz olmaz. Ama filmde anlatılan bir "ülke"nin tümü değil, yalnızca bir eyaleti, bir kentti. Tabii amaç gerçeklerden olabildiğince uzaklaşmak ve hayali maceralar yaşamak olunca, "ülke" daha kapsamlı, daha görkemli, öyle değil mi? Film hakkındaki son yargımı da yarısından çıkıp giden bir bayan izleyicinin feryadıyla açıklayayım: "Gözlükle de, gözlüksüz de seyredecek gibi değil".

R.W. Fassbinder'in Narsistik Optiği:

Veronika Voss'un tutkusu

Aslını ararsanız: Başkaldırıcı -politik kimliğe sahip olamayanların belirli bir azınlığı gibi Veronika Voss ile ustası da, ölümü büyüten bir hayattaki yerlerinin neresi olduğunu çoktan saptamışlardı: İntihar.

TANER AY

A.

1. Fotoğrafta bir adam var: Rainer Werner Fassbinder. Yazının açmılayıcılığında fotoğraf metnini okuyorum: Alabildiğine çirkin, esrakerş, üstelik de eşcinsel: Kara gözlüklerinin ardındaki pisi balığı gözleri ve dünyayı olumsuzlarcasına dudak kıvrımlarına astığı 'gülümseme' ile piçin biri o: Bir sapkınlıklar TNT'si.
2. Gong üçüncü kez vurdu, ışıklar söndü ve ben dergiyi katlayıp pantolonumun arka cebine soktum: Fotoğraf artık belleğimdeki etkisini sürdürüyor.
3. Perdede Veronika Voss var: Çirkin ustası gibi o da uyuşturuculara tutkun. Dahası: Veronika Voss ile ustası ancak bir cümleyi kurabiliyorlar: **Veronika Voss'un Tutkusu**. Bu cümle, ne bağımlayan, ne gövde-bükümleyen, ne sözcük-yalımlayan, ne de kök-bükümü yapan dillerin cümlesi. Bu cümle, anlamını yürekli bir itirafta bulan görüntünün cümlesi.
4. Artık, fotoğraf belleğimdeki iktidarı yitirdi. Çünkü, fotoğraf metninde Rainer Werner Fassbinder'in itirafı bulunmuyor.
5. Rainer Werner Fassbinder, **Veronika Voss'un Tutkusu** ile kendini kusuyor: Çirkinliğini (:Veronika Voss, Robert Krohn, Henriette, Dr. Katz ve Dr. Edel ve Xaver Schwarzenberger'in flü görüntülerinde alabildiğine çirkindirler), eşcinselliğini (:Dr. Katz), sistemdeki edilgenliğini ve bilimsellikten uzak bir "muhalif" kimliğinin trajikliğini (:Robert Krohn).
6. **Veronika Voss'un Tutkusu**: Sadece bir itiraf mı? Kuşkusuz hayır. **Veronika Voss'un Tutkusu**, adına Rainer Werner Fassbinder denilen Batı'daki bir tüketim toplumunun karbon kağıdı murekkepli nüshasıdır: Bir hayat hikâyesi.

B.

1. Veronika Voss, (aslında Sybille Schmitz), 1940'larda Ufa'nın ünlü bir yıldızıymış. Yani, Naziler'in iktidarında yıldız olabilen, faşizmle özdeşleşebilen, dahası: Katliamlara mitik boyutu ölçüsünde son kertede katılan bir kadın: Bir katil.
2. Rainer Werner Fassbinder, Baader-Meinhoff örgütünün neterlerini modern hapishanelerinin hücrelerinde katleden Federal Almanya 'demokrasisinin' bir aydınıdır. Yani, **Almanya'yı küreselliği içinde çizerek bir düzine sinema anlatısı yapmak istiyorum** dediği halde, 'İntihar' sunumlu bir katliama sinema alanında da suskun kalarak son kertede katılan bir adam: Bir katil.
3. Kamu alanında sergilenen ve seyretilen ile özel hayatları arasında bir karışıklı yoktur: Ölümleri toplum ve birey düzlemlerinde büyüten bu döngü ise, dolaylı kavramının açmılayıcılığında onları sıklıkla katiller boyutuna yerleştirmektedir.
4. Ölümü büyütenin toplumsal düzlemdeki adı olan sadizm, bireysel düzlemde yerini mazo-hizme bırakacaktır. Çünkü, Cesare Pavese'in imlediği gibi, **sıkılgan katillerdir İntihar edenler**: Rainer Werner Fassbinder de, Veronika Vos gibi ölü bulundu. Ölümlerinin nedenleri de aynı: Aşırı miktarda uyuşturucu almak.
5. Rainer Werner Fassbinder bir söyleşide 'ülkemin tarihinde yerimin neresi olduğunu arıyorum kendi içimde, neden Alman olduğumu' diyordu. Aslını ararsanız: Başkaldırıcı-politik kimliğe sahip olamayanların belirli bir azınlığı gibi Veronika Voss ile ustası da, ölümü büyüten bir hayattaki yerlerinin neresi olduğunu çoktan saptamışlardı: İntihar.
6. Bir hayat hikâyesi tamamlandı. Veronika Voss'u bırakıp, artık beşinci madde sorunsalında, otuzaltı yaşına kadar hızla-bırsala üreten Rainer Werner Fassbinder'e dönüyorum: **Kendini öldürmeye karar vermiş bir adamın damarlarından boğazına yönelen bu sağır ve köktü sevinç neden?** (Cesare Pavese/Şubat 1938).

tırmakta; ama orkestra onu dinlememekte; çalışmayı Ab'in stilinde sürdürmek istemektedir.

Karısı ilk günlerde sık sık kendisini ziyarete gelir. Ancak cinsel gücünü de yitirdiğine inanarak onu bir daha görmek istemez. Karısı ısrar edince, ona evlilik dışındaki bir yıllık ilişkisinden söz eder ve "Sen bana para yetiştirmek için didinirken, ben başka kızla yatıp duruyordum" (I was fuckin' her) der. Buna kıran karısı kendisinden yüz çevirir.

Hastanede yatmakta iken, Afrika'da misyonerlik yaparken sakatlanmış koğu arkadaşı ("bir kör bir topala yardım edermiş" diyen, yaptığı beden hareketlerini bir hastanın "what kind of pagan ritual" diye vasıflandırdığı, yediği pudingin kâse artığını parmakla sıyrıp yalayan) eksantrik bir rahibin yardımı ile gittikçe morali düzelir; çalışmalarını iletir.

Sonra tekerlekli iskemleyle gidip arkadaşlarıyla provalar yapar ve Jazztival'de "Sunday Morning" adlı parçayla başarıya ulaşır. Bu arada eski karısının bir başka erkekle ilişkisini saptadığı için, artık onunla birleşmeyecek, hastanede cinsel ilişkide bulunduğu hemşireye ya da eski sevgili Helen'e dönecektir.

"DİKKAT, ZİYARET SAATİ!"

Çekoslovak yazarı Adolf Branald'ın "Vizite" adlı romanından sinemaya uyarlanmıştı. 1960 yılında ortaya çıkan bir tifüs salgınında, hastalığın kaynağı olduğu anlaşılan ve "tecrid" e alınan yaşam dolu ihtiyar Prepsl, bundan tedirginlik duyar. Tüm ömrünü gezilerle geçirmiş, insanlarla kaynaşmış ve aşk serüvenleri yaşamıştır çünkü...

Hastaneye, aynı hastalığı geçiren Manka adlı bir kız gelir. Onunla iyi bir arkadaşlık kurular. Prepsl bir ameliyat geçirmek zorundadır. Bunu istemez ve hastaneden kaçır. Ama onu doktorlar bulup geri getirirler. Bu kez de Bartunek adlı bir başka oda arkadaşını bulur hastanede... Onunla iyi anlaşır, birlikte kâğıt oynarlar. İhtiyar Bartunek'in çocukları vardır. Fakat babalarını sevmezler. Sırf para sızdırmak için onu ziyarete gelirler ve hastaneden çıkarılmasını ve ameliyat olmasını istemezler.

Bir gün Prepsl Manka ile birlikte bir kez daha hastaneden kaçır. Bartunek'in en küçük kızını görerek, onunla babasının ameliyatı ve bundan sonra yanında barınması konularında uyuşma sağlar. Yeniden hastaneye getirilen Prepsl, bir kez daha "tecrid" e alınır. Bir ara orta yaşlı, şişko bir hademe kadını sıkıştırır, "Birlikte yaşayalım seninle" diyerek... Ve bir kez daha hastaneden kaçır..

Sevgi ve yalnızlığın dikkatli bir izlenimini getirmeye çalışan, aynı zamanda trajik ve komik çizgide gelişen, daha önce de Çekoslovakya 20. Ustina Lebe Ulusal Film Şenliğinde birincilik ödülü alan Karel Kachyna'nın bu filmi. Rudolf Hrušínský'nin ve Veronika Jenikova'nın güzel ve rahat oyunlarına karşın, enlenmeye mahkûm olmaktan kurtulamadı.

"SİKINTI"

Demokratik Alman Cumhuriyeti'nden katılan "Sıkıntı", yaşamın gerçek değerleri, kişinin sorumluluğu ve yalnızlık üzerinde duruyor. Senaristler (Schubert ve Richter) ve yönetmen Warneke, 40 yaşlarındaki Inge adlı kadın kahramanın öyküsü aracılığı ile bunu anlatmaya çalışıyorlar.

(Sürecek)

Gençlik tiyatroları nedir, ne değildir?

HALÜK ŞEVKET

Son günlerde gençlik tiyatroları yine gündemde. Hem de önemli bir sorun olarak gündemde. Bu hep böyledir, zaman zaman gençlik tiyatroları sorun olur, yazılır, okunur, yanıtlanır, sonra da unutulup gider. Olayın kahramanları yaşını başını alır, kimi sürdürür tiyatro uğraşını, kimi başka bir uğraşa dalar, ortam elverişliyse olay bir sorun olarak yeniden gündeme gelir.

Ama yalnız bizde mi, dünyanın çeşitli ülkelerinde de gençliğin eylemleri her zaman için sorun olmuştur. Bazen politik kargaşanın kişiktirmesi sonucu çıkan kavgalar, gürültüler ve çatışmalar tozu dumana katar, gözgözü görmez olur, olayların duygusal yapısı boşlanır ve ortada kuru, itici, cılız bir eylem kalır. Ve böylece nedensiz eylemler, nedensiz suçlamaları hazırlar.

Eylem sözcüğü üzerinde durmam boşuna değil elbet, sorun gençlik tiyatroları olunca, hangi eylemsel zorlama ile genç insan tiyatro sanatı aracılığıyla sorunlarına çözüm aramaktadır? Ve nedensiz ele alınan eylemlerini nedenleyerek, nedensiz suçlamalara neden? diyebilmektedir.

Özellikle ülkemizde gençlik kesimi, sorduğu sorulara hiçbir zaman açıklayıcı ve güven verici yanıtlar alamamıştır. Ne yazık ki bu güvensizlik duygusu gençliği altından kalkamayacağı maceraların içine sürüklemiştir. Yakın tarihimize bunun acı örnekleriyle doludur.

Gençliğin, sorduğu soruların yanıtsız bırakılma nedenleri, aslında içinde yaşadığımız toplumun bizi biçimleyen yapısal özelliklerini, soru-yanıt karşılığının dışında tutan bir rastlantısallıkla kavrama alışkanlığımızdan kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan gençlik kesimi, toplumumuzu yöneten ve yönlendirenlerin karşısına her zaman bir sorun olarak çıkmıştır.

ERGİN ORBEY DE SORUYOR

Uzun süredir Ankara Üniversitesi DTCTF tiyatro bölümünde başarılı çalışmalar yapan Sayın Ergin Orbey, sanırım görev yaptığı Üniversitedeki gençlerle bütünleşmesi sonucu olacak, o da soruyor: "Bir gençlik tiyatrosu nedir? Gençlerden kurulu bir tiyatro mu? Gençlik için oyun sergileyen bir tiyatro mu? Yoksa konusu gençlikle ilgili bir tiyatro mu?"

Her şeye karşın yanıtsız bırakılmaması gereken sorular.. Ama bana öyle geliyor ki, Sayın Orbey sorduğu sorulara pek yanıt aramıyor, şimdiye dek DTCTF tiyatro bölümünde yaptığı çalışmaların, sorduğu sorulara bir yanıt olup olamayacağını araştırıyor.

Ankara Üniversitesi DTCTF tiyatro bölümü iki yıldır çalışmalarını İstanbul Festivali içinde sergiliyor. Bu yıl da, "Çankırı-Yaren Sohbeti", "Kardeşlik Töreni-Samah" ve "Tartışmalı Bir Tragedya" ile festivale katıldı. İlk kez bu dramatik gösterilerle festival izleyicilerine tiyatro sanatını var eden dramatik öğelerin kenarından köşesinden de olsa, bilincine varmalarını sağlamaya çalıştı. Yine bunun yanı sıra, kendi yapısı içinde özgün çalışmalar yapan İzmir 9 Eylül Üniversitesi tiyatro bölümünün gelecek yıl yapılacak İstanbul Festivali'ne "Bale

Ne yazıktır ki ülkemizde sanatlar arası düşünce alışverişi yok denecek kadar azdır. Bu bakımdan yaratıcılığımız kısırdır. Bir ozan müzik ya da tiyatronun imgesel dünyasına ne denli uzaksa, bir müzikçi ya da tiyatrocu da yazın türlerine ya da plastik sanatların imgesel dünyasına o denli ilgisiz ve uzaktır

pisını belirleyen öğeler bütünüdür.

Elbette bütün tiyatro izleyenlerden böylesine bir bilinç yapısına sahip olmalarını bekleyemeyiz ama, 0-21 yaşlar arasında eğitim ve oluşum evresini yaşayan gençlerin böylesine bir öğretim-eğitim uygulamasından geçirilmelerini pekala isteyebiliriz. Bu çağda insanın en doğal hakkıdır. Bu hakkı Devletimiz gençliğe muhakkak tanımalıdır.

Gösteri dergisidir Ağustos 1983 sayısında sayın Işıl Özentürk'ün "Gençler Sanatı Nasıl Görüyor" başlığı altında bir araştırması yayımlandı. Gençlerin, ilgimi çeken bazı ilginç yanıtları şöyle: "Bir boşluk duygusu içinde yuvarlanıp gidiyoruz işte.", "Sanat, çağdışı kalmış değer yargılarını değiştirmeye yönelik olmalı",

"Çevremizdeki hayatı anlattığı için (Yılanı Öldürseler)den etkilendim.", "Ben foto-roman okumayı, bir de sinemaya gitmeyi severim.", "Sanat, benim sınırlarımı tedavi ediyor.", "Tiyatroyla uğraşıyorum diye dayak bile yedim.", "Hayata yeniden başlasam aktör olmak isterdim.", "Sanat, insanın insana dokunmasıdır.", "Hayatımız mizah. Bu nedenden Gırgır'ı çok beğeniyorum.", "Şiir benim en büyük sığınağım oldu.", "Müziğin yardımıyla hip-pilerin sınıf meselesinden ne denli kopuk olduklarını anladım.", "Hayat, bize okulda öğretilenlere pek benzemiyor."

Gençler bu yanıtlardan da anlaşılacağı gibi, henüz toplumsal bir varlık olamamanın sancılarını çekmekte, kendi yapılarına uygun düşen

sanatsal yaklaşımları aracılığıyla olayları, durumları yorumlamaya çalışmakta ve gerçek olanla ideal olanın diyalektiğinin bilincine varmaya çalışmaktadırlar. Bu yaklaşımın altında yatan gerçek, sorularına hiç bir zaman sağlıklı bir yanıt alamayan gençliğin bunalımlarıdır.

ÇAĞDAŞ BİR BİLDİRİ

"Bir gençlik tiyatrosu nedir?" "Yaren Sohbeti"nde ve "Kardeşlik Töreni"nde beliren binlerce yıllık Anadolu uygarlıklarının yüklenip, yakın tarihlere kadar getirdiği Anadolu insanının özgün drama yapısından kaynaklanan ve bugünün insanına iletilen çağdaş bir bildiridir. Bildirinin sunucuları gençlerdir. Ama bildirim, bütün bir halkın gerçeklerini ve yaratılarını sergilemektedir. Konusu, insanoğlunun evrensel dramıdır...

Bu kısa incelememizde gençlik tiyatrolarının günümüzde kazandığı yeni anlam ve imbi-limsel anlatım özellikleri doğrultusunda, nasıl olması gerektiği üzerinde durdum. Özlemlerimiz, tiyatronun çağımızda kazandığı bu büyük eğitim potansiyeli üzerinde, Devletimizin eğitim kurumlarının da hassasiyetle durmalarıdır. Çünkü tiyatroyu bilinçsizce yozlaştıranların elinde her geçen zaman birimi, gençlerin yan-

"Yaren Sohbeti"

lış bilinçlenmelerine neder olmaktadır.

Değınmeden geçemeyeceğim, şu günlerde binlerce izleyiciye -ki aralarında genç izleyiciler de azımsanmıyacak kadar fazladır- gösterimde bulunan (Zülfıye Zülfü) örneği, bu gibi birçok örnekten yalnızca birisidir. Yazana, yönetene, oynayıp oynatana dili varan, dili vardığınca ne

söylerse söylesin. Ama ben şunları söylemekle yetineceğim.. Paralarının çokluğundan, yaşam bilinçlerinin yoksulluğundan yozlaşan kesimlerin istekleri uğruna milyonlar harcanarak hazırlanan böylesine zorlama gösterilerin ceremesini gençlere çekirtmeyin. Ayıptır, yazıktır, günahtır...

Ölümünün 5. yılında Baltacıoğlu ve tiyatro

SERDAR ONGURLAR

1 Nisan 1978'de yitirdiğimiz İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Cumhuriyet dönemi Türk tiyatrosu içinde yerini almış bir bilim adamı ve sanatçıdır. Yaratıcı ve özgün düşünceleriyle, ulusal tiyatroya varma çabalarıyla ve uzun bir süreci içeren çalışmalarıyla kültürümüze yeni açılımlar sağlamıştır. O, bir yandan Batı kültürünü içine sindirmiş, aydın olmanın sorumluluğunu duyarak, ulusunun değerlerini araştırmış; öte yandan da elde ettiği bilgileri bir potada eriterek kendine özgü bir kuram ortaya atmıştır: "Öz Tiyatro Kuramı".

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun asıl alanı eğitimbilimdir (pedagoji). Ancak o, önce felsefe ve toplumbilim, giderek sanat ve özellikle tiyatro üzerinde çalışmış, verdiği ürünlerle birikim oluşturmuştur. Onun tiyatro düşüncelerini öne sürdüğü dönem 1930-45 arası Türkiye'sinde başlamaktadır ve ölümüne kadar geçen bir süreci içermektedir.

1930-45 dönemi Türk tiyatrosu açısından verimli, verimli olduğu kadar da günümüze çok şeyler bırakmış, önemli bir dönemdir. Bir yandan Devlet ve İstanbul Şehir Tiyatroları'nın, öte yandan Halkevleri'nin yaptığı çalışmalar ve özellikle kadro hareketinin "devletçilik" ilkesiyle izlediği politika sayesinde, kültüre verilen önem bileşime ulaşmış çok renkli bir ortam yaratılmıştır. Onun için bu döneme tiyatro tarihimizde "köprü dönemi" adını verebiliriz.

O yıllarda, hiç kimsenin üzerinde durmadığı bir konuyu, su yüzüne çıkarıyordu Baltacıoğlu: "Bizim bir tiyatro felsefemiz yoktur." Ve şöyle sürdürüyordu: "Millete tiyatroyu kazandıracak olan ne bina, ne sahne, ne de tecrübeli aktördür, ancak tiyatro kafasıdır. Bu da sosyal bir organizasyondan doğabilir"(1).

Onun "organizasyon" olarak vurguladığı, kendi özüne dönmek, bize ait olanı ortaya çıkarıp ulusal tiyatromuzu yaratmak ve evrensel olmaktır. "Tanzimat'tan beri Türkiye'de Batı'ya doğru gitmeğe uğraşanlar bu işte Avrupalılaşmayı hep böyle anladıkları içindir ki Batı sahne tekniğini kopya etmekle işe başlamışlardır. (...) Tiyatro işinde bilmeyerek işlenen ve şimdiye kadar gizli kalan suç işte budur. 'Tiyatroda Avrupalılaşmak' yerine Avrupa tiyatrosunun kurallarını almak! (...) Ben böyle bir tekniğin

varlığına inanmıyorum. Endüstri tekniği bir matematik ve mekanik konusu iken, 'tiyatro tekniği' dediğimiz şey, yalnız bir oluş, bir evrim ve süre tekniğidir (...) Tiyatro tekniğine asıl varlığını veren, tiyatro anlayışı dediğimiz, tiyatro felsefesidir"(2).

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun "Öz Tiyatro Kuramı" bu görüşe ve tiyatro tanımına dayanır. Baltacıoğlu'na göre tiyatro; "Teknikleştirilmiş bir aksiyon süresidir." Bu tanımda, hareket, süre ve teknik, Türk kültürünü yansıtan geleneksel öğelerle birleştirilip, ortak bir payda da düşünülmüştür. Yalnız o, kuram geliştiren bir bilim adamı değildir, düşüncelerini uygulamaya geçirdiği için bir sanatçıdır da. Örneğin kuramına uygun oyunlar yazmış, bunları, Halkevleri'nde oynatmış ve grupları bizzat çalıştırmıştır.

OYUNLARI

Baltacıoğlu'nun önemli oyunları şunlardır: (Basılış sırasına göre): Kütük (1934), Andaval Palas (1934), Ölüler (1939), İnanmak (1939), Kafa Tamircisi (1940), Dolap Beygiri (1940), Karagöz Ankara'da (1940), Hayvanlar (?), 23 Nisan (1940), Akıl Taciri (1940), Karagöz Sahneleri (1946), Küçük Şehit (1961).

Onun oyunları, genel yapısı içinde bakıldığında toplumsal sorunları işler; daha çok "toplumsal uyumsuzluk" üzerinde durur. Ele aldığı oyun kişileri hep uyumsuzluk içinde kıvranan, sorunlarına çare bulamayan, tekdüzelikten kurtulup kendini aşamayan, değer yargılarına körü körüne inanan vb. kişilerden seçilmiştir. O, bu toplumsal kargaşa içinde iyi ve kötüyü karşı karşıya getirerek, toplumu ilgilendiren sorunlara eğilmiş ve bu sorumluluğunu da bireylere yüklemiştir. Örneğin **Andaval Palas** adlı oyununa bakalım: Otel müdürü "idealist" Şaban ile, İslam kültürü ile yetişmiş Semavizade ve Batı kültürünü içine sindirememiş fabrikatör Rıdvan Bey'in öyküsü anlatılır. Şaban, sorunları altında o kadar ezilmektedir ki, yapmak istediklerini kimse anlamaz; dürüstlüğü yiter gider.

(Sürecek)

(1) I.H. Baltacıoğlu, **Teşkilatsız Tiyatro**, YENİ ADAM DERGİSİ, S.120 (16.Nisan.1936), s.2.
(2) I.H. Baltacıoğlu, **Tiyatroda Batıya Doğru**, YENİ ADAM, S.696 (5.Nisan.1951), s.2.

MÜZİK

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Müdürü:

larını öğreniyoruz. Kısa zaman içinde istediğimiz, İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi ile Eskişehir Anadolu Üniversitesi içinde biçim kazanmaya başlayan tiyatro etkinliklerinin de bu çalışmalarla renk vermeleridir.

Yukarıda sergilediğimiz gösterim biçimlerinden hareketle, genç insanın zihinsel faaliyetinin yarattığı özgün bir üretim biçiminden söz edebiliriz. Bu da doğa-çevre-insan ilişkileri sonucunda varolmaya başlayan dramatik gelişiminin bir uzantısı olarak kendini belirlemektedir. Ne var ki genç insanın doğal gelişimine yatkın olan bu üretim biçimi, kendinden önceki kuşakların oluşturup önüne koyduğu toplumsal kurallarla sürekli olarak çatışacaktır. Özellikle sorularının yanıtsız bırakıldığı bir toplum içinde bütünü yalnızlaşarak, kendisine daha önce birer model olarak sunulan eylem biçimlerinden birini seçecektir. Bu eylem biçimlerinden biride tiyatrodur. Özellikle bu sanatın içeriğini karşıtların çelişki ve çatışmaları oluşturur. Tümyle diyaloga dayanan soru-yanıt karşılığında da doruk noktasına ulaşır. Bu bakımdan tiyatro sanatını vareden insanın dramatik yapısı, giderek birey-toplum karşıtlığının oluşturduğu çatışmalarla diyalektik bir anlam değişkenliği kazanır. İnsanın doğal dramatik yapısından hareketle, bir anlam değişkenliğine, daha başka bir deyimle, bir anlam zenginliğine ulaşması, yarattığı tüm sanat türlerinin ayrı ayrı oluşturduğu dramatik yapı özelliklerinden kaynaklanır. Bu açıdan tüm sanat türleri (Plastik Sanatlar, Mimari, Yazın, Müzik, Pantomim, Bale vb.) tiyatro sanatının iç bağını oluşturan, ayrıca kendi özgün dramatik yapıları olan, insanın doğal dramatik yapısına anlam değişkenliği ve zenginliği katan ana malzemelerdir ve tümyle birlikte insanın doğayı ve toplumu kavrayışındaki zihinsel, duygusal, fiziksel faaliyetlerini bir uyum-denge birliği içinde algılamasını sağlar.

MÜSAMERE ZİHNİYETİ

Şimdi genç insanın yaşama ait sorularına hiç bir yanıt vermeden, yalnızca dramatik gereksinimine karşılık olmak üzere bir müsamere zihniyetiyle eylem biçimlerinden biri olarak karşısına çıkmış tiyatro, onu tiyatro metni-oyuncu-izleyici üçgeninin kısır döngüsü içinde yalnız ve çaresiz bırakacaktır.

Oysa tiyatroyu vareden bilimsel ve sanatsal öğelerin dramatik ölerini kavramadan ve her biri kendi içinde bağımsız olarak kendi anlamını üreten, ancak bir araya gelince yaşamın temel yapısını oluşturan bu öğelerin bilincine varmadan, tiyatro sanatını kavrayabilmek mümkün değildir. Bu yaklaşım biçimi her sanat türünün, bir başka sanat türü karşısındaki durumunu da belirleyecektir.

Ne yazık ki ülkemizde sanatlar arası düşünce alışverişi yok denecek kadar azdır. Bu bakımdan yaratıcılığımız kısırdır. Bir ozan müzik ya da tiyatronun imgesel dünyasına ne denli uzaksa, bir müzikçi ya da tiyatrocunun yazın türlerine ya da plastik sanatların imgesel dünyasına o denli ilgisiz ve uzaktır. Sanatlar arasındaki bu yabancılaşma ve çatışmanın sürgit olduğu toplumumuzda tiyatro sanatıyla bütünleşmeye çalışan gençlere ne verilecek ve onlardan neler istenecektir? Bu bir temel eğitim ve kültür sorunudur.

Bütün bu genellemeden sonra bir gençlik tiyatrosunun, tiyatroyu var eden ana öğelerin bilincine varılarak kavranmasıyla oluşacağına inanmaktayım. Bu da sanatların kendi dramatik yapılarını kendi içinde araştırıp örnekleyen gösteriler bütünü içinde ele alınmasıyla var edilebilecektir. Çünkü bir şiirin, bir müzik parçasının, bir resmin, bir yontunun, bir mimari yapının, balenin, seyirliklerin özünü oluşturan dramatik yapılar, insan varlığının dramatik ya-

Klasik Türk sanat müziğinin tanımı tartışmalıdır

ALİ ALKAN İNAL

— Sayın Erten, Türkiye’de çoksesli müziğin bir tarihçesini çıkarır mısınız?

— Çoksesli müzik ülkemize batılılaşma hareketlerinin başlangıcında girmiştir. II. Mahmut döneminde musiki meşhanelerinin yanı sıra, özentî olarak bir bando ve senfoni orkestrası anlamında Mızika-i Hümayun kurulur. Bu iş için saraya çağırılan İtalyan uzmanlar arasında ünlü opera bestecisi Donizetti’nin kardeşi Giuseppe Donizetti de vardır ve kendisine paşa rütbesi verilmiştir. Cumhuriyet dönemine kadar varlığını sürdüren Mızika-i Hümayun 1917’de bir Avrupa turuna bile çıkmıştır ama saray çevresini hiç bir zaman aşmamış, çoksesli müziği halka duyuramamıştır.

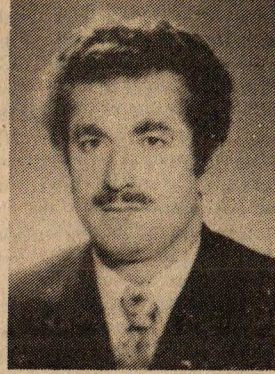
1924’de Atatürk bu saray orkestrasını derleyip, toplayıp Ankara’ya nakletti. Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanan kurumun adı Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası olarak değiştirildi. 1934’e kadar geçen dönem bir oluşum aşamasıdır; üç, dört yüzyıl çapın gereklerinden yoksun kalmış bir toplumun eksiklerinin giderilmeye çalışıldığı bu dönemde orkestra da kısıtlı olanaklarıyla çağdaş ayarda olaktan uzakta. 1934’de Alman ekolünden büyük ustalar Türkiye’ye çağırıldı. Orkestranın akademik bir yapıya kavuşturulması için konzertmeister ve grup şeflerinin tümü Almanlardan oluşturuldu, başına da Ernst Praetorius getirildi. 1936’da bu kurumu besleyecek Devlet Konservatuarı’nın açılış çalışmalarına büyük besteci Paul Hindemith katıldı. Bu arada Türk beste ekolü oluştu. Türk Beşleri olarak anılan Adnan Saygun, Ferit Alnar, Ulvi Cemal Erkin, Necil Kazım Akses, Cemal Reşit Rey öğrenim için gittikleri Avrupa’dan dönmüş ve yabancı uzmanlarla birlikte konservatuvarda görev almışlardı.

Ankara Devlet Konservatuarı 1945’de ilk meyvelerini vermeye başladı. Böylece orkestramızın sanatsal açıdan akademik yapısı gelişirken, kadrosu genişledi, ulusal bünyesi güçlendi. 1957’de çıkan bir yasayla orkestramız yabancı uzmanlardan arındırıldı, yabancı uzman olarak yalnızca şef getirme olanağı tanındı, adı da Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası olarak değiştirildi. Bu tarihten sonra gelen yabancı şefler arasında Robert Lawrence, Bruno Bogo ve Otto Matzerath’ı sayabiliriz. 1963-71 arasında genel müzik direktörlüğümüzü yapan Prof. Gotth E. Lessing’in özel bir yeri vardır. 1963’den sonra orkestramız yurt dışına çıkmaya başladı. Prof. Lessing Türk bestecilerinin yapıtlarını çaldırarak, kayıtlarını yaptırmak ve yurt dışı konserlerinde çağdaş Türk sanatını dünyaya tanıtmakla müziğimize çok değerli katkıları olan bir kişidir.

Şimdi orkestramızın dünya orkestraları içinde ulusal kültür ve sanatımızı evrensel değerlerde temsil edebildiğini söyleyebiliriz.

— Çoksesli müziğimizin genel bir değerlendirilmesini ve sanatsal yönden batı ülkeleriyle bir karşılaştırmasını yapar mısınız?

— Yüzyıllarca çağdaş uygarlığın gereklerinden yoksun kalmış bir toplumun yeni bir tür müziğe girmesinin güçlüğü ortadadır. Yine de bugün Türkiye’de dünya ölçüsünde değerli üç orkestra vardır, opera ve bale vardır, besteci-

ler, solistler vardır. Bugün uluslararası edisyonlarda, kataloglarda, emprezaryolarda orkestralarımızın, şeflerimizin ve solistlerimizin adları ve faaliyeti mevcuttur. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası’nın 1981-82 yılında yaptığı Almanya turnesinin batı basınındaki yankılarına bakıldığında, Avrupa’nın üç yüzyılda vardığı noktaya, cumhuriyetten bu yana, 60 yılda ulaştığımız görülür. Dünyada bunun bir örneğine daha rastlamak kolay değildir.

— Ulusal-yerel müzik değerleriyle çoksesli müziğin nasıl bir bağ kurulabilir? Halk müziği ve klasik Türk sanat müziği diye adlandırılan müzik türlerinin bir değerlendirmesi yapar mısınız?

— Yerel müzik, folklorik müzik halkın özvarlığından kaynaklanır. Çağdaş bestecilerimizin evrensellğe giden yolda kullanabilecekleri önemli materyaller arasındadır bunlar. Bu değerler de ancak evrensel nitelikler aldıkları zaman ulusal niteliklerini pekiştirmiş, kuvvetlenmiş olacaktır. Ulusal karakter; dinlediği, içine girdiği zaman besteciye çok geniş ufuklar açabilir. Halk müziği yapıtlarının aslına uygun biçimleriyle korunması, derlenip, arşivlenmesi ve evrensel verilerle yeniden ele alınmasından yanayız.

Klasik Türk sanat müziği ise bence ilkin tanımını yönünden de tartışmalıdır. Bu konuda Atatürk’ün bazı sözlerine değinmek istiyorum. 1 Kasım 1934’te TBMM’ni açış konuşmasının: “...Bir ulusun yeni değişikliğindeki ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir. Bugün dinletilmeye yeltenilen musiki yüz ağartıcı değerde olmaktan uzaktır. Ulusal inceduyları, düşünceleri anlatan yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce genel son musiki kurallarına göre işlemek gerektir. Ancak bu düzeyde Türk ulusal musikisi yükselebilir, evrensel musikide yerini alabilir...” Bu sözlerden anlaşılacağı üzere bugün halkın isteği doğrultusunda olduğu ileri sürülen sunulan musiki de yüz ağartıcı olmaktan uzaktır.

Klasik Türk sanat müziği adıyla takdim edilen müziğin Türk müziği olmadığı inancındayım. Divan edebiyatıyla birlikte gelişen Osmanlı saray musikisi, Bizans aksiyonu, İran ve Mısır etkileri taşıyan karışık bir tür müziktir. Ancak, bir Türk bestecisi yazmışsa, icracısı Türk ise ulusal nitelikleri de vardır, bir İtri, bir Dede Efendi güzel örnekler olarak arşivlere alınır ve istenildiğinde aslına uygun olarak sunulabilir, ama ancak ulusal müzik çağdaş bestecilerimizin kaynak ögesi olabilir. Son zamanlarda dik-

katimi çeken bir nokta Yıldırım Gürses ve Hoş Seda olayıdır. Türk müziğinin çoksesliye geçiş olarak takdim edildi. Bu çoksesli müzik değil, olsa olsa çok sazlı bir müziktir, hoş seda değil boş bir sedadır. Yoz müzik işte budur; çeşitli kalıplara sokup, biçim değiştirerek halkın isteği diye sunmak çok yanlış.

— Ülkemizde çoksesli müziğin yaygınlaşmasına engel olan etkenler nelerdir?

— Bu tamamen bir eğitim sorunudur. İlkokullardan başlayarak çoksesli müzik eğitimi ciddiye alınmazsa, kitle iletişim araçlarıyla yaygınlaştırılmazsa, halk nasıl çok sesli müziği benimseyebilir? Türkiye müzik alanında dünyaya açılmış ama sahip olduğu icracı güç ve ekolünden kendisi habersiz. Evet, uluslararası şöretelerimiz çıkmış ortaya, solistlerimiz dünya podiumlarında, orkestralarımız dünya konser salonlarında ama üç tane orkestrayla sınırlı kalmışız. 1936’da Ankara’da bir konservatuar açılmış, ondan sonra uzun süre başka konservatuar açma düşüncesi gelmemiş aklımıza, yakın zamanda İzmir ve İstanbul’da birer konservatuar daha açılmış. Batı ülkelerine baktığımızda bu sürecin nasıl boyutlu olduğunu görürüz. Hâlâ, “Bu Türk müziği midir, değil midir?” ikilemi içinde sürdürülen tartışmalardan ulusal bir kültür politikası temelinde kurtulunmadıkça, üç orkestranın etkinliği halka ne kadar mal olabilir?

— Çoksesli müziğin tanıtılması ve benimsetilmesi için neler yapılmalıdır?

— Çoksesli müziğin tanıtılması için orkestramız 1958’den başlayarak, Türkiye’nin her iline gitmiş ve açıklamalı konserler vermiştir. Bugün Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası’nın ayağını basmadığı tek il yoktur Türkiye’de. 1960 sonrasında Anadolu turnelerinde çalmak üzere, çağdaş bestecilerimiz Ferit Tüzün, Nüvit Kodallı, Adnan Saygun ve Ulvi Cemal Erkin’e yapıtlar ısmarlanmış, ülkemizin en uzak köşelerinde gerek okul, gerekse parasız halk konserlerinde bu yapıtlar da çalınmıştır. Orkestramıza düşen görev budur. Ancak yalnız orkestranın ve öteki sanat kurumlarının çabasıyla yeterli başarı sağlanamaz. Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı en güzel bir uygulama içinde olsalar da, sanat kurumları planlı bir etkinlik sürdürseler de Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu’nun yayınları büyük önem taşır. Çoksesli müzik açıklamalı konserlerle radyo ve televizyonlarda yayınlansa çok etkili olur. Özellikle televizyonla işbirliği içinde olma gereği vardır diyorum. Cumartesi günleri yapılan konserlerimizin biletleri satışa çıktığı an iki saat içinde bitiyor, 845 kişilik salonumuz 1500 kişiyle doluyor. İstiyoruz ki, Ankara, İstanbul ve İzmir’deki bu sanat etkinlikleri bütün Anadolu’ya yansıtılsın.

Ulusal karakter; dinlediği, içine girdiği zaman besteciye çok geniş ufuklar açabilir. Halk müziği yapıtlarının aslına uygun biçimleriyle korunması, derlenip arşivlenmesi ve evrensel verilerle yeniden ele alınmasından yanayız.

Viyana Devlet Opera ve Balesi

Viyana’da bale etkinlikleri

NERMİN BAŞAĞA

Bu ilkyazda Viyana kenti önemli bir yıl kutladı. “Türkenjahr” 300 yıl önce Viyana’nın Türkkuşatması, Şenliğe Mehter takımının Viyana Vilayet konağı önünde görkemli gösterileri ile başladı.

Açılış konserinde Suna Kan’ın solistliği dışında Türkiye’den bir sanat ve kültür etkinliğini boşuna aradık. Bu şenlik çerçevesi içinde Bolşoy Balesi Kuğu Gölü, Romeo ve Juliet ve Spartaküs baleleri ile yer aldı. Theater an der Vien salonunda Yuri Grigoroviç’in yetkin biçimde yorumladığı Kuğu Gölü balesi, zengin dekorları ve tam kadrosu ile sergilendi. Odile-Odette’yi özgün kol devinimleri ve yetkin tekniği ile Natalya Bessmyertnova tarafından canlandırıldı. Prens rolünde tıy gibi hafif sırcayışları ile Yuri Vasyutçenko seyircileri büyüledi.

İkinci gösteri Prokofiev’in müziği ile Romeo ve Juliet daha modern bir biçimde yine Yuri Grigoroviç’in yeni (1979) sahne düzeniyle sunuldu. Orkestra yönetmeni Alexis Shuraits’in biraz hızlı gürültülü seslendirilişle alışagelmış dışında bir Romeo ve Juliet balesiyle karşı karşıya kaldık. Hemen başlangıçta görkemli sololarıyla iki düşman grubun korunmasında birbirleriyle çatışan iki ailenin görünümü yeğin bir tablo oluşturuyordu. Fakat bu görüntü giderek koreografi bütünlüğünü ve etkisini kaybediyor. Arasıra güzel anlar varsa da sonuna doğru bu romantik aşk öyküsü, karışık bir biçimde giderek yoğunlaşan başdöndürücü bir tempo ile sürüp gitti. Dansçılardan Vladimir Dervyanko, eşsiz çizgileri, kusursuz sırcamaları ile göze çarpıyordu. Çok uygun zarif bir çift olan Nadyehda Pavlova ve Vyatcheslav Gordeyev ince, sevecen, cana yakın ifadeleriyle seyirciyi heyecanlandırırdılar.

Bolşoy Balesi’nin son temsili Viyana Devlet Operası’nın geniş sahnesinde Aram Hataturyan’ın yeğin kamçılayıcı müziği eşliğindeki kahramanlık destanı “Spartakus” ile sona erdi. Yuri Grigoroviç’in bu başarılı balesi klasik akademik dans biçimi, SVirssaladze’nin görkemli dekoru ve nefes kesen yoğun savaş sahneleri, yeğin çüretkar devinimlerle başrollerde İrek Muhamedov, Natalya Bessmyertnova, Boris Akimov ve Maria Bylova’nın katkısı ile üstün bir gösteri oldu.

Viyana Opera ve Balesi de bu ara çok ilginç baleler sahneledi. “Ateşkuşu” balesinde Science-Fiction Utopia’yı sergiliyor konuk koreograf John Neumeier. Çaresiz kalmış bir evren, doğa yokolmuş, etrafta E.T.yi andıran yaratıklar, üniformalı askerler, yağmacılar vb.; Ortalarında bir Robot kabloları ışık saçan korkunç koskoca, yeşil sarılı gökyüzünden bir aydınlık gibi süzülen bir kuş (Lynne Charles) iyiliği muştulamakta, beri yanda çaresiz umutlu bir genç kız elinde bir sakı bir de uygarlık savunmasını yürekli bir biçimde sürdüren bir askerik. Stravinsky’nin Rus folklorik öğeleri taşımasına karşın konu değişkenliğe uğramış salt kişiler Kaçai (Robot) Ateşkuşu, İvan (asker) vb. öğeler kullanılmış.

Ravel’in “Daphnis ve Cholé” balesi yine John Neumeier’in sahnelemesi ile Yunan harabelerini ziyarete gelen aşık lise öğrencileri, sıcağın etkisi ile eski Grek uygarlığını anımsamaları dile getiriliyor. Bu Jugendstil’inde düzenlenen bale Viyana Devlet Balesi’nin genç dansçılarından Ludwig Karl (Daphnis), Christine Gaugusch (Chloé) ve Marialuise Jaska (Lykainion)un üstün oyunları baleye bir tazelik getirdikleri görülmekeydi.

“Der Golem” koreograf Erich Walter daha önce Erika Hanka ve Yvonne Georgi tarafından hazırlanmış bir baleden ve kendisinin Fürth kentinde yaşadığı korkunç Kristalnacht (Yahudi avı)dan kaynaklanarak bu ilginç konuyu gerçekçi bir biçimde çizmiş. Bir Yahudi topluluğun korkuları aşkları, yazgıları ve bir kurtarıcı gibi taptıkları yapay yaratık Golem’i umut bağlamaları, genç yahudi kıızı Rachel’in ürkek sevecen yaklaşımına karşı vahşi saldırgan tepkisi, sonunda tutucu bir kadın olan Deborah’ın yürekli araya girmesi ile güçlüğün simgesi Şem’i elinden alarak Golem’i etkisiz hale getirilişi korkuları tekrar başlar, saldırı, etrafı yıkıp yakmalar ve gençlerin bilinmeyen bir yerlere götürülmeleri ile bitiyor oyun. Francis Burt’un çarpıcı müziği, Jürgen Dreier’in projeksiyonla yansıttığı sürrealist sahne fonu, Gabriele Frey’in özgün giysileri ile dramatik bir bale. Rachel rolünde Lilly Jakob-Scheuermann ürkek ve narin, Marialuise Jaska Deborah’ta yeğin atak, Ludwig Karl Racheli seven fakat çekingen atak olmayan Channoh’u, Golem’i ise Christian Ticky ilkel ve vahşi bir biçimde canlandırmaları çok başarılı oldu.

SOMUT

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Balel'in "Peygamber Çiçeği" Romanya'da yayımlanacak

Mustafa Balel'in Yazko Yayınları arasından çıkan ve ilgiyle karşılanan romanı "Peygam-

ber Çiçeği" Romanya'da yayımlanacak Mustafa Balel Romen Yazarlar Birliği'nin çağrılısı olarak bir süre önce Romanya'ya gitmişti.

Dağıtım alanında yeni bir gelişme sağlandı

Bir yıldır dağıtım yapmakta olan YA-DA, yepyeni bir kişilik kazanarak hizmetini sürdürüyor.

ADAM, CAN ve YAZKO yöneticileri bir araya gelerek, YA-DA'nın bünyesinde birleşme kararı aldılar. Kendilerinin dışında katılmak isteyen yayınevlerine de açık tutulacak yeni kuruluş, katılan yayınevlerine eşit ortaklık önerisinde bulunmaktadır. Böylelikle, aynı zamanda ortağı olan yayınevlerinin, bütün Türkiye dağıtımını tek başına yapacak olan YA-DA, bu amaca uygun bir örgütlenme çabasına girmiştir. Kısa zamanda büyük kentlerimizde şubeler açılacağından, kitapçıyla yayınevlerinin doğrudan ilişkilerinde gelişmeler olduğu ölçüde, okurun aradığı kitapları bulmasında da büyük kolaylıklar sağlanacaktır.

Çarşaf Karikatür Okulu 4. yılına girdi

Tanınmış karikaturist Raşit Yakalı'nın yönetiminde çalışmalarını sürdüren Çarşaf Karikatür Okulu 4. yaşına girdi.

Bugüne değin iki yüze yakın öğrenciye karikatür konusunda teknik bilgilerin verildiği okulu kuruluşundan bu yana Raşit Yakalı yönetiyor. Yakalı, okulun çalışmaları ile ilgili olarak şunları söyledi:

"Okulu açtığımızda bu denli ilgi göreceğini bilmiyorduk. Zamanla gelenlerin sayısında artışlar oldu.

Cemal Nadir 1947'de Cumhuriyet'te "karikatür öğretilemez" demişti. Ustamız şimdi yaşasaydı karikatürün öğrenilebileceğini görecekti. Gerçi Nadir usta karikatürçüye konu hakkında bir şeyler öğretilemez bunun bilincindeydi. Bu karikatürçünün yeteneğine bağlı. Biz teknik öğretiyoruz.

Bu arada, bir yanlış anlamayı da önlemek için belirtmeliyim ki, biz Çarşaf dergisine anlayış bakımından bağlı bir okul değiliz. Hürriyet yöneticileri büyük bir anlayışla bize böyle bir alan açmışlardır. Biz de bu alanı kullanarak çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

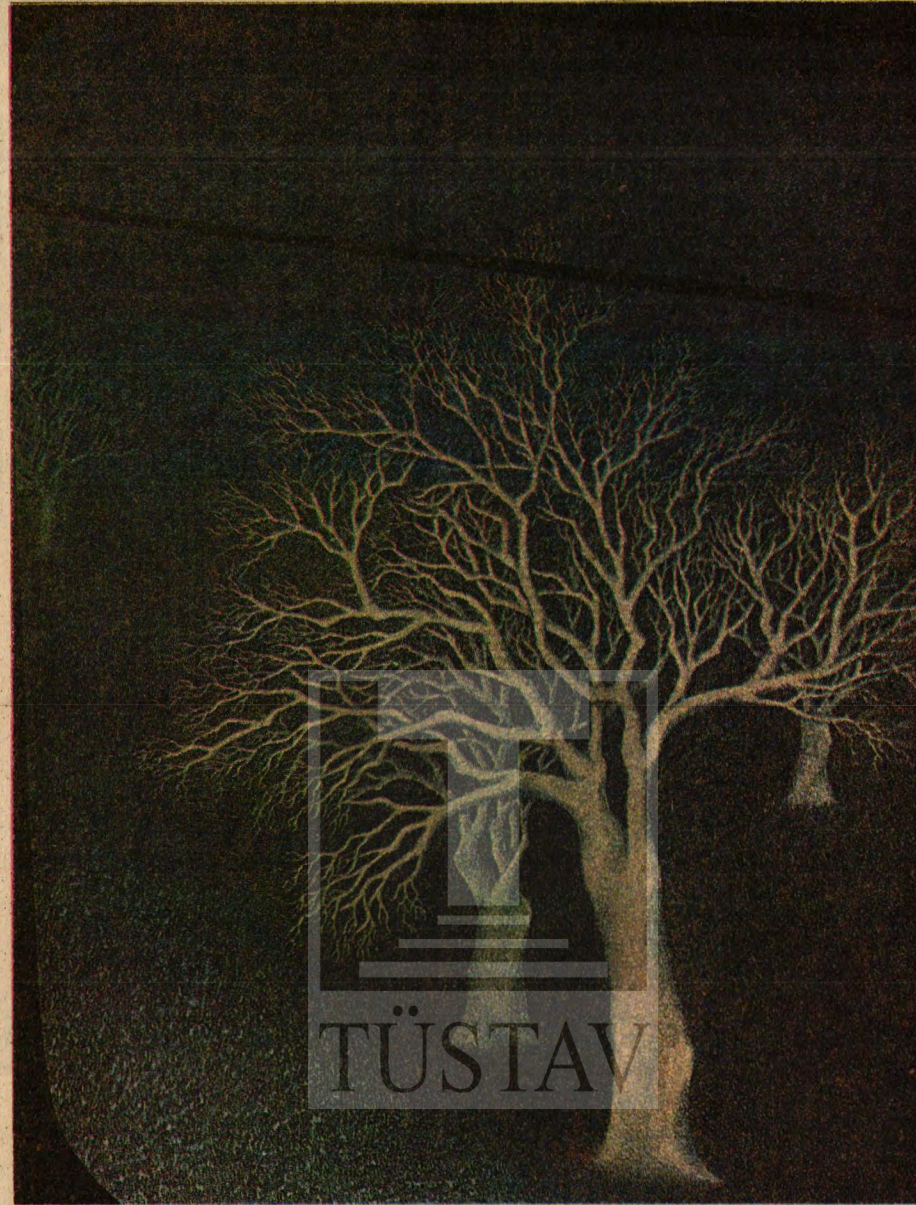
Türk edebiyatından her iki yılda bir roman yayımlamayı ilke edinen Romanya'nın en ünlü yayınevi "Editura Univers"te bu yıl Çetin Altan'ın "Bir Avuç Gökyüzü" adlı romanından sonra edebiyatımızdan verilecek ikinci örnek "Peygamber Çiçeği". Kitabın çevirisini Bükreş Üniversitesi Türkoloji profesörlerinden Helena Podaaba yapıyor.

Bu arada Balel'in çocuklar için yazdığı iki roman, "Bizim Sinemamız Var" ve "Cumartesiye Çok Var mı?" da yine Romanya'nın ünlü çocuk kitapları yayımlayan Editura Ion Creange Yayınevi'nde illusture olarak çıkacak. Aynı yayınevi geçen yıl da Aziz Nesin'in "Taze Gevrek Çıtır Çıtır" adlı çocuk romanını yayınlamıştı.

"Cumartesiye Çok var mı" ve "Bizim Sinemamız Var"ın çevirileri Bükreş Üniversitesi Güney Doğu Dilleri Enstitüsü öğretim üyelerinden Elena Liliana Ionescu tarafından yapılıyor. Ion Creange Yayınevi daha sonraki yayın programı arasında başta Yalvaç Ural'ın "Müzik Satan Çocuklar"ı olmak üzere Türk çocuk edebiyatımızdan seçkin örnekler yayımlamayı sürdürecektir.

Oradan Buradan Ankara'dan

Yeni bir seçim dönemi 25 Ağustos perşembe günü 1983 seçimlerinin (Tanrı tamamına erdiren) yasaya göre belirlenen seçim dönemi başlamış bulunmaktadır. Bu dönem içerisinde seçime girecek partiler adaylarını tesbit edecekler, kendi programlarını, ilkelerini ve bu yasama döneminde gerçekleştirmeyi düşündükleri önerilerini seçmenlere anlatmaya çalışacaklardır. Aynı zamanda seçim dönemine ilişkin yasaklar da başlamıştır. 6 Kasım'da yapılacak seçimlere (görünene göre) 3 parti girmektedir. Bunlardan Milliyetçi Demokrasi Partisi ile Turgut Özal'ın Anavatan Partisi örgütlenme açısından birbirlerine denk güçtedir. Eski Başbakanlık Müsteşarı Necdet Calp'ın genel başkanı bulunduğu Halkçı Parti ise ancak SODEP'in seçime girmeyeceği öngö-

Güner Ener "Otobüs penceresinden" 75x60 cm. Yağlıboya tual. Yapılış tarihi: Mayıs 1972

Yeni bir seçim dönemine ilişkin ön bilgiler

çim yapılan tüm seçim çevrelerinde geçerli oyların % 10'unu geçmeyen partilerin oyları nihai hesaplamalarda gözönünde tutulamaz. Yasanın ifadesi aynen şöyledir: "Seçim yapılan çevrelerin tümünde, geçerli oyların % 10'unu geçmeyen partiler milletvekili çıkaramazlar". Dikkat edilirse partiler için geçerli oyların % 10'unu almak önemli değildir. % 10 oy milletvekili seçtirmeyebilir. Oyların tüm geçerli oylara oranı % 10'u geçmelidir. Diyelim ki en az % 10.001 olmalıdır.

ii- İkinci baraj yasanın 34. maddesinde ifadesini bulan seçim çevresine ilişkin barajdır. Şöyle ki Türkiye çapında öngörülen barajı aşan bir partinin belli bir seçim bölgesinden milletvekili çıkarabilmesi için o bölgede verilen geçerli oyların, bölgenin çıkarması öngö-

Sofya Merkez Kukla Tiyatrosu 35 yaşında

Bulgar kukla sanatı 1948 yılında Devlet Kukla Tiyatrosu'nun kurulmasıyla ilk adımını attı. Devlet Kukla Tiyatrosu, aktris Mara Penkova'nın 1946 yılında kooperatiflik ilkesi temelinde kurduğu ilk kukla tiyatrosu grubunun devamcısıydı.

Şimdi ülkede 18 devlet kukla tiyatrosu var. Yüksek Tiyatro Sanatı Enstitüsü'nde kukla tiyatrosu branşı da mevcut. Burada dış ülkelerden gençler eğitim görüyor. Sofya'nın Merkez Kukla Tiyatrosu, bu daldaki sanatsal çalışmaların öncüsü. Merkez Kukla Tiyatrosu'nda 36 aktör, 3 yönetmen, 3 dram yazarı ve iki ressam çalışıyor.

Merkez Kukla Tiyatrosu'nun kuklaları "Uykuda Değilken", sahnededir. Kalabalık izleyici kitlesine ilginç programlar sunar. Merkez Kukla Tiyatrosu'nun çalışma ekibi, tiyatronun kuruluşundan bu yana geçen 35 yıl içinde çocuk ve yaşlı olmak üzere toplam dört milyondan fazla izleyici önünde 160 kadar yapıt sergiledi. Kukla tiyatrosu sanatçıları Japonya, İngiltere, Fransa, Kanada, İsveç, Belçika, Hindistan, Suriye, SSCB, Çekoslovakya vb. ülkelerde 32 defa turneye çıktı. İlk uluslararası başarı 1960 yılında kaydedildi. O zaman Merkez Kukla Tiyatrosu, Bükreş'te yapılan İkinci Uluslararası Kukla Tiyatroları Festivali'nde "Petya ve Kurt" piyesinin temsiliyle Altın Madalya kazandı.

Kukla pantomim tiyatrosu sanatçıları

rede seçime giremeyeceklerdir. Bir başka baraj da bağımsız adaylar için getirilen en yüksek devlet memurunun brüt aylığı eşdeğerindeki paranın yatırılması zorunluluğudur. Bu da mali gücü olmayanların seçime katılmasını doğuracak bir görünmeyen barajdır. Belki genel düzeyde büyük bir etkisi olmasa bile de hissedilebilecek hatta sonuçları etkileyebilecek bir engel olarak görülmelidir. Bir zamanlar belirli bir vergi düzeyine erişmeyen kişilerin aday olamaması gibi olumsuz bir engel sayılmalıdır. Hatta geniş ölçüde vergi kaldırıldığını bildiğimiz ülkede vergi koşulu belki de olumlu sonuçlar uyandırırsa bile bir önceki parasal zorunluluk engelleyici etkisini koruyacaktır.

Bir başka görünmeyen baraj da MGK'nin

biilmelerine ilişkin hükümler saklı kalmak koşuluyla" dediğine göre sözünü ettiğimiz durumda o partinin böyle bir durumun ortaya çıktığı bölgede seçime katılmaması gerekir.

Yeni seçim yasası uyarınca yapılacak bu seçimler Türkiye'deki demokratik faaliyetleri de yeni bir doğrultuya oturtmak eğilimindedir. Sayın Cumhurbaşkanı da bir konuşmasında bu noktayı teyid etmiş ve "Yeni bir politikacı yaratmak" istediklerini söylemiştir. Bu yeni politikacının odak noktasını teşkil edeceği bu yeni dönemin getireceği sorunları ve yararları şimdiden kestirmek mümkün değildir. Zaten içinde bulunduğumuz koşullar başka açılardan da böyle bir kestirimi olanaksız kılmaktadır. En azından yeni Meclisin profili ortaya çıkmamıştır. Bu profil bir yerde çok şe-

bu. Onak verildi. paralıydı. bağ. Yılmaz bu."

Okulda, Fethi Develioğlu, Hasan Seçkin ve Raif Zor gibi uluslararası alanda başarı kazanmış karikatürcüler de genç çizicilere yardımcı oluyorlar. Devcioğlu'nun iki, Zor'un da bir karikatür albümü bulunuyor. Seçkin ise yapılan birçok yarışmada önemli dereceler aldı.

WALTER STRAUSS İZMİR OPERA VE BALESİ YÖNETMENLİĞİNE ATANDI

Yirmi yıla yakın bir süredir çalışmalarını Türkiye'de sürdüren ünlü şef Walter Strauss, İzmir Opera ve Balesi yönetmenliğine atandı. 16 Ağustos 1983 Pazartesi günü yeni görevine başlayan Strauss'un bu göreve atanması, İzmir sanat çevrelerince olumlu bir gelişme olarak karşılandı.

renildiğinde "nisbi" bir canlılığa bürünmüştür. Bu partinin (bugünkü koşullar aynen devam ettiğinde) seçimlerde büyük bir şansı olmayacağı, hatta % 10'luk Türkiye barajını bile aşamayacağı bütün ilgili çevrelerde ısrarla söylenmektedir. Biz bu tahmini erken kestirim olarak vurguladıktan sonra seçimlerin yasal özelliklerine değinmekte yarar görüyoruz.

Seçim yasasına göre Kasım seçimleri genel ve eşit oy ilkesine göre yapılacaktır. Seçimlerin yöntemi ve sonuçların alınması hakim güvencesi altındadır. Yani Yüksek Seçim Kurulu bu konuda tam yetkilidir. 1950 seçimlerinden bu yana hakim güvencesi altında yapılan seçimler, Türk seçim sisteminin vaz geçilemez bir niteliği olmuştur. 1950'ye kadar, birden fazla partinin girdiği seçimlerde her zaman ileri sürülen baskı ve hile söylentilerinin böylece arkası alınmıştır. Gerçi 1954 ve 1957 seçimlerinde baskı iddiaları olmuştur da 1960'dan sonraki düzenlemelerle bunun önü alınmıştır. 1950'li yıllardaki baskı iddiaları özellikle devletin denetiminde olan Radyo'nun haber vb.

renin çıkaracağı tüm milletvekillerini almak-taydı. Genç kuşaklar (30 yaşın altında olanlar) bu yöntemin sakıncalarını bilmezler, ancak okuduklarıyla öğrenmişlerdir. Bu yöntem göre bir seçim bölgesinde seçime 3 parti girse ve bunlardan bir tanesi geçerli oyların % 35'ini alarak öbürlerini % 1-2 dolaylarında geçse o yöreden çıkarılacak diyelim ki 7 milletvekilinin de tümünü kazanırdı. Bunun sakıncalarının başında TBMM'sinde partilerin yurt çapında aldıkları oy oranında temsil edilmemesi gelmekteydi. Nisbi seçim bu sakıncayı büyük ölçüde ortadan kaldırdı. 6 Kasım 1983'de uygulanacak yeni seçim yönteminde nisbi seçim yöntemi barajlı olarak kullanılmaktadır. Yasa iyice incelendiğinde bu barajların görünen ve görünmeyen olmak üzere iki grupta toplandığı görülmektedir.

BARAJLAR YA DA ENGELLER

Görünen barajlar iki tanedir. i- 2839 sayılı yeni seçim yasasının 33. maddesinde yer alan genel baraj. Buna göre se-

rülen milletvekili sayısına bölünmesiyle elde edilen sayıdan daha çok olması gerekir. Oy kullanma zorunlu olduğuna göre ve seçim bölgesi de 7 (ortalama olarak) milletvekilinden oluştuğu için bu yeni baraj yaklaşık %14.3'dür.

Özetlersek genel oyun % 10'undan fazla alan bir parti bir seçim bölgesinden milletvekili çıkarabilmek için o bölgedeki geçerli oyların en az % 14'ünden fazlasını almalıdır. Görünen bu barajlar birçok partinin Türkiye çapında % 10'dan fazla oya sahip olmasına karşın hiç milletvekili çıkaramaması ile de sonuçlanabileceği gibi, oyların % 35'ini (Türkiye genelinde) alan bir partinin Anayasa ile değiştirilebilecek gücü, yani 300 milletvekilliğinden fazlasını Meclise sokmasını da (aşırı bir örnek olsa bile) sağlayabilecektir.

Görünmeyen barajlar ise çeşitlidir. Bunların başında iller toplamının en az yarısında milletvekili sayısının iki katı aday gösterme zorunluluğu gelmektedir. Bu zorunluluğa uyan partiler şu ya da bu nedenle bir seçim çevresinde bu şartı yerine getirememişse o yö-

vetosundan sonra doğacak durumdur. Şöyle ki yasanın geçici üçüncü maddesinin (c) bendi aynen şu ifadeyi içermektedir: "Milli Güvenlik Konseyi'nin kararı üzerine siyasi parti aday listelerinden çıkartılan adaylar yerine ilgili siyasi partiler Milli Güvenlik Konseyi'nin olumlu görüşünü almak kaydıyla iki gün içinde listelerindeki noksan adayları tamamlatabilirler". Ne var ki bundan sonraki (d) bendinde şu husus vurgulanmaktadır: "Kanun siyasi partilerin seçimlere katılabilmelerine ilişkin hükümleri saklı kalmak koşuluyla Milli Güvenlik Konseyi tarafından olumsuz karar alınmak suretiyle listeden çıkartılmış bulunan adaylar nedeniyle listenin, herhangi bir partinin kalan adaylarla seçime katılmasına engel olmaz". Burada açık olmayan husus bir parti yukarıda belirtilen nedenden ötürü bir seçim bölgesinde yasanın öngördüğü milletvekili aday sayısından daha az adaya sahip olduğunda bu bölgeden seçime girebilip giremeyeceğidir. (d) bendi "partilerin seçimlere katıla-

yı açıklayacaktır.

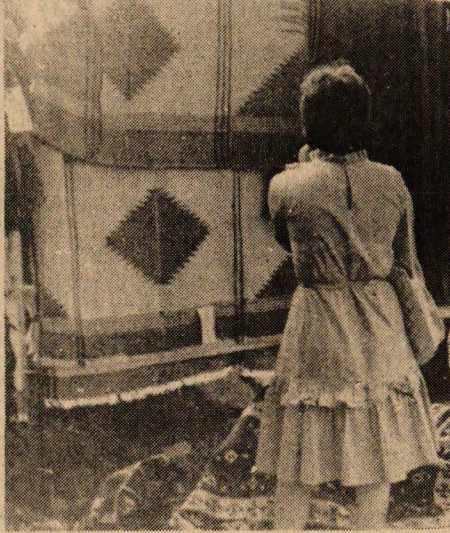
Sanırım bu noktada akla gelebilecek önemli bir sorun aydınların ya da aydın olma savında bulunan kişilerin tüm bu oluşumlar karşındaki tutumunun ne olabileceğidir. Kimse gücenmesin diyerek Türk aydınının sınavını beklediğinden daha kötü verdiğini söylemek durumundayız. Bundan sonra söz konusu sınavda, en azından geçer not alabilmenin, tutarlı düşünme ve doğru çözümlenmeden geçtiğini ileri sürmemize izin verin. Daha soğukkanlı, günlük olayların gelişiminden heyecana kapılmadan değerlendirmek ve çözümleme yapmak zorundayız. Doğru ve tutarlı düşümenin yolu ise iyi bir bilgi dağarından geçer. Düzeyde kalan yargılarda oluşan değil; Tarih, sayı bili'nin ve diğer bilgi dallarının bulgularından yararlanan bir düşünce sistemini kurmamız zorunluluğu ortadadır. Aksi takdirde yeni dönemi anlayamayız ve değerlendiremeyiz. Yapacaklarımız, söyleyeceklerimiz gene sloganlardan öteye geçmez.

HABEROLA

Van yöresinin el sanatları sergilendi

Van ve Yöresi Kalkınma Vakfı, Yapı Kredi Bankası Kâzım Taşkent Sanat Galerisi'nde ilginç bir sergi açtı. Van ve yöresinin el sanatlarını içeren sergide, ayrıca Afganlı göçmenlerin yaptıkları resim ve heykeller ile geleneksel musiki enstrümanları ve dokudukları kilimler olmak üzere 600 parça el sanatları yer alıyor.

Van'ın çeşitli ilçelerine yardımlar yapan bu yolla el sanatlarının geliştirilmesine katkıda bulunan vakıf, açtığı bu ilk sergilerinde Van ve Hakkâri yöreleri dahil kilim, parzun (Heybe), reşik (yün-kıldan dokunan ayakkabı), şal (belkuşağı), ter (at heybesi), çorap, çocuk çantaları, yatak örtüleri gibi el sanatlarının yanı sıra Afganlı sanatçı Muhammed Akbar Kutlu'nun 6 tahta heykelini de tanıtıyor. Daha önce kişisel sergiler açmış olan Muhammed Akbar Kutlu'nun kardeşi Malik Kutlu'nun 5 yağlıboya yapıtı da diğer el sanatları ile birlikte izleyicilere sunuluyor.

Gürer Aykal Sovyetler Birliği'ne çağrıldı

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası yönetmenlerinden Gürer Aykal, dört konser yönetmek üzere önümüzdeki mart ayında Sovyetler Birliği'ne gidecek. Aykal, 21 ve 22 mart 1984 günlerinde Azerbaycan Devlet Senfoni Orkestrası'nı, 1 ve 2 nisan 1984'de Moskova Devlet Senfoni Orkestrası'nı yönetecek.

Ağa Han Mimarlık Ödülü 4 eylülde açıklanıyor

Ağa Han Mimarlık Ödülü, 4 Eylül 1983 Pazartesi günü açıklanacak. 5 Eylül Pazartesi saat 10.00'da Sultanahmet'teki İbrahim Paşa Sarayı'nda (Türk ve İslam Eserleri Müzesi) Ödül sahiplerinin eserleri tanıtılacak. 10.30'da mimarlık dalında bu yıl ödül alan I. grup kendi yapıtlarını dıaılarla tanıtacak. 9.30'da Türkiye'de ödül alan mimarlık bölümü öğrencilerinin yapıtlarını içeren bir sergi açılacak.

Üç Çiçek Kültür Sanat ve Edebiyat Kitapları'nın ikincisi yayımlandı

Üç Çiçek Yayınevi'nce çıkarılan, Üç Çiçek Kültür Sanat ve Edebiyat Kitapları'nın ikincisi geçtiğimiz günlerde yayımlandı. Zengin bir içerikle yayımlanan bu kitapların ikincisinde ilk bölüm yerli yazına ayrılmış. Özellikle genç kuşaktan ozanların şiirlerinin yanı sıra, iki yeni ozan genişçe tanıtılıyor. Prof. Asaf Savaş Akat'ın "İktisat ve Edebiyat İlişkilerini" inceleyen yazısı, Hüseyin Ferhad'ın "Gılgamış, Odysseus, Köroğlu Üzerine" kapsamlı incelemesi ve Ali Günvar'ın "Felsefe ve Şiirin Bakışımı" adlı yazısının yer aldığı bu bölümde yeni kitabı nedeniyle ozan Abdulkadir Bulut'la yapılan bir konuşma yer alıyor. Akif Kurtuluş'la "Yalan Şiirler"inden kalkanak yapılan uzun bir söyleşi ise kitapla sınırlı kalmayan değişik bir söyleşi örneği. Tuğrul Tanyol, yaşlı kuşağın genç şairlere ilişkin savlarını yanıtıyor.

Müzik bölümü, Carl Orff üstüne bir yazıyla başlıyor; Latin Amerika şarkılarının tanıtımı sürüyor.

Plastik sanatlar ise geçen yıl yitirdiğimiz Wifredo Lam'a ayrılmış.

Ayrıca "Üçüncü Dünya Kültürü, Sanatı Bölümü" Batı ve Orta Afrika'dan şiirler, öyküler, destanlar ve masallar var.

Adnan Özer "Afrika Edebiyatı'nda İslam Etkisi"ni, Tanzer Ay, Tarzan'ın Nüfus Hüviyet Cüzdanı'nı inceliyor.

Üç Çiçek Kültür Sanat Edebiyat Kitabı 232 s. 300 TL.

Üsküp'te bir dergi Türk şiirlerine yer verdi

Üsküp'te ayda bir yayınlanan "Yehona" yazın sanat dergisinin 5-6 çift sayısında Necati Zekeriyâ'nın Çağdaş Türk Şiiri üstüne bir denemesi ve seçkileriyle çağdaş Türk şiiri sergilendi. Mustafa Morina'nın Arnavutça çevirisiyle birer şiiri yayınlanan şairler şunlar:

Yahya K. Beyatlı, Ahmet Haşim, Faruk N. Çamlıbel, Ahmet H. Tanpınar, N. Hikmet Cahit S. Tarancı, Rifat Ilgaz, Bedri R. Eyüboğlu, Fazıl H. Dağlarca, Orhan V. Kanık, Oktay Rıfat, Melih C. Anday, Behçet Necatigil, İlhan Berk, Cahit Külebi, Sabahattin Kudret Aksal, Ümit Yaşar Oğuzcan, Hasan Hüseyin, Metin Eloğlu, Tahsin Saraç, Süreya Yusuf, Gülten Akın, Cengiz Bektaş, Kemal Özer, Ülkü Tamer, Ataoğlu Behramoğlu, Refik Durbaş, Nihat Behram, Yaşar Miraç.

Eski Türk El İşlemeleri Sergisi

Sevim-İbrahim Ayrıl Özel Eski Türk El İşlemeleri Koleksiyonu Federal Almanya'nın Münih kentinde düzenlenen Uluslararası Bahçe Sergisi'nde Türkiye'yi temsil ederken kazandığı beğeni ve başarıdan ötürü şimdi de Ankara'da Kültür ve Turizm Tanıtma Bakanlığı tarafından Bakanlık Sergi Salonları'nda sergilenecek.

Eski Türk El İşlemeleri'ni, kumaş türleri, kullanım alanları, motif zenginliği, motiflerin işleme türleri gibi çeşitli açılardan anlatma yeteneğine sahip olan koleksiyon, Anadolu Türk Geleniğinin en güzel örneklerinden birini oluşturduğu gibi, Anadolu günlük yaşantısını aktarması açısından da önemli sayılıyor.

Sergide yer alan ürünlerden ikisi

Uluslararası Simavi Karikatür Sergisi ilgi gördü

Sergiden bir görüntü (İzmir Resim ve Heykel Müzesi)

Daha önce İstanbul'da açılan sergi, 7-22 Eylül tarihleri arasında Ankara'da yineleneyecek

HAKAN DERMAN

İlk defa olarak bu yıl düzenlenen "1. Uluslararası Simavi Karikatür Yarışması Sergisi" İzmir Resim ve Heykel Müzesi'nde ilgiyle izlendi. Sergi sonunda yapılan açıklamaya göre sergiyi onbini aşkın kişinin gezdiği belirlendi.

Bu yılki yarışmaya 27 ülkeden, 474 sanatçı katılmış, seçici kurulca beşyüze yakın yapıt sergilenmeye değer bulunmuştu. Sergide ayrıca "Dünden bugüne Türk karikatürü" ve seçici kurulu üyelerinin karikatür çalışmaları da sergi kapsamı içinde yer aldı.

Dünyada herkesçe bilinen tek ortak dilin karikatür (grafik mizah) olduğu bir kez daha kanıtlandı bu sergide. Sergide çevre sağlığı, barış ve silahsızlanma konularını işleyen karikatürlerin çokluğu ise dikkat çekti.

Daha önce İstanbul'da açılan 1. Uluslararası Simavi Karikatür Sergisi 7-22 Eylül 1983 tarihleri arasında da Ankara Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde sergilenecek.